

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

**EDICE A KOMENTÁŘ DVOU VYBRANÝCH TEXTŮ
BARTOLOMĚJE PAPROCKÉHO**

Edition and annotation of two Bartholomeus Paprocky's texts

Magisterská diplomová práce

Jana Mášová

Česká filologie – Historie

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci 22.8. 2017

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. DVĚ ROZMLOUVÁNÍ BARTOLOMĚJE PAPROCKÉHO	5
3. EDICE DVOU VYBRANÝCH TEXTŮ BARTOLOMĚJE PAPROCKÉHO.....	7
Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým, z kteréhož se jeden každý můž naučit dobrých a pobožných skutkův.	7
Rozmlouvání kolátora s farářem velmi pěkné, každému křesťanskému člověku užitečné. .	41
4. EDIČNÍ POZNÁMKA	83
4.1 Přepis díla	83
4.2 Grafika	84
4.3 Hláskování a tvarosloví	86
5. SEZNAM ZKRATEK	90
k textu Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým	90
k textu Rozmlouvání kolátora s farářem.....	92
6. SEZNAM EMENDACÍ	94
k textu Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým	94
k textu Rozmlouvání kolátora s farářem.....	94
7. ZÁVĚR.....	95
8. SEZNAM LITERATURY	96
9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	98
Anotace.....	99

Děkuji paní Mgr. Janě Kolářové, Ph.D., za vedení této práce, za pomoc s textem ve večerních hodinách a zejména za vstřícný a osobní přístup. Velké díky patří mé rodině za podporu během celého mého studia.

1. ÚVOD

Cílem této diplomové práce je předložit kvalitní edici méně známých děl Bartoloměje Paprockého, a to dvou vybraných *Rozmlouvání*. Forma dialogu byla Paprockému blízká a v mnoha svých dílech s touto literární formou pracoval. Vytvořením této edice si slibujeme příspěvek k bádání o Paprockém, který ač známý, není spisovatelem, jehož dílo by bylo kompletně v péči editorů. Vzhledem k tomu, že Paprocký významně zasáhl do více oborů (historie, heraldika, literatura), věříme, že tato edice zvýší zájem nejen o něj samotného, ale i o marginální texty jiných známých spisovatelů.

2. DVĚ ROZMLOUVÁNÍ BARTOLOMĚJE PAPROCKÉHO

Na přelomu 16. a 17. století mohl být Bartoloměj Paprocký směle označen za zkušeného spisovatele. Polský rodák už měl za sebou vydání takových děl jako *Kolo rycerskie*, *Herby rycierstwa polskiego* nebo *Diadochos*. Jeho spisovatelská kariéra však ještě nebyla u konce, do své smrti v r. 1614 ještě vydal několik děl, k nimž řadíme i obě *Rozmlouvání*. Oba texty byly vydány v Brně u tiskaře Bartoloměje Albrechta Formana, a to poměrně záhy po sobě. *Rozmlouvání chudého s bohatým* vyšlo v r. 1606 a již rok poté se v tisku objevilo *Rozmlouvání kolátora s farářem*.

Oba texty mají společnou nejen dobu vzniku a osobu autora, ale také to, že mají podobnou strukturu a jsou psány formou dialogu. Forma dialogu je známa už od starověku a byla oblíbená i ve středověku a v období raného novověku.¹ Ani českému prostředí nebyl dialog (neboli spor, svár, hádání) cizí, už od středověku u nás díla tohoto žánru vznikala, např. *Svár vody s vínem*, *Podkoní a žák*, *Hádání Prahy s Kutnou Horou* aj.). Ve 2. pol. 15. století se u nás objevuje humanistický dialog.²

Základní princip žánru spočívá především v konfrontaci dvou stanovisek, z nichž jedno obvykle v závěru vítězí. Ve středověku neplatila zásada, kdy každý mluvčí dostal při sporu prostor vyjádřit své argumenty, iniciativu zpravidla přebírala dominantní postava, s níž se obvykle autor názorově ztotožňoval. Dialog neboli hádání zpravidla končí jednoznačným řešením, např. výrokem uznávané autority (Kristus, Šalamoun aj.), která může dát za pravdu

¹ *Slovník literární teorie*. Vyd. 2., rozš. Editor Štěpán VLAŠÍN. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 74.

² MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. 2004. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 227-228.

jednomu z aktérů sporu, nebo se může stát vítězem pře protagonista, jenž má poslední slovo, či může zasáhnout sám autor, nebo veřejné mínění.³

Účastníci literárního sporu jsou obvykle představiteli protikladných principů, a nejinak je tomu u *Rozmlouvání* Paprockého, konkrétně se jedná o reprezentanty určitých sociálních skupin, chudák se pře s boháčem, katolický kněz diskutuje s evangelickým kolátorem.

V *Rozmlouvání chudého s bohatým* je jasně dominantní osobou chudý, který má v celém textu mnohem větší prostor promluv. Chudý a bohatý spolu řeší hlavně otázku pozemského majetku a jeho role při získání věčného života. Chudý je zde akceptován jako přesvědčivější a dá se říci, že i vzdělanější, protože jakékoli námitky boháče odráží moudrostí nabytou z Písma svatého nebo z textů svatých otců.

V *Rozmlouvání kolátora s farářem* snad ani nepřekvapí, že navrch má katolík, protože sám Paprocký katolíkem byl. Farář se snaží svého kolátora přesvědčit znovu k návštěvě chrámu Páně náležejícímu církvi, o které je hluboce přesvědčen, že je jediná správná. Stejně jako boháč v předešlém *Rozmlouvání*, nejví se být kolátor faráři rovnocenným partnerem pro diskuzi, pokud na farářova slova něco namítá, je to odpor jen velmi slabý, který postupně zcela odpadá.

³ MOCNÁ, D., Peterka, J.: c. d., s. 224-225.

3. EDICE DVOU VYBRANÝCH TEXTŮ BARTOLOMĚJE PAPROCKÉHO

[A i a]

**Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým, z kteréhož se jeden každý muž
naučit dobrých a pobožných skutkův.**

Vybraná z Písma svatého a vydána od Bartoloměje Paprockého z Glogol etc.

*Sic cum inferiore vivas, quemadmodum superiorem tecum vivere vellis.*⁴*Seneca Epistulae 97.*

Vytištěno v Brně u Bartoloměje Albrechta Formana.

24. Decembri⁵ 1606.

[A i b]

Na erb urozeného a statečného rytíře, pana Lukáše Debinskeho z Debině, na Střílném a
Herulticích.

Ten erb, tak věz, bolestíc má příjmení davné,
těch, jenž ji užívali, muže oné slavné.
Za bohy zemské proto všickni byť říkali,
i synmi válečného Márse jmenovali.
Meze svojej patrie velmi byli pilni
od prudkosti křižákův, jich velikosti silni.
A pro tu ctnost po ten čas vzáctný rod z Debině
v Království polském slavný, i v pruské krajině.

[A ii a]

Urozenému a statečnému rytíři, panu Lukášovi Debinskýmu z Debině, na Střílném a
Herulticích etc.

⁴ Překl.: *Žijte s těmi, kdo jsou vám podřízeni, jako chcete, aby žili s vámi ti, kdo stojí nad vámi.*

⁵ Překl.: *prosinec*

Pánu a dobrodinci mně velce láskavě přívětivému. Dobrého zdraví a šťastného ve všem dobrém prospěchu z hojným Božským požehnáním za mnohá a prodloužená léta věrně a upřímně vinšuje.

Velikou lásku i dobrodiní Vaší Milosti proti sobě znajíc, a toho ničímž nezasluhujíc, mně velice láskavě přívětivý pane a dobrodinče. Z velikým stydem snášeti mi to přišlo, obávajíc se abych od Vaší Milosti *pro ingrato*⁶ počten nebyl, ale však že mě těšily slova onoho vznešeného muže Cicerona, kterýž mluvíval *ad Curionem: Sera gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est.*⁷ Byla vždycky upřímná chuť, toliko možnosti a dostatku nedostávalo takového, jak Cicero praví, 1. *Officiorum: In referenda gratia, debemus imitari agros fertiles, qui plus multo adferunt quam acceperunt.*⁸ A protože v truhlách svých hledajíc, které při sobě toliko dvě mám, jednu *gratiarum*⁹, kte[A ii b]rá plná a natlačená jest, druhá *argenti*¹⁰, ta jest prázdná a pustá. I nemoha tehdy najítí hodnějšího daru, toto rozmlouvání dvou mužův, chudýho z bohatým, nezhola sprostné, pod jménem a titulem Vaší Milosti *tanquam iudicio et consilio praestantissimi viri*,¹¹ na světlo jsem vydal, tak rozumějíc o Vaší Milosti, i že malým darem pohrdati neračíte. *Leve quidem munus*¹², ale že se podává takému, *qui non auro, sed prudentiae et virtuti intentus*¹³, toho lehce uvažovat' nebude od volného sobě vždycky i nejmilejšího *quondam*¹⁴ pána otce Vaší Milosti služebníka. A že jsem byl pomijejícího roku odjel Vaší Milost velmi zarmouceného společně z Její Milostí paní manželku Vaší Milosti, od Pána Boha všemohoucího na tento nový po prvních zármutcích (a již dá Pán Bůh ostatních) nového potěšení a obdarování Vaším Milostem vinšuji. Ačkolivěk i té předešlé zármutky kdo by je sobě dobře uvažovati chtěl, zármutkami jistě jmenovati by se jich nehodilo, ale radostmi a potěšeními nevymluvnými, neb Spasitel náš dí: *Sinite parvulos venire ad me etc. talium est enim regnum coelorum etc.*¹⁵ I máme-liž jim toho zaviděti, dobře se nám v tom pamatovati náleží, jestliž opravdová milost jejich při nás jest.

⁶ Překl.: za nevítaného

⁷ Překl.: Curionovi: Pozdní blahopřání není zvykem kárat, především pokud nebylo opomenuto z nedbalosti.

⁸ Překl.: Když se mluví o vděčnosti, měli bychom se podobat úrodným polím, která mnohem více dala, než přijala. (Cicero: De Officiis)

⁹ Překl.: ve významu „naplněnou vděčností“

¹⁰ Překl.: stříbra, peněz

¹¹ Překl.: v úsudku a radě tak význačného muže

¹² Překl.: drobný dar

¹³ Překl.: který ne zlatem, ale střídmostí a ctností je silný

¹⁴ Překl.: kdysi

¹⁵ Překl.: Nechte děti přicházet ke mně atd., takovým patří království Boží. (Marek 10, 14; též Matouš 19, 14 a Lukáš 18, 16)

[A iii a]

Velice bohatému muži dceru takový otec i matka dadí, kdy jim z toho světa v nevinnosti sejde. Také statku velmi bohatého synovi dostal, kterého mezi anděly Páně *in innocentia eius*¹⁶ oddal. Jednak činíc pohodlí přirození, musí být i pláč, neb nenadarmo napsal poeta tento veršík: Velikou nemoudrost ten prokazuje z sebe, který matce syna brání plakat při pohřebě. Ale my opustivše zármutek pominulý, poníženě Pána Boha prosme o potěšení a těchto dvou mužův rozmlouváním uši naše nasyťme a uvažujíc sobě slova, které Euripides pověděl: *Si quis vitam in fortunis vixerit, neque pulchrum aliquid doceri tentaverit, ergo hunc divitem, aut beatum nullo modo, sed custodem pecuniae dixero.*¹⁷ Protož nenadarmo ta slova v uvážení u mužův učených jsou, v kterých se oznamuje láska Páně proti nám, který nás dosvědčuje a probuje skrz zármutky, kdy my v štěstí jsouce, na něho zapomínáme, on také trápením přivozuje nám na pamět, abychmy *aliquid pulchrum*¹⁸ jemu ke cti a chvále činili a v tom štěstí, kterého nám *fortuna*¹⁹ na čas přeje, ne shromážděním aneb chováním peněz, ale jeho vůle svaté plněním. Tak jak svatý Jeroným přivozuje naučení [A iii b] Pythagoresa filozofa řkoucího: *Per viam publicam ne ambules, hoc est ne vulgi sequeris errores, quidquid agas aeternae mercedis causa agas, cunctaque non ad laudem et opinionem sed ad gloriam revoces sempiternam.*²⁰ Nic pro pejchu k vůli světu, ale všecko pro věčnou mzdu činit má každý, aby ze všech činův jeho čest a chvála Pánu Bohu se rozmáhala. Avšak nemnozí v štěstí o to se starají, z čeho se posmívá filozof řka: *Apetitus frenari difficilis, adiunctis vero divitiis, penitus insanus.*²¹ Pracujem s chutí všickni, abychme zbohatli, a kdy toho dovedeme, Pána Boha hned zapomínáme a jako střeščení v pejchu se podnášíme, dosypujíc a dokládajíc truhel²² a o čímsi vysokem smejšlíme, nepamatujíc na slova, které Salustius napsal řka: *Quae male domum ingrediuntur, minime salutem habent.*²³ Euripides také dí: *Male partam pecuniam a tua domo expelle, ea siquidem perniciem adfert, ac brevi tempore dilabitur.*²⁴

Komu tehda Pán Buoh své požehnání v tom ráčí dáti, má šetřit a pamatovat na naučení Páně, jenž dí: *Querite vobis amicos de mamona iniquitatis.*²⁵ Proč Pán Bůh peníze

¹⁶ Překl.: v nevinnosti jeho

¹⁷ Překl.: Jestliže někdo prožije život v bohatství, nepokusí se ani naučit něco pěkného, proto ho nenazývám bohatým ani blaženým, ale strážcem peněz. (Euripides)

¹⁸ Překl.: něco pěkného

¹⁹ Překl.: štěstěna

²⁰ Překl.: Neprocházej se po veřejné cestě, abys nenásledoval obecné špatnosti; cokoli děláš, dělej kvůli věčnému zboží; ne všechno pro chválu a veřejné mínění, ale pro věčnou slávu.

²¹ Překl.: Je těžké ovládnout šílenou touhu těm, kdo jsou hluboko uvnitř připoutáni k bohatství.

²²] Trauhel

²³ Překl.: Co špatného přichází do domu, nepřináší žádný užitek. (Salustius)

²⁴ Překl.: Zle získané peníze vyhoď z domu, jelikož přinesou zkázu a v krátkém čase pominou.

²⁵ Překl.: Já vám pravím: I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele. (Lukáš 16, 9)

tak jmenuje? Protože lidé víc sobě v nich zakladají nežli v lásce jeho svaté. A jiným způsobem sobě přátely skrz ně jednají, nežli [A iv a] jest vůle svatá jeho. Mají také oné (totiž peníze) takou moc, jak *Salustius* dí: *Pecunia invenit hominibus amicos, pariter et honores*.²⁶ Avšak kdy v šafuňku²⁷ moudrého bývají, zlé nimi vladnout' nemůže, má z nich Pán čest i chválu, má také i bližní jeho užitek a takovému člověku jak *Ekleziastikus* dí v 11. kapitole: *Benedictio Dei in mercedem festinat. Libere*²⁸ z Vaší Milostí o tom mlouvat' i pod titulem Vaší Milosti takové rozmlouvání vydat' na světlo mohu, neb jsem toho dobře povědom, kterak předkové Vaší Milosti *ex utroque parente*²⁹, slavní dědové Vaší Milosti, páni Debinskí z Debině, tak také páni Serakovští, ujcové³⁰ Vaší Milosti, v kterých předkové moji jsouc, ouřad jich podkomořství zemského na jejích místě řídili a odpravovali, ti všelikými fortunami bohatství poctivými od Pána Boha obdaření byli. Zde také zpříznění Vaší Milosti z rodu vzáctnými jak po první, tak po druhé paní manželce Vaší Milosti. A zvlášť onen slávy³¹ dlouhé a pamatky hodný pan Jan Horecký z Horky, místopísař toho slavného Markrabství moravského, veliký dobrodince můj nejmilejší, pan otec paní manželky Vaší Milosti, kteréž já společně i z Vaší Milostí za mnoho let dlouhého zdraví [A iv b] vinšuji. A přitom aby Pán Bůh po zármutcích minulých novou a dlouho trvánlivou radostí potěšiti ráčil a v dařích svých poctivě skrz Vaší Milost od něho nabytých a zloučených těšiti a rozmnožiti ráčil. S tím se poníženě lásce Vaší Milosti se vši hotovostí zakazujíc poroučím. A ten maličký jak darek, tak vinšování z srdce upřímného věřím, že z lásky přijiti ráčíte, až se co většího přihotová.

*Datum Brunae in Domo Admodum Reverendi Domini Christophori Sobiekursky
a Sobiekursko & Lippica, Praepositi Regihradensis: 24. Decembri Anno Domini 1606.*³²

Vaší Milosti mně velice láskavého pána i dobrodince

volný³³ přítel i slouha.

Bartoloměj Paprocký z Glogol.

²⁶ Překl.: *Peníze nacházejí lidem přátele, stejně tak i pocty.*

²⁷ Šafuňk, tj. pravděpodobně pod správou; odvozeno od slovesa šafovati, tj. spravovat, řídit, hospodařit, a z v té době produktivní přípony –uňk (srov. Porák 1983, s. 32-33; *Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo šafovati.)

²⁸ Překl.: *Odměnou zbožného je požehnání od Hospodina.* (Sírachovec 11, 22; ČEP)

²⁹ Překl.: *od obou rodičů*

³⁰ Ujec, tj. strýc z matčiny strany (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo ujec.)

³¹] slávý

³² Překl.: *Datováno v Brně v domě vysoce váženého pana Kryštofa Sobiekurského ze Sobiekurska a Lipice, představeného kláštera v Rajhradě, 24. prosince léta Páně 1606.*

³³ Volný, tj. ochotný (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo volný.)

Hádání chudého člověka s bohatým.

Chudý.

*Exurge Domine & non confortetur homo.*³⁴ Povstaniž, milý Pane, a přispěj k ochraně lidu tvého chudého a nedopouštěj se zmocniti člověku, nedávaj nás v zahanbení těm, jenž v bohatstvích svých vícejí než v tobě, Pánu Bohu mocným a všemohoucím, sílu svou pokládají, ukáž se při nás. *Exurge adiuva nos et libera nos.*³⁵ Povstaniž, pomoz nám a vysvobod' nás. Ukaž ona slova, Deuteronomium v kapitole 1: Poněvadž žádného rozdílu nebude mezi námi před májestatem tvým, *ita parvum audies ut magnum*, tak dobře vyslyšíš malého jako velikého. Neb jsi ty Bůh všemohucí, jakž o tobě v též kníze v kapitole 10. čteme: *Deus magnus et potens et terribilis, qui personam non accipis neque munera, facis iudicium pupillo et viduae.*³⁶ Ty jsi Bůh veliký, mocný, všemohoucí i hrozný, kterýž osoby nepřijímáš ani daruov a činíš spravedlnost sirotkuom i vdo[B i b]vám. Povstaniž, Pane, a přispěj na pomoc zarmoucenému lidu tvému a náramně strápenému a střízněnému. Neb jsi ty Pán spravedlivý, kterýž nás všech v jednom způsobu před májestatem svým postavití připovídáš, jakž nám o tom svatý Pavel píšic k Římanům v 14. kapitole oznamuje: *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.*³⁷ Všickni (prej) staneme před truonem Krista Pána a jeden každý z nás vydá počet sám za se Pánu Bohu. V takový smysl mluví též k Korintským v 5. kapitole v 2. kníze: *Omnes enim nos manifestare oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui, prout gessit, siue bonum siue malum.*³⁸ Všickni (prej) zajisté musíme se okázati před stolicí Kristovou, aby přinesl jeden každý vlastní věci těla svého, jakéž jest činil, buďto dobré nebo zlé. Sáms toliko mocný a všemohucí, jak o tobě vypravuje apoštol svatý Jákub v kapitole 4: *Unus est enim legislator et iudex qui potest perdere et salvare.* Jedent' jest zajisté darce Zákona a soudce, kterýž můž zatratiti i vysvoboditi. Ty, Pane, račíš bejti dobrým na dobrého a ukrutným na zlého, ty ukažeš svou povahu podle oných slov svatého Jana v Zjevení v kapitole 1: *Et de ore eius gladius utraque parte acutus exibat.*³⁹ A z oust (prej) jeho meč s obou stran vostrý vychazel. Též i podle oných slov svatého Jana, kteréž napsal⁴⁰ v Zjevení v kapitole 22: *Ecce ego venio cito et merces*

³⁴ Žalm 9, 20

³⁵ Žalm 78, 9

³⁶ Deuteronomium 10, 17 a 18

³⁷ Římanům 14, 10 a 12

³⁸ 2. Korintským 5, 10

³⁹ Zjevení Janovo 1, 16

⁴⁰] nařpal

mea [B ii a] *mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.*⁴¹ Aj přijduť brzo a mzda má jestiť se mnou, abych zaplatil jednomu každému podle skutkův jeho. A protož aby zlí a bezbožní tebe se báli, hrůzy tvé, takové znamení ukažeš, jak praví Joel prorok v 2. kapitole: *Ante faciem eius ignis vorans, et post eum flamma quasi hortus voluptatis, coram eo et post eum solitudo deserti, neque est qui fugiat eum.*⁴² Před tváří jeho oheň žravý a po něm plamen žhúcí, jako zahrada rozkoší země před nim a po něm pustina pouště, aniž jest, který by před ním utekl.

Bohatý.

O milý příteli, jižť ta hrůza prorocká jest zemdlená, takže žádné moci víc nemá, nebo Spasitel náš vysvobodil nás ode všeho toho.

Chudý.

Takt' se vám to zdá všem, kteříž v hojnosti všech věcí oplýváte, ale Pán Bůh má na péči vseckny krívdy a ouzkosti naše, kteréž my od vás trpíme snašejice hanění a ouštípky⁴³ i jiná mnohá rouhání. Však těšíme se slovy apoštola Páně svatého Pavla, jenž dí 2. k Tymoteovi kapitola 4: *In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus, in illa die iustus iudex, non solum autem mihi, sed* [B ii b] *et his qui diligunt adventum eius.*⁴⁴ Naposledy pak složená mi jest koruna spravedlnosti, kterouž mi oddá Pán, v ten deň spravedlivý soudce, a netoliko mně, ale i všem, kteříž milují příští jeho.

Bohatý.

Medle pověz mi, co také o nás smýšlíš, snad že nebudeme moci s radostí očekavati příští⁴⁵ Spasitele našeho? Věř tomu konečně, že my s větší radostí očekávame Spasitele našeho v hojnosti a v dostatku tom, kteréhož nám propůjčiti ráčil pro naší hodnost a zasloužení a o tom věz, žeť my přednější a hodnější místo u něho budeme míti nežli vy. Nebo nám zde na tomto světě mnohém víceji a hojněji všech potřeb uděluje jakožto poslušnějším sebe.

Chudý.

⁴¹ Zjevení Janovo 22, 12

⁴² Joel 2, 3

⁴³ Ouštípky, tj. pošklebky, úsměšky (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo úštipky)

⁴⁴ 2. Timoteovi 4, 8

⁴⁵ Příští, -í, n., tj. příchod (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo příští)

Zvolám na Pána slovy svatého Augustýna, kteréž on napsal v jednom kázání svým takto: *Absit Domine ut in tabernaculo tuo, prae pauperibus accipiantur personae divitum, aut prae ignobilibus nobiles, quando potius infima elegisti ut confunderes fortia*. Nedopouštěj, Pane Bože, aby v příbytku tvým vážnější byla osoba bohatého nežli chudého, urozeného než sprostného, poněvadž jsi raději nízké věci sobě vyvolil, aby zahanbil vysoké.

[B iii a]

Bohatý.

Mnohém vážnější jsou slova apoštola Páně nežli tato, která mi teď předstíráš. Nebo evangelista Páně svatý Matouš takto píše v 24. kapitole: *Mittet Angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis coelorum usque ad terminos eius*.⁴⁶ Pošle (prej) anjely své s troubou a s hlasem velikým a zhromáždí vyvolené jeho ode čtyř větrův, od vrchu nebes až do konce jich. Tu toliko mluviti ráčí o samých vyvolených Božích, v kterýchžto své zalíbení i kochání pokládal zde na zemi a jim všeho hojnost bez nedostatku dodával. Těm zajisté prokaže lásku svou nesmírnou v ten deň, když přijde svět souditi z nepravostí, tuť teprva stane se vám podle oné řeči Joba spravedlivého v 20. kapitole: *Et revolabunt coeli iniquitatem eius, et terra consurget aduersus eum*.⁴⁷ Oznamovati budou nebesa nepravost jeho a země povstane proti němu. Věř tomu, že nás bude větší hrstka bohatých, když povstanem proti vám v síle i v moci naší, a netoliko my, ale i oni, nebeští měšťané, s námi proti vám se pozdvihnou.

Chudý.

Těší mne slova apoštola Páně svatého Jakuba, jenž dí v 3. kapitole takto: *Sapientia quae[B iii b]de sursum est, iudicat sine simulatione*.⁴⁸ Moudrost (prej) která zhůrý jest, soudí bez pokrytství. Posilňuje mne týž i ona řeč nádoby vyvolené, svatého Pavla, kdež dí k Korintským v 4. kapitole: *Qui iudicat Dominus est, itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque non veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium*.⁴⁹ Ten, kdo soudí, Pánť jest, a protož nesoud'te před časem, dokavádž nepřijde Pán, kterýž oznamí skryté věci temnosti a zjevná učiní rady srdci. Tent' jistě, pane bohačí, bude spravedlivý soudce a pán nad pany, který všeckny tejnosti zjevná učiní a odkryje každá myšlení

⁴⁶ Matouš 24, 31

⁴⁷ Jób 20, 27

⁴⁸ List Jakubův 3, 17

⁴⁹ 1. Korintským 4, 4 a 5

srdečná. Dobře napsal onen doktor Písma svatého Hugo: *Dives (inquit) dicitur a Divo, qui quasi Deus nihil creditur indigere*. Bohatý (prej) jmenuje se po Bohu, kterýžto jako Bůh nezdá se ničehéhož potřebovati. A protož ty, jak mi se zdá, tak o sobě smejšlíš, že vždycky jak na tomto pomíjejícím životě, tak také i na onom budoucím všeho bez nedostatku hojnost míti budeš. Poslyš, co jest pověděl onon moudřec Seneka v 22.epištole: *In hoc excusabiles sunt dii, quod ista quae urunt, quaeue excruciant, optantibus conferunt*. V tom (prej) vymluvení⁵⁰ mají bejti bohové, že takové věci, kteréž rozpalují a trápí, žádajícím dávají. Nechlub se s tím, žes ty bohatý a já chudý, ví Pán Bůh jistou a slušnou příčinou, pro kterou komu čeho udělovati ráčí. Vím o tom, že bohatým takové bohatství dává, kte[B iv a]réž je rozpalují a trápí, nebo po něm ustavičně dychtí, aby ho více a více dostati mohli. Dopouští také na chudé trápení i všelijaké ouzkosti a bídy na tomto světě, ale však proto, aby jim na onom budoucím u věčné radosti a rozkoši to nahradil, o čemž pěkně mluví doktor svatý Cassiodorus píšic na žalm *Laudabunt Dominum* takto: *Videamus quam sit gloriosa ista paupertas, quam foelix probetur inopia; quae Dominum et tacita laudat, et de patientiae suae virtute concelebrat, mutus est si psallat superbus, pauper et inops laudat Deum, etiam cum videtur habere silentium*. Pohled'mež (prej), jak jest to slávná chudoba, jak šťastný nedostatek a nouze, kterážto Pána Boha netoliko mlouvením, ale i mlčením svým chválí a s trpělivostí své ctnosti sláví. Němýť jest jistě pyšný a vysokomýslný, jestliže spívá, chudý pak a nedostatečný člověk netoliko když prospěvuje v Pánu, ale též kdy mlčí, Pána Boha chválí a velebí.

Bohatý.

Mluv ty, co chceš, však já též mám, čím se těším. Zdálíž nemáš Augustýna svatého slov v paměti, kdež on dí v epištole své *ad Probum: Ille beatus est, qui omnia quae vult habet*.⁵¹ Tent' (prej) šťastný a blahoslavený jest, který všecko, co jen chce, má. Též i doktor svatý Izidorus tak že se s ním srovnává, mluvě o blahoslavenství našem takto: [B iv b] *Beatus dictus, quasi bene habitus, scilicet ab habendo quod vellet, et nihil patiando quod nollet. Ille enim vere beatus est, qui habet omnia quae vult*. Blahoslavený (prej) sluje, jako by řekl, dobře se majic, totižto že má, co chce, a netrpí, čemu nechce. Tent' jistě blahoslavený jest, který všecko, co chce, má. A tak já vím, v čem mé zalíbení obzvláštní mám a čím se těším i tolikéž na čem podstatu a oumysl mého spasení zakládám.

Chudý.

⁵⁰ Vymluvený, tj. omluvený (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo vymluvený.)

⁵¹ Augustin Aurelius: zřejmě *Epistula consolatoria ad Probum*

Všudý vy zdáte se míti Písmo po ruce vás těšící, ale věř, žeť není důvodné, poněvadžs utrhl několik slov Augustýna svatého, nebo on na témž místě dokládá řka: *Beatus est ille, qui omnia quae vult habet, nec aliquid vult quod non decet*. To jest: Blahoslavený jest ten člověk, kterýž má, co chce, a neslušných i nenaležitých věcí není žádostiv. Tak též i Izidorus mluví: *Beatus qui habet omnia quae vult, et nihil vult male*. To jest: Blahoslavený člověk ten, který má, co sám chce, a nic zlého nechce. Tak též i Ambrož svatý píšíc na čtení Lukáše svatého v první kníze své mluví řka: *Divites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui vti nesciunt. Nam divitiae, ut impedimenta sunt improbis, ita bonis adiumenta sunt virtutis*. To jest: Necht' vědí a znají bohačí, že v bohatství a v zboží žádného není provi[C i a]nění ani zlosti, ale skrze takové, kteří ho užívati neumějí, pochází nepravost. Nebo rovně jako bezbožným lidem bohatství a všeliká hojnost ke škodě a všeho zlého původem⁵² bývá, tak také dobrým a pobožným lidem k veliké pomoci a k rozmnožení všech ctností napomocné jest. Nehání žádný dobrého bohatství ani zboží, ale hání jeho zlé a neobyčejné užívání, o čemž pěkně mluví svatý Augustýn, píšíc na žalm 61. takto: *Divitiae (inquit) si affluent noli cor apponere, ille igitur qui non habet non ambiat, is qui habet non superbiat; et non dicit nolite habere, sed, cor apponere: non enim damnat diuitias unde mereamur Coelum, sed cor appositū, quod scilicet non expendit, sed recondit*. To jest.: Zboží bude-liť přibývati, nechtěj srdce přikládati totiž k ním, ten pak, kdo jich nemá, ať jich nežádá, a ten, kdo má, ať nepejchá⁵³. Tu nepraví: nemějte jich, ale praví: nechtějte srdce přikládati. Nepotupuje ovšem zboží, kterémžto může sobě člověk zasloužiti nebeské království, ale hání a tupí srdce k němu přiložené, kteréžto v něm svou rozkoš a kochání provozuje, a to proto, že jich neuděluje chudým ani potřebným, ale že je raději schovává. A protož mluví svatý Augustýn: *Habeat quis multas pecuniarum facultates si in eis non extollitur, pauper est; non habeas aliquid, et cupiat, et infletur, inter divites reprobos eum deputat dominus, quia divites et pauperes in corde interrogat Deus, non in arca aut in domo*. To jest: [C i b] Necht' (prý) někdo má velikou hojnost statku, jestliže se ní nevynáší⁵⁴, nevychváluje, ten chudý zajisté jest a pakli nic nemá, a o to pečuje ustavičně, aby nětco dostal, dostavší pak nadejmá se a vyvýšuje, toho mezi opovržené a peklu oddané bohače Pán Bůh klade. Nebo bohatých a chudých lidí ne v truhle ani ozdobeným domě, ale v srdci Pán Buoh se vyptává. Protož potřebí jest jednomu každému v čistotě srdce svého před tak velikým pánem

⁵² Původ, tj. původce (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo původ)

⁵³ Pejchatí, tj. být pyšný, pyšnit se (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo pýchati.)

⁵⁴ Vynášeti se, tj. chlubit se (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo vynášeti se.)

a strašlivým soudcem se postaviti. Nebo svatý Jeroným mluví v listu svým píšíc k Heliodorovi takto: *Iudicaturus domino lugubrem mundum immugiet, et tribus ad tribus pectora ferient. Potentissimi quondam reges nudo latere palpabunt, adducetur cum suis stultus Plato discipulis, tunc Aristotelis argumenta non proderunt, quando veniet ille filius pauperulae quaestuariae, iudicaturus fines terrae.* To jest: Když Pán přijde svět souditi, tehda se země zatře a pokolení o pokolení prsy své budou bít, tu nejmnocnější někdy králové obnažení se ukáží, tu bude přiveden s svými učedníky onen bláznivý Pláto⁵⁵, tamť nebudou prospívati důvodové Aristotelesová, když přijde onen syn chudičké matky souditi končiny země, o kterémž praví svatý Augustýn píšíc o městě Božím takto: *Tunc manifestus veniet inter iustos iudicaturus juste, qui oculte venerat, iudicandus ab iniustis, iniuste.* Tehda (prý) zjevný soudce přijde mezi spravedlivé, kterýž bude souditi spravedlivě, ten, který byl tejně přišel, aby od [C ii a] souzen byl od nespravedlivých nespravedlivě. Času pak příští jeho bude-li některý člověk postižen v hříchu smrtelném, tent' žádného smilování nemá očekávati, nebo ten soudce spravedlivý tak bude přísný, že ním žádné milosrdenství k osobám nepohne, ani ho žádná přízeň a láska nenakloní, ani žádné pokání neobměkčí proti těm, kteříž pokání za své zlosti a nepravosti, pokád čas mají, nečiní, a to proto, že na onen čas sámá toliko spravedlnost panovati bude. Jistě nemnoho soudcův tehdaž se před Pánem postaví, kteříž by se spravedlivě mohli vymluviti těmito slovy, kteréž napsal David svatý v žalmu svým 118: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.*⁵⁶ To jest: Blahoslavení nepoškrvnění na cestě, kteříž chodí v Zákoně Páně. Aneb těmito: *Feci iudicium et iustitiam in iudicio, non contempsit pauperem, non oppressi viduam, personam divitis non recepi, in omnibus operibus misericordiam reservavi.* To jest: Činilt' jsem soud a spravedlnost, nepotupilt' jsem při soudu chudého, neutiskl jsem vdovy, nepřijímal jsem osoby bohatého, ve všech mých skutcích zachovával jsem milosrdenství. Tohoť potřebuje Pán a Spasitel náš, abychom ho netoliko ousty vyznávali, ale mnohém víc abychom naši řeč skutky milosrdnými potvrzovali, jak nám o tom svatý Jeroným píšíc k Damasovi naučení dává řka: *Alienum te personis alienis omnium redde in iudicio, ac propter iustitiam, in iudicio pauperem defendas, nec propter gratiam, diviti indecenter adsistas, aut si non* [C ii b] *potes facere cognitionem respue causarum.* To jest: Neznámým se ukaž při soudu a pro spravedlnost chudého člověka při soudu braň a pro lásku v při nespravedlivě žádnému bohatci nepomáhaj, nemůžeš-li pak učiniti, vezmiž ještě na uvážení jeho při.

⁵⁵ Pláto, tj. Platón (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo Platón.)

⁵⁶ Žalm 118, 1

Bohatý.

Věř, žes mi těmito tvými hroznými a rozličnými příklady a důvody mou řeč tak skormoutil, žes mi skůro ji z mysli vyrazil a nevím, k čemu nejprve tobě mám odpovídati, ale však podle mé možnosti a rozumu na všechny tvé důvody budu odpovídati. Bohatství že by mělo býti lidem ke škodě a původem zlého, tomu já odpírám. Nebo čteme v Přísloví v 10. kapitole, kdež Šalomon mluví: *Benedictio domini divites, nec sociabitur eis afflictio*.⁵⁷ To jest: Požehnání Páně činí bohaté, aniž se s nimi ztovaryší trápení. Item⁵⁸ v 14. kapitole takto dí: *Corona sapientum divitiae eorum, facultas stultorum imprudentia*.⁵⁹ Koruna (prej) moudrých lidí jest bohatství jejich, blaznovství hlupých jest neopatrnost. Též i Ekleziastes v 5. kapitole vychvaluje zboží i bohatství takto: *Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quisque et bibat, et fruatur laetitia ex labore suo, quo laboravit sub sole*.⁶⁰ To tedy zdalo mi se za dobré býti, aby jedl a pil jeden každý a užíval radostí z své práce, kterou on [C iii a] sám pracoval pod sluncem. I zdaliž to může učiniti žebrak, kdy na to pomýšlí, leč kdy mu se nětco dostane z stolu od některého člověka bohatého? Tak i nížeji Ekleziastes o bohatství mluví: *Et omni homini dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque tribuit, ut comedat ex eis, et fruatur parte sua, et laetetur de labore suo, hoc est donum Dei*.⁶¹ Každý (prej) člověk, kterému dal Bůh bohatství i zboží, moc také dal jemu, aby požíval dílu svého a kochal se s práce své, toť jest dar Boží. A protož věz, že já také Písmo svaté čtu a mám za to, že se nad tím neomýlím, proč bych se o bohatství a statek starati a pečovati neměl. Nebo žebrota zdá mi se býti věc velmi nenaležitá.

⁵⁷ Přísloví 10, 22

⁵⁸ Překl. Taktéž

⁵⁹ Přísloví 14, 24

⁶⁰ Kazatel 5, 17

⁶¹ Kazatel 5, 18

Chudý.

Milý příteli, věz to, žeť já bohatství neháním, ačkoliv jich sám nemám, než toliko tobě příklady a naučení představuji, z kterýchž by mohl a můžeš poznati, jak by jich měl náležitě užívat, neboť já tobě nepřěji, aby skrze zlé užívání bohatství, měl odsouzen býti na věčné zatracení. A protož tobě připomínám slova Šalomona takto mluvícího v 23. kapitole v Přísloví: *Noli laborare ut diteris, sed prudentiae tuae pone modum.*⁶² Nepracuj usilujíc o to, aby byl bohatým, ale opatrnosti tvé ulož míru. A málo níž takto mluví: *Ne erigas oculos tuos ad opes quas non[C iii b] potes habere, quia facient sibi alas quasi aquilae et volabunt in Coelum.*⁶³ Nepodnašej (prej) očí tvých k zboží, kteréhož míti nemůžeš, neboť udělají sobě křídla jako vorlice a zaletíť do nebe. Tu zdá mi se můžeš porozuměti, k čemu se takové naučení vstahuje, nebo velmi mnoho jest takových lidí těchto časův, kteří se na to toliko udali a k tomu směřují, aby mohli co nejvíce statku a zboží dostati, buďto dobrým neb zlým způsobem, nepamatující na ona slova Ekleziastika mluvícího v 31. kapitole takto: *Beatus dives qui inventus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecuniae thesauris.*⁶⁴ Blahoslavený bohatý, kterýž nalezen jest bez poškrvny a kterýž po zlatu nepostoupil, aniž doufal v pokladech a v penězích. Kdyby na to nynější bohačí pomněli co Šalomon v Přísloví v 16. kapitole praví: *Melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniquitate.*⁶⁵ Lépeť jest málo míti s spravedlností nežli mnozí půžitkové z hříchem. Což velmi nesnadno může to na sobě dokázati všeliký bohatec, nebo čím více má, tím víceji žádá a žádný nepamatuje na ona slova Davida krále, kterýž v žalmu svém 61. dí: *Divitiae si affluent, nolli cor apponere.*⁶⁶ Zboží bude-liť přibývati, nechtěj srdce přikládati.

Bohatý.

My máme naučení a pravidlo, kterýmž se spravujeme a řídíme podle oné řeči Šalomona [C iv a] krále v 3. kapitole v Přísloví, kdežto tak poroučí: *Honora dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, et implebuntur horea tua saturitate, et vino tortularia tua redundabunt.*⁶⁷ To jest: Ctiž Pána Boha z statku tvého a ze všech prvních urod tvých uděluj chudým a naplníť se stodoly tvé hojností a vínem oplejvati

⁶² Přísloví 23, 4

⁶³ Přísloví 23, 5

⁶⁴ Sírachovec 31, 8

⁶⁵ Přísloví 16, 8

⁶⁶ Žalm 61, 11

⁶⁷ Přísloví 3, 9 a 10

budou presové⁶⁸ tvoji. Z kterýchžto slov můžeš dobře, milý chudačku, porozuměti velikou a nesmírnou lásku Boží proti nám, poněvadž i Ekleziastes: v 3. kapitole o tom mluví řka: *Omnis enim homo, qui comedit, et bibit, et videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.*⁶⁹ Všeljjaký člověk, který jí a pije a vidí dobré z práce své, to jest dar Boží. I zdaliž všechna bohatství a statkové posloupnosti své od Pána Boha všemohoucího nemají, poněvadž jsou darové Boží.

Chudobný.

Medle pamatuješ-li také na slova, která týž Ekleziastikus v 14. kapitole mluví takto: *Fili si habes benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer.*⁷⁰ Synu, jestliže máš zboží, učiň sobě dobře a Pánu Bohu hodné oběti obětuj. I zdaliž komu jinému dobře činiti máš, jediné chudobným a nedostatečným. Nebo cokoli pro bohatého činíš, to všecko pro nahrazení od něho činíš, ale co pro chudobného a nuzného člověka děláš, kterýž ačkoliv nemá se čím odplatiti, však Pán Bůh [C iv b] za něho tobě hojnou odměnu nahradí. O čemž máš slova Spasitele našeho u svatého Lukáše v 14. kapitole takto mluvícího: *Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos et caecos: et beatus eris, quia non habent retribuere tibi, etc.*⁷¹ Když (prej) hody strojíš, pozvi chudých, mdlejších, kulhavých a slepých a budeš blahoslavený, nebť nemají odkud by odplatili tobě, ale buďť odplaceno tobě při vzkříšení spravedlivých. Nu, pověztež mi, páni bohačí, zdali toho šetříte a jestli tak chudých a nuzných k hodům vašim zůvete, bojím se, že sotva který z vás najde se to přikázání Páně plnicí, ale raději kde jen který může, chudobného sedlačka, kdy nětco u něho uzří, obloupí a všecko, cožkoli má, poběře řka: Hle provinil jsi proti mně, a nebude tak. A když jednomu i druhému jeho statek poběře, zbohatné, ale z toho nech vás sám Pán Bůh soudí, kterýž dal naučení v Levitiku v 19. kapitole takové: *Nolite facere aliquid iniquum in iudicio, in regula, in pondere, in mensura, statera iusta, et aequa sint pondera.*⁷² Nečiňte nic nepravého v soudu, v loktu⁷³, ve váze, v míře, váha ať jest spravedlivá a rovná míra, spravedlivý věrtel⁷⁴, spravedlivá ať je i čtvrc⁷⁵. Než vím o tom dobře, že jest věc nesnadná chuť a chtění Chamové k skrocení, o čemž Ozeáš v 12. kapitole

⁶⁸ Pres, tj. lis (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo pres.)

⁶⁹ Kazatel 3, 13

⁷⁰ Sírachovec 14, 11

⁷¹ Lukáš 14, 13 a 14

⁷² Leviticus 19, 35 a 36

⁷³ Loket, tj. délková míra, součást systému délkových měr (prst, dlaň, loket, stadium), který se objevuje přibližně od počátku 11. století, český loket měřil 0,5914 m, pravděpodobně byl od něj odvozen loket krakovský, tj. zhruba 0,585 m. (Hlaváček, Kašpar, Nový, 2002, s. 161-162)

⁷⁴ Věrtel, tj. objemová míra v rámci soustavy dutých měr, 1 věrtel činil 23,250 litru (Hlaváček, Kašpar, Nový, 2002, s. 164-165)

⁷⁵ Čtvrc (čtvrtce), tj. jednotka objemu, 4 čtvrtce tvořily 1 věrtel (Hlaváček, Kašpar, Nový, 2002, s. 171)

praví: *In manu eius statera dolosa, et calumniam dilexit.*⁷⁶ V ruce jeho váha lstivá, bezpraví miloval.

[D i a]

Bohatý.

I co nás již Chamovi přirovnáváš, medle cožs tak nepravého při nás zhlédl? Pomni na svou čest, pozoruj na ony slova, kteráž mluví Ekleziastikus v 13. kapitole: *Ditiori te, ne socius fueris.*⁷⁷ To jest: bohatšímu nad tebe nebývaj tovaryšem. A protož věz, co tlampáš⁷⁸.

Chudý.

Milý příteli, nesluší se hněvati takovému člověku, který z druhým nětco umínil rozmlouvati. Nebo tomu Ekleziastes zbraňuje, mluvě takto v 7. kapitole: *Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.*⁷⁹ To jest: Nebuď rychlý k rozhněvání, nebo hněv v lůně nemoudrého odpočívá. Takt' též i drobet nížeji mluví tenž Ekleziastes *Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua.*⁸⁰ To jest: Vypuď hněv z srdce tvého a zažeň zlost z těla tvého. Věř, že to jest věc nenaležitá a velmi ohyzdná *inferre sermonem severum in amicabile colloquium*, mezi rozmlouvání přátelské michati řeči hněvivé. A protož jestliže chceš se mnou obšírněji jednati, musíš tvého hněvu nepotřebného na straně zanechat, nebo to všecko coť pravím, pro vejstrahu tobě činím a věř, žeť toho nebude líto, toliko měj v paměti slova svatého Kryzostoma, kteráž napsal v knize své takto: [D i b] *Quod nemo laeditur nisi a seipso.* To jest: Žádný od jiného uražen nebývá, než toliko sám od sebe. Kterýchžto slov takový jest rozum: *Divitiarum sequella, est luxuria, ira intemperans, furor iniustus, arrogantia superba; omnisque irrationabilis motus.* Bohatství následování jest chlipnost, vsteklost nespravedlivá, hněv neskrocený, nadhernost pyšná a nesrozumitelné pohnutí. A protož se toho varuj, jestliže chceš, abyť bohatství neškodilo a vždycky větší pamět měj na budoucí nežli na tento pomíjející život. Nebo mluví svatý Řehoř v své Homíli⁸¹ takto: *Terenna substantia aeternae foelicitati comparata, mors est potius dicenda quam vita.* To jest: Zemské zboží a bohatství věčnému blahoslavenství přirovnané, smrtí raději nežli životem má býti nazvané.

⁷⁶ Ozeáš 12, 7

⁷⁷ Sírachovec 13, 2

⁷⁸ Tlampati, tj. tlachati, žvaniti (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo tlampati.)

⁷⁹ Kazatel 7, 10

⁸⁰ Kazatel 11, 10

⁸¹ Pravděpodobně Homílie sv. Řehoře, posmrtně vydaná

Kdyby byl on bohač nětco nejmenšího na prosbu a žádání Lazara chudobného učinil, byl by za to věčné odměny dostal, ale nuzníť. *Omnia terrena servando amisit quae largiendo servare potuit.* To jest: Věci zemské chovajíc, ztratil ty, kteréž mohl rozdávat zachovati. Pohleď k čemu ho přivedla všetečná a nenasytá skoupost a lakomství. Nebo praví Ekleziastikus v 10. kapitole: *Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet.*⁸² Nic není nepravějšího jako milovati peníze, neb takový i duši svou má prodajnú.

[D ii a]

Bohatý.

Nežkoli ta věc zlá jest, jakž pravíš, však desetkrát jest horší nouzi a nedostatek trpěti. Nebo to napsal jeden doktor v svém kázání takto: *Nihil clausum constat quod auro argentoque non pareat, nihil occultum quod non sit cognitum pecunia indagance.* Nic tak pevně uzavíráno nemůž býti, co by zlatu a stříbru nemělo sloužiti, nic tak skrytého, co by skrze peníze nebylo poznáno. Poněvadž tedy takovou moc mají, věř, že mi jich ty nezhaníš.

Chudý.

Již jsem ti prvé oznámil, že já bohatství ani peněz neháním, než toliko tobě naučení dávám, jak by jich měl užívati. Nebo mluví svatý Bernard: *Aurum et argentum et caetera huiusmodi, quantum ad animi bonum spectat, nec bona sunt nec mala, usus tamen horum bonus, abusio mala; sollicitudo peior, quaestus turpior.* Zlato a stříbro i jiné bohatství, kteréž přináležejí člověku, aniž jsou dobré ani dokonce zlé, jest ovšem věc dobrá náležitě jich užívati, ale zle jich požívati, jest velmi zlá a nebezpečná, pečování o ně jest nejhorší a zisk nejmrzutější. A málo níž týž svatý Bernard mluví: *Filii Adam genus avarum, quid vobis cum terrenis diuitiis, quae nec [D ii b] verae nec vestrae sunt? Aurum et argentum vere terra est rubra et alba, quam solus error hominum facit, aut magis reputat pretiosa, denique si vestra sunt, tollite ea vobiscum.* Za posměch jistě sobě pokládá svatý Bernard všecko vaše bohatství, kdež dí: Synové Adamovi, pokolení lakomé, jaký máte zisk z těchto⁸³ zemských a pomijejících bohatství a pokladův, kteřížto ani opravdoví jsou, ani tolikéž vaší? Zlato a stříbro jistě jsou země červená a bílá, kterouž toliko sám blud lidský činí a za velmi drahou býti pokládá, a protož jestliže jsou vaší, pobězte je z sebou, co jste nachovali. Dává tedy naučení svatý Bernard toto o bohatství, kteréž jest nejlepší na tomto bídném světě, když dí: *Verae ergo divitiae, non opes sunt, sed*

⁸² Sírachovec 10, 10

⁸³] zijk těchto

virtutes, quas secum conscientia portat, ut in perpetuum dives fiat. Opravdové tedy bohatství nejsou zboží ani pokladové zemští, ale ctnosti, kteréž z sebou svědomí nosí, aby věčně bohatým mohl býti člověk nimi ozdobený. A protož, jak mluví doktor svatý *Petrus Ravenus*, *aurum erogare bonum est, reponere malum, contemnere validum, fugere persecurum, quod sicut vincere virtutis est, ita foelicitatis evasisse.* Zlato (prej) rozdávati dobrá jest věc, schovávati zlá, nim pohrdati jest velmi silná věc, varovati se ho bezpečná. Nebo jako přemoci ctnost jest, tak také vystříhati se ho jest blahoslavenství. Protož srozuměj, k čemu se ta má rada vstahuje. Nebo praví biskup svatý *Valerius* v svém jednom kázání takto: *Nihil tibi prosunt di[D iii a]vitiae, si divitiarum beneficiis non utaris, nam pars medicamenti est, congestam secreto pecuniam servare.* Nic (prej) tobě neprospívá bohatství, jestliže jejich dobrodiní neužíváš, nebo díl lékařství jest shromážděné peníze tajně chovati. Též se já srovnávám ve všem z doktorem *Bedú* kterýž takto o bohači mluví: *Non reprehenditur dives quod terram coluerit, vel fructus in horea congregaverit, sed quod fiduciam vitae in illis posuerit, nec pauperibus erogaverit, ut ab eis reciperetur in aeternis tabernaculis.* To jest: Nehání se v tom bohatec, že jest zemi ctil aneb že zboží v stodolách shromážděl, ale proto, že v nich důvěrnost života svého pokládal a chudým z své hojnosti neuděloval pro to, aby od nich byl přijat do věčného obydlí.

Bohatý.

Porozumívám tomu, že tě všickni chudobní na nás bohaté navedli, má rada jest, abyš vy na tom jak *Ekleziastikus* v 29. kapitole učí, přestávali: *Initium vitae hominis est aqua et panis, et vestimentum et domus protegens turpitudinem.*⁸⁴ Počátek života lidského jest chléb a voda i oděv i dům, který zakrejš mrzutost. Poněvadž tedy Pán Bůh chudobnými vás míti chce, protož nežádaj víc, jen toliko, čím by se mohl na deň vychovati. Nebo praví *Augustýn* svatý píšíc na žalm 31. takto: *Pauper Dei est in [D iii b] animo, non in saculo.* Chudý Boží jest ne ten, jenž málo má v měšci, ale ten, který dobrovolně, opustiv své bohatství, následuje Krista Pána. Jestliže pak ty chceš míti dostatek všeho, teda nebudeš chudým a snad by se také mohl zlotrovať jako některý jiný, míniš-li tedy chudým býti opravdovým, radímt', nežádaj mnoho od lidí. *Inopia enim est omnis philosophiae magistra.* Nedostatek jest všeliké moudrosti mistryně. Jak mluví svatý *Augustýn* píšíc na žalm 76: *Non ita laudamus Ioseph cum frumentum distribuebat, sicut cum carcerem habitabat.* Ne tak (prej) chválíme *Jozefa*, když jest obilí rozdával, jako když jest v žaláři bydlel. Protož i vy mějte se na paměti, abyš vaši chudoby skrovně užívali, jestliže chcete u lidí i u Pana Boha lásku míti, nebo já takového člověka chudobným nejmenuji, u kterého jakýkoliv dostatek vidím. Poslyš, jaké chce míti chudé doktor

⁸⁴ Sírachovec 29, 27

svatý Cassiodorus, když na žalm 101. píše: *Pauperes Christi sunt, qui non solum pro suis malis verum etiam pro totius mundi calamitatibus intercedere comprobantur, egent in hoc saeculo, sed sunt locupletes Deo, vitiis vacui, sed virtutibus pleni, despecti hominibus, sed acceptabiles Deo.* Tiť jsou chudí opravdoví Krista Pána, kteří netoliko za své neštěstí, ale také za všeho světa strast a nouzi Pána Boha chválí, potřební jsou na tomto světě, ale jsou bohatí v Pánu Bohu, všech hříchův a nečistoty prázdní, ale všemi ctnostmi naplnění [D iv a] a ozdobení, pohrdání lidem, ale vzactní Pánu Bohu. Nedomnívám se, aby který z vás tak chudobným byl.

Chudý.

Dobře odpověděl Šalomon v Přísloví v 17. kapitole: *Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit.*⁸⁵ Co jest platno bláznů, že ma zboží, poněvadž moudrosti koupiti nemůže. Takž také já tobě cestu k věčnému spasení ukazují a ty předse svými stezkami, nevím, kam se strojíš. Pomni se, bídniče, a přidrž se oných slov v Přísloví v 28. kapitole pověděných: *Qui odit avaritiam longi fient dies eius.*⁸⁶ Člověk, který v nenávisti má lakomství, budou prodloužení dnové jeho. Pomni také na slova onoho Joba spravedlivého, když dí v 1. kapitole takto: *Nudus egressus sum de utero matris meae, nudus redeo illuc.*⁸⁷ Nah jsem vyšel z života matky své, nah zase se navrátím. Šetř dáleji a pozoruj pilně, co David svatý v žalmu svým 48. mluví: *Cum interierit dives non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.*⁸⁸ Když zhyne bohač, nevezme ničehéhož z sebou, aniž sláva jeho stoupí s ním. A nadto ještě víc mluví David svatý: *Relinquet alienis divitias suas et sepulchra illorum domus eorum in aeternum.*⁸⁹ zůstavíť cizím zboží svá a hrobové jich domové jich na věky. Známt' já také slova svatého Augustýna, jenž dí *Sermonum* 29.: [D iv b] *Difficile ut non sit superbus qui dives est, tolle superbiam divitiae non nocebunt.* Nesnadno jest, aby nebyl pyšný ten, kdo jest bohatý. Zanechejž tedy pejchy a bohatství, nebudouť škoditi. Nauč se toho čtouc, žeť Pán Bůh proto dává bohatství, aby byl chudému napomocný a na něho nezapomínal, udělujíc jemu darův tobě od Pána Boha propučených. Nebo jestliže chceš, abyť Pán Bůh vícejí přispořiti a požehnati ráčil, týž také on od tebe chce a žádá, aby chudému v jeho nouzi a nedostatku postavenému napomáhal, což jestli neučiníš, nebudeš moci království nebeského obdržeti, kteréhož onen bohatec nemohl dojiti, ani jeho prosby vyslyšané nemohly býti. Proč? Proto, jak svatý Augustýn pravi: *Ideo rogans dives non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudivit in*

⁸⁵ Přísloví 17, 16

⁸⁶ Přísloví 28, 16

⁸⁷ Jób 1, 21

⁸⁸ Žalm 48, 18

⁸⁹ Žalm 48, 11 a 12

terris. Proto volající a prosící bohatec nebývá vyslyšen v trápení, že prosícího chudýho nevyslyšel na zemi. Máme i slova Spasitele našeho u svatého Lukáše, v 12. kapitole takto mluvícího: *Facite vobis saculos qni non veterascunt, thesaurum non deficientem in Coelis, quo fur non accedit, néque tinea corrumpit.*⁹⁰ Čiňte sobě pytlíky, kteří nevětšej poklad ještě nehyné v nebesích, kdežto se zloděj nepřibližuje, ani mol kazí. Takové poklady vaše mají býti, almužna totižto chudým a nedostatečným dáná. Ale vy raději pro skoupost a lakomství nenasycené všecko zachovávate, což se po vaší smrti vašemu nepříteli dostane. Jakž o tom Seneka v Epištole 20. k vám mluví: *Quanta dementia haeredis sui res procurare, et sibi [E i a] omnia negare, magna enim haereditas ex amico inimicum facit, plus enim gaudebit tua morte, quo plus accepit.*⁹¹ Jak veliké jest to blaznovství dědice o věci se starati a sobě všeho odpírati, nebo veliké dědictví z přítele nepříteli ouhlavního dělá. Nebo on víc se bude radovati z tvé smrti, čím víc vezme. A protož poslouchaj slov, která Ekleziastikus v 4. kapitole mluví: *Rogationem contribulati ne abiicias, et non avertas faciem tuam ab egeno.*⁹² Prosby zármouceného nezamítaj a neodvrácej tváři tvé od potřebného. O jak dobrá a chvalitebná jest věc, rady a napominání Písma svatého poslouchati. Nebo často v též kapitole napomíná Ekleziastikus netoliko aby jednomu, ale jak mnoho jich uhlídati muožeš, prokázoval lásku milosrdenství. *Congregationi pauperum affabilem te fac.*⁹³ Když se zberou chudí, ochoten buď jim, což jestli neučiníš, neujdeš oné otázky od Pána Boha, kterouž Lukáš svatý v 19. kapitole poznamenal: *Quare non dedisti pecuniam ad usarum pauperibus.*⁹⁴ To jest: Pročs nerozdal peněz na lichvu chudým? Ale snad mohl by říci: Jaký užitek mohu míti s toho rozdávaní peněz aneb jakou lichvu od chudých vezmu? Na to tobě odpovídá Tobiáš svatý v kapitole 4.: *Eleemosina ab omni peccato et morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras fiducia magna erit coram summo Deo eleemosina omnibus facientibus eam.*⁹⁵ To jest: Almužna od každého hříchu i od smrti vysvobozuje a nedopouští [E i b] duši jiti do temností, doufání zajisté bude veliké. Almužna⁹⁶ před tváří Boží všem, kteříž ji činí. Též i v 12. kapitole Tobiáš o ni takto mluví: *Bona est oratio cum ieiunio et eleemosina, magis quam thesauros auri recondere, quoniam eleemosina a morte liberat.*⁹⁷ Dobráť jest modlitba s postem a z almužnou více nežli poklady zlaté shromáždovati, nebo almužna od smrti vysvobozuje. Tak týž i Ekleziastikus

⁹⁰ Lukáš 12, 33

⁹¹ Pravděpodobně epištola ze sbírky Ad Lucilium Epistulae morales

⁹² Sírachovec 4, 4

⁹³ Sírachovec 4, 7

⁹⁴ Lukáš 19, 23

⁹⁵ Tóbijáš 4, 11 a 12

⁹⁶] Amužna

⁹⁷ Tóbijáš 12, 8 a 9

v 3.kapitole oznamuje užítky její řka: *Ignem ardentem extinguat aqua, et eleemosina resistit peccatis, et Deus protector est eius qui reddit gratiam.*⁹⁸ To jest: Oheň hořící uhašuje voda, tak almužna odpírání hříchům a Bůh ochránce jest jeho, kdož ukazuje milost. O bohači, bohači, kdyby tak často s Písmem svatým se obíral, jako se v penězích přebíráš, dočetl by se něco víc, nežli nyní ode mne slyšíš o svaté almužně. Poslyš, co praví Ekleziastikus v 29. kapitole: *Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam eius, ne dimittas eum vacuum.*⁹⁹ Pro přikázání Boží přijmi chudého a pro nouzi jeho nepouštěj ho prázdného. A málo níž takto dí: *Conclude eleemosinam in corde pauperis, et haec pro te exorabit ab omni malo.*¹⁰⁰ Skrýj almužnu v srdci chudého a onať za tě modliti se bude proti všemu zlému. Protož ty tak učiň, jak onen mluví: *Pone thesaurum in praeceptis altissimi, et proderit tibi magis quam aurum.*¹⁰¹ Klad' poklad svůj v přikázání nejvyššího¹⁰² a prospějeť tobě více nežli zlato. Tu vyrozuměj, prosím tebe, odplaty a užítky almužny [E ii a:] svaté, aby potom mohl vesele a radostně uslyšeti slova Spasitele svého u svatého Matouše v 25. kapitole napsaná: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, esurivi enim et dedistis mihi manducare, sitiivi et dedistis mihi bibere, hospes eram et collegistis me, nudus eram, et operuistis me, infirmus, et visitastis me, in carcere et venistis ad me.*¹⁰³ To jest: Poďte, požehnání Otce mého, vladněte královstvím vám od ustanovení světa připraveným, nebo jsem lačněl a nakrmili jste mne, zlínil jsem a dali jste mi pítí, hostem jsem byl a přijali jste mne, nahý a odíli jste mne, nemocný a navštívili jste mne, v žaláři a přišli jste ke mně. Tehdy odpovědi jemu spravedliví řkouce: Pane když jsme tě lačného viděli a krmili jsme tě? Zlíznutého a napojili jsme tě? Jímžto Pán odpoví takto: Zajisté pravím vám, jak dlouho jste činívali jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste činívali. O čem obšírněji čti sobě u svatého Matouše v 25. kapitole. A protož mluví apoštol Páně svatý Pavel k Židům v 6. kapitole: *Non enim iniustus est Deus ut obliviscatur operis vestri et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis, et ministratis sanctis.*¹⁰⁴ Neboť není nespravedlivý Bůh, aby se zapomenul nad vaši práci a nad milováním, které jste okázovali ve jméno jeho, jenž jste posluhovali svatým a ještě posluhujete. Vězíš jistě o tom, milý bohači, a tomu věř, žeť se mnohém více nahradí od Pána Boha, jestliže něco nejmenšího pro [E ii b] jméno jeho svaté vynaložíš. Protož nezacpávaj sobě uši před naším křikem a prosbami, vystříhaj se oných slov, kterýmiž hrozí Pán v Přísloví v 21. kapitole řkouc: *Qui obturat aurem suam ad*

⁹⁸ Sírachovec 3, 33 a 34

⁹⁹ Sírachovec 29, 12

¹⁰⁰ Sírachovec 29, 15

¹⁰¹ Sírachovec 29, 14

¹⁰²] nevyžij°

¹⁰³ Matouš 25, 34 a 35 a 36

¹⁰⁴ Židům 6, 10

*clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur.*¹⁰⁵ Kdo zacpává ucho své k volání chudýho i on týž bude volati a nebude vyslyšán.

Bohatý.

I my také máme před rukáma proti vám Písmo, nebo Ekleziastikus v 12. kapitole takto mluví: *Da bono, et benefac humili, et non dederis impio, et non receperis peccatorem.*¹⁰⁶ To jest: Daj dobrému a nepřijímaj hříšného, dobře čiň pokornému a nedávaj nectnému. A drobet níž takto dí: *Si benefeceris scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa.*¹⁰⁷ To jest: Činíš-li co dobře, věz, komu dobře děláš, a budeť milost v zboží tvém mnohá. Item¹⁰⁸ dáleji dí takto: *Prohibe panes impio dare, ne in ipsis potentior te fiat.*¹⁰⁹ Zapověz bezbožnému chleba dáti, ať by v něm nebyl mocnější tebe.

Chudý.

Kterak, prosím tě, můžeš věděti, který jest nectný a bezbožný člověk, neb to jest Božská věc spýtovat srdce lidská. Jest sice tak, že někteří vidíní bejvají zlé a nepoctivé skutky působící, ale však ná[E iii a]leží se nám Písmem svatým řídit a spravovati, nebo Izajáš prorok v 58. kapitole takové naučení dává řka: *Frange esurienti panem tuum; et egenos vagosque induc in domum tuam.*¹¹⁰ To jest: Lamaj lačnému chléb svůj a nuzné i pocestné uveď do domu svého. A málo nížeji takto dí: *Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris.*¹¹¹ Když uzříš nahého, přioděj jeho a tělem svým nepohrzaj. Též i Spasitel náš u svatého Lukáše v 3. kapitole dí takto: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas similiter faciat.*¹¹² To jest: Kdo má dvě sukně, daj jednu nemajícímu, a kdo má pokrmy, učiníš též. Takové naučení dává bohatým Písmo svaté, aby neuvažující mnoho co aneb komu by měli dati, bez prodlevání dávali. Nedomnívajíce se, že jim ubude zboží, nebo svatý Augustýn mluví takto: *Faecundus est ager pauperum, cito reddit donantibus fructum, via coeli est pauper, per quam venit ad patrem, incipe ergo erogare si non vis errare.* To jest: Plodnát' jest rolí¹¹³ chudých, jenž brzo odplacuje užitek dávajícím, cesta nebeská jest chudý, kteroužto přichází se k Otci. Počniž tehdy rozdávat nechceš-li blouditi. A k tomu ještě dokládá tyto slova: *Dicit Christus, da mihi, ex eo*

¹⁰⁵ Přísloví 21, 13

¹⁰⁶ Sírachovec 12, 5 a 6

¹⁰⁷ Sírachovec 12, 1

¹⁰⁸ Překl. Týž

¹⁰⁹ Sírachovec 12, 6

¹¹⁰ Izajáš 58, 7

¹¹¹ Izajáš 58, 7

¹¹² Lukáš 3, 11

¹¹³ Rolí, tj. orná půda, orané pole (*Průruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo rolí)

quod dedi tibi, de meo quaero, da et redde habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te foeneratorem: temporalia mihi das, aeterna tibi restituum teipsum tibi reddam quando te mihi reddidero. Praví Kristus: Daj mi z toho, co jsem [E iii b] tobě dal, z mého žádám, daj a navrát' mi. Měl jsi mne štědrého darce, učin' mne dlužníkem, ať tě mám za lichevníka¹¹⁴. Časné a pomíjející věci mi dáváš a já věčně trvající tobě navrátím, samého sebe tobě oddám, když tě sobě navrátím. Chceš-li tedy býti dobrým kupcem a lichevníkem znamenitým, daj to, čeho obdržeti nemůžeš, aby vzal a dostal toho, čehoť utratiti nelze, daj málo, aby vzal stokrát více, daj časné a pomíjející bohatství i všechno tvé zboží, chceš-li dostati dědictví věčného v nebeském království. Též svatý Ambrož v Knížkách o povinnostech¹¹⁵ praví: *Beatus plane, de cuius domo nunquam vacuo sinu pauper exivit, néque enim quisquam magis beatus, quam qui intelligit super pauperis necessitatem, et inopis atque infirmi aerumnam.* Blahoslavený člověk ten, z kteréhožto domu nikdá z prázdnýma řadry chudobný nevyšel, neb žádný není blahoslavenější nad toho, který rozumí nad potřebou chudobného a nad nouzí nedostatečného. A dáleji dí takto: *Hoc est occidere hominem, vitae suae ei subsidia denegare, cave ne inter oculos tuos includas salutem inopum, et tanquam in tumultibus sepelias vitam pauperum.* Toť jest zamordovati člověka, odepřítí mu retuňku¹¹⁶ k požívení, výstříhaj se pilně, abys v měsci tvým nezavřel života jeho a jako v hrobě nezahrábal ho. Protož varůj se takového vražedlnictví a nebývaj takový, jak svatý Jeroným mluví: *Sunt qui pauperibus parum tribuunt ut amplius accipiant; quae magis venatio appellanda est quam eleemosina, melius est, enim, non habere quid tribuas, quam impudenter petere quod des.* Jsou někteří, jenžto chudým málo dávají proto, aby víceji vzali, kteréžto dávaní raději lovem nežli almužnou slouti má. Lepšíť jest ovšem věc neměti co dáti nežli nestydatě upomínati, co dáš. Jiní opět jsou mezi vámi, kteří dávají almužnu takovým, kterým není hodno dávatí. Nebo mnodykráté přijde drab¹¹⁷ toulavý, přijde ožralec nestydatý, jiný marný utratce, štverak¹¹⁸ každodenný, a jiných *huius farinae*¹¹⁹ potlukačův mnoho řkouce: Vaší Milosti, prosím, račte spomoci potřebnému. Tu nelitujete dávatí, kteříž ožera se co svíně, slávi a chválí vás po šenkovních domích.

¹¹⁴ Lichevník, tj. lichvář (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo lichevník.)

¹¹⁵ Pravděpodobně *De officiis ministrorum Libri tres*

¹¹⁶ Retuňk, tj. pomoc, záchrana (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo retuňk.)

¹¹⁷ Drab (dráb), tj. expresivně zloděj, lupič, poberta (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo Dráb.)

¹¹⁸ Štverak (čtverák), tj. tulák (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo čtverák.)

¹¹⁹ Překl.: *téhle mouky* (zřejmě ve významu „z takového těsta“)

Ale poslyš, co na takovou almužnu Jeroným svatý *in Epistulis* odpovídá: *Pars sacrilegii est rem pauperum dare non pauperibus, laudent te esurientium viscera non ructantium opulenta convivia*. Jest díl svátokradeže věcí chudých dávatí nechudým, necht' raději tě chválí lačníčích¹²⁰ střeva nežli říhajících skvostné hody. Velikýť jistě hřích jest takovým ožralcům dávatí, nebo ačkoliv svatý Jeroným takto dí: *Sive ille sacerdos, sive cognatus sit et affinis, nihil aliud in illo consideres, nisi paupertatem, sine discretione omnibus indigentibus simpliciter tribuamus, non quaerentes cui, sed quare demus, quis quis enim in quacunque necessitate morituro succurrere potest, si non fecerit, occidit*. To jest: Necht' on (prej) jest kněz, buď [E iv b] přítel nebo příbuzný, nic jiného při něm nepozoruj jediné chudobu, bez rozdílu všem pro jméno Boží žádajícím dávaj, neptaje se komu aneb kterému, ale toliko proč dáváš. Neb kdokolivěk v jakékoli potřebě umírajícímu spomocí může a neudělá, zamordovalť ho a usmrtil. Však nepraví, aby dával hračům, opilcům ani jiným marnotratcům než toliko těm, kteří ve jméno Boží berou.

A takovým aby rád dával, svatý Jeroným napomíná těmito slovy: *Quamvis omnem census tuum pauperibus distribuas nihil apud Christum erit preciosius, quam quod manibus ipse confeceris*. By (prej) všeckny důchody své chudým rozdal, nebude u Pána Krista nic tak vzactnějšího, jako žes to rukáma svýma udělal a rozdal.

Kdyby na tu řeč svatého Jeronýma nynější páni a jiní velicí potentati pomněli, jistě rozdávali by svýma vlastními rukama almužnu chudým a nedostatečným, ale po hříchu na ni pamatují neb když se jim přidá mimo chudého žebraka jiti, stydí se k němu přikročiti a jemu dosti chaterný peníz podati, ale jinému poroučí¹²¹ to. Proč? Proto, aby řekli, že jest pán, že má služebníky. Však jistě takový rozdávač větší má škodu nežli zisk a užitek, protože služebník dá peníz a napíše dvě a pakli dá dvě, řekne, že dal tři a tak dále. Soudiž to sám, prosím, není-li to veliká škoda.

Bojte se, bojte oných slov, kteréž svatý Jan v Kanonice¹²² I. v 3. kapitole napsal: *Qui habuerit huius mundi substantiam, et viderit fratrem suum necessitatem habere, [F i a] et clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in illo*.¹²³ Kdo má statek tohoto světa a vidí bratra svého, an nouzí trpí a zavře střeva¹²⁴ svá před ním, i kterak láska Boží trvá v něm.

¹²⁰] lačníčích

¹²¹] proraučij

¹²² Kanonika, tj. apoštolský dopis věřícím (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo kanonika.)

¹²³ 1. Janův 3, 17

¹²⁴ Střevo, v tomto kontextu nitro, srdce (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo střevo.)

Protož čiňte vedle naučení Tobiáše muže spravedlivého, nebo on dí k synu svému v kapitole 4: *Quomodo potueris ita esto misericors, si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum, libenter impartiri stude.*¹²⁵ To jest: Kterak budeš moci, tak buď milosrdný, budeš-li míti mnoho, dávaj mnoho a pakli budeš míti málo, také i z mala rád uděluj. O čemž také napsal Rabanus doktor Písma svatého *in quadam epistula*:¹²⁶ takto: *Et sibi apud Deum pietatis ianuam claudit, qui viscera misericordiae proximo mendicanti non aperit.* Ten (prý) sobě u Pána Boha dvěře pobožnosti zavírá, který srdce milosrdenství bližnímu žebřícímu neotvírá.

Poslyš dále Řehoře svatého, který dává takovou radu, jak by měl almužnu rozdávat z oužitkem *in libro Moraliū*¹²⁷ *Qui indigenti proximo exteriorem substantiam praebet, sed vitam suam a nequitia non custodit: rem suam Deo tribuit, et se peccato, hoc quod minus est, obtulit auctori: et hoc quod maius est, seruavit iniquitati.* Kdo (prej) bližnímu svému zevnitřní statek a zboží dává potřebnému a života svého od zlostí a všech jiných neřestí neostřihá, svou věc Bohu dává a sebe samého hříchu, nebo to, co menšího jest, oddává Stvořiteli svému, a to co většího jest, zachovává nešle[F i b]chetnosti. Protož uvažuj sobě slova jeho a všechny zlosti v sobě zahub a nejvíce pejchu, kteráž jest kořen a počátek všech hříchův, chceš-li, aby almužna tvá příjemná byla Pánu Bohu. Nebo mluví svatý Řehoř, *liber 12. Moraliū*:¹²⁸ *Eleemosina superbi divitis eum redimere non valet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante oculos Dei ascendere non permittit.* Almužna pyšného bohatce, byť pak byla nejhodnější, nicméně předce jemu spomocí nemůže, protože ji spachána loupež chudého před oči Boží vstoupiti nedopouští.

Tu se hled' a poslouchaj, co mluví k synu svému Tobiáš v kapitole 4.: *De substantia tua et non aliena fac eleemosinam: et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere.*¹²⁹ Z statku tvého a ne z cizího davaj almužnu a neodvracuj tváři tvé od žádného chudého. Týž dáleji dokládá: *Ita enim fiet ut non auertetur a te facies Domini.*¹³⁰ Neb tak bude, že i od tebe nebude odvrácená tvář Boží. A protož Řehoř svatý vejstrahu dává 21. *Moraliū*¹³¹ takovou řka: *Quis quis super eum, cum aliquid donavit fastu elationis se extollit, maiorem culpam peragit superbiendo, quam extrinsecus mercedem largiendo.* To jest: Kdo (prej) nad tím, kterému nětco daroval, vysokomyslností se honosí, větší vinu činí svou pejchú a nadutostí nežli zevnitř mzdou dávající.

¹²⁵ Tóbijáš 4, 8 a 9

¹²⁶ Překl.: v *některém listu*

¹²⁷ Překl.: v *knize Moralia*

¹²⁸ Překl.: 12. *kniha Moralií*

¹²⁹ Tóbijáš 4, 7

¹³⁰ Tóbijáš 4, 7

¹³¹ Překl.: 21. *(kniha) Moralií*

Bohatý.

Myt' máme naučení u svatého Matouše v 5. [F ii a] kapitole takové o rozdávaní almužny, kdežto Spasitel náš dí: Kdy dáváš almužnu, nechtěj troubu troubiti před sebou jako pokrytci činí v školách a na ulicích, aby ctění¹³² byli od lidí, ale ty když činíš almužnu, nevěz levice tvá, co činí pravice tvá, aby almužna tvá byla v skrytě a Otec tvůj, jenž vidí v skrytě, odplatí tobě.¹³³

Chudý.

Kryzostom svatý, píšíc na tato slova svatého Matouše, dí takto: *Non est ingrata Deo, quae visa fuerit eleemosina, sed quae ideo facta est, ut visa sit.* Není (prej) Pánu Bohu nevděčná ta almužna, kteráž by byla spatřená a uhlídána od lidí, ale tá, která jest proto učiněná, aby byla viděná, jemu jest nelíbezná a nevděčná. Což jest k pravdě napodobné nebo kde se kolivěk člověk bohatý obrátí, jestli Pánu Bohu milý, zastoupí jemu v způsobu chudého člověka na cestě a bude žádati od něho povinnosti své, kterouž jestliže mu s chutí podá, vděčně ji od něho přijme, by pak měl na to všecken svět hleděti, a pakli mu ji neochotně a hrdě podává, jesti' mu velmi nevděčná a nemilá. A protož mluví svatý Kryzostom: *Tu ergo quando venis ad Ecclesiam ad Deum adorandum, munera tecum in manibus porta, da non habentibus, et pete ab illo qui habet, ut oratio bonis operibus commendetur, infirma enim est oratio, quae eleemosinarum largitate non est munita.* Ty, když do chrámu Páně jdeš Pána Boha chváliti a [F ii b] jemu se klaněti, dary z sebou v rukou tvých nos, aby dal nemajícím, a pros od toho, kterýž má hojnost všeho, aby modlitba tvá byla schválená dobrými skutky, mdlát' zajisté jest taková modlitba, která štědrostí almužen není opatřená. Hojný a velmi veliký poklad zhromáždí se sobě člověk ten, který chudobným s chutí a přívětivostí almužny dává. Svědčí to Kryzostom svatý jenž dí: *Melius servatur pecunia, quae in dextra pauperis collocatur: hanc calumniator non extorquet, invidus non calumniatur, latro non aufert, fur nocturnus non dixipit, servus fugam meditans non invadit, sed semper est tuta, semper integra, semper salva.* Peníze, které se chudým lidem do rukou dávají, takové se nejlépe chovají, neb takových žádný sok nevytrápí, závistivý nevyžaluje, mordýř neukradne, noční zloděj nevydře, služebník mysle uteci na ně nevpadne, vždycky jsou bezpečné, vždycky celé, vždycky neporušitelné. A protož ti, kteří do země poklady své zachovávají, nemají se čeho v nebi nadáti a darmo oči své k nebi pozdvíhují, kdež nic nezachovali, pokladu žádného tam nemají. Nebo cokoli zde za svou duši chudým vydaš, to tvé toliko bude, ale ty poklady, kteréž do země zakopáváš, všechny zde

¹³²] čtenij

¹³³ Matouš 6, 2 a 3 a 4

zuostavíš a je potratíš. O čem Kryzostom svatý mluví takto: *Qui collocat thesauros suos in terra, non habet quid speret in Coelo, ut quid respiciat in Coelum ubi nihil habet repositum, quicquid pro anima tua feceris hoc tuum est, quod autem reliqueris perdidisti.* [F iii a] Leo papež *de Ieiunio*¹³⁴ píše v kázání svém jednom, dí takto: *De calice frigidae aquae monet Dominus, ut in nomine suo praebeatur, quia haec per se sunt vilia, fides efficit pretiosa, et quae ab infidelibus ministrantur, etiamsi fuerint sumpra magna, omni tamen iustificatione sunt vacua.* O truňku¹³⁵ studené vody, napomíná Pán, aby ve jméno jeho byla dáná, nebo ty věci, kteréž sám od sebe jsou chatrné, víra činí velmi drahé a ušlechtilé, a které od nevěrných se dávají, by pak byly nejdražší, nicméně předce všeliké spravedlnosti jsou prázdné.

Bohatý.

Věřím, že tě kněží na mne navedli, aby mně namluvil, že bych jim též desátky podle jejich mysli a zdání vydávati poručil.

Chudý.

Milý příteli, toť jest věc povinná každému dobrému člověku dáti Bohu, co Bohu náleží. Což nechceš pamatovati na slova Páně, kteráž čteme v 18. kapitole *Numeri: Filiis autem Levi dedi omnes decimas in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis, ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum foederis, nec committant peccatum mortiferum foris, filiis Levi in tabernaculo mihi servienti*[F iii b]*us et portantibus peccata populi.*¹³⁶ Synům pak Leví dal jsem všechny desátky synův izrahelských za dědictví, za službu kterou mají v stanku umluvy, aby více nepřistupovali k stanku synové izrahelští a hříchu aby se nedopouštěli smrtedlného. Samým synům Leví, kteříž slouží mi v stanku a nesou hříchy lidu. A na těchto samých desátcích jim přestávati poroučí mluvíc: *Nihil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti, quam in usus eorum et necessaria separavi.*¹³⁷ Ničímž jiným nebudou vlasti, toliko dosti majic na desátcích, kteréžto k jich živnosti a potřebě oddělil jsem. A jestli tě Božská slova a jeho správcův poroučení a napominání k tomu nemohou pohnouti, máš o tom ještě víc napsáno *in Exodi 22. Capitulum*¹³⁸, kdežto Pán poroučí Mojžíšovi řka: *Decimas et primitias tuas non tardabis offere Domino.*¹³⁹ Desátkův a prvotin svých nemeškaj obětovati Pánu. Tamť jsou byly spravedlivé desátky, když Pán poroučeti ráčil: *Primogenitum*

¹³⁴ Překl.: *o půstu*

¹³⁵ Truňk, tj. hlt, doušek *Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo Truňk.)

¹³⁶ Numeri 18, 21 a 22 a 23

¹³⁷ Numeri 18, 23 a 24

¹³⁸ Překl.: v 22. kapitole knihy Exodus (2. Mojžíšova)

¹³⁹ Exodus 22, 29

*filiorum tuorum dabis mihi, de bobus quoque et ouibus similiter facies.*¹⁴⁰ Prvorozeného z synův svých dáš mi, o volecích, také o ovcech týž učiníš. Ne bez příčiny všemu pokolení židovskému Mojžíš desátky dávati poroučí 23. *capitulum ibidem*¹⁴¹: *Primitias fructuum terrae deferres in domum domini Dei tui.*¹⁴² Prvotiny obilí tvé země nosíti budeš do domu Pána Boha tvého.

Nemohuť jistě vyčítati míst všech v Písmě svatém, kteréž o desátcích¹⁴³ věrný slouha Boží Mojžíš napsal. Poslyš také svatých prorokův, co oni o desátcích mluví, [F iv a] Ekleziastikus v 35. kapitole dí: *Da altissimo secundum donatum eius, et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum, quoniam Dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi.*¹⁴⁴ Dávaj nejvyššímu vedle obdarování jeho a co jsi umínil dobrým okem, učiníš to rukama tvýma, nebo Pán Bůh odplatitel jest a sedmkrát tolikéž odplatíť tobě. Chce zajisté Pán a Spasitel náš bohatý míti dům svůj pro služebníky své, a protož volá Malachiáš prorok v 3. kapitole od něho: *Inferte omnem decimam in horem meum, ut sit cibus in domo mea, et probate me super hoc dicit dominus, si non aperuero vobis cataractas coeli et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, et increpabo pro vobis devorantem et non currumpet fructum terrae vestrae, nec erit sterilis vinea in agro, etc.*¹⁴⁵ Vnese všecek desátek do stodoly mé a buď pokrm v domu mém a na tom mne skuste, dí Pán, neotevřu-li vám průchodův nebeských a nevyleji-li vám požehnání až k hojnosti a budu trestati za vás zžirajícího a nezkazí plodu země vaší, aniž bude neplodná vinice na poli, dí Pán zastupův. I pročez pak nechcete dávati, proč nenesete, jak Pán poroučí do humna jeho? Věřtež, že pro vaše odporování a pro vaší pejchu nic se dobrého na světě neděje, zamyká Pán nebe času potřebného, země též nevydává urody a pakli nětco Pán Bůh propůjčiti ráčí, to všeckno pro vaše zlé a ohavné skutky zase kází a vám k potřebě jich nedodává.

¹⁴⁰ Exodus 22, 29 a 30

¹⁴¹ Překl.: 23. kapitola tamtéž

¹⁴² Exodus 23, 19

¹⁴³] dořádcích

¹⁴⁴ Sírachovec 35, 12 a 13

¹⁴⁵ Malachiáš 3, 10 a 11

[F iv b]

Bohatý.

Jistě on toho nečiní pro nedávání desátkův, ale pro jiné zlosti naše. Nebo my žádných spolkův z žídy nemáme, kterýmžto poručeno bylo, aby desátky dávali, a v Novém zákoně žádného poroučení o tom nemáme.

Chudobný.

Mate ve čtení Slova Krista Pána, která svatý Matouš evanjelista v 22. kapitole napsal: *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo.*¹⁴⁶ Dajtež tehda, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu.

Bohatý.

Nechvalte se těmito slovy, neb se nevztahují na kněží, ani na desátky než toliko na daně.

Chudý.

Nu, poněvadž se tobě tak nezdá býti, odstupmež, ač nenáležitě, od toho. Nebo Pán praví, co císaři náleží, dajte císaři, a co Bohu, dajte Bohu. I zdaliž co jiného přináleží Bohu jediné desátek? Poslouchaj medle apoštola Páně svatého Pavla, kterýžto církev novou stvrzujíc, takto mluví k Židům v 7. kapitole: *De filiis [G i a] Levi sacerdotum accipientes mandatum, habent decimam sumere a populo secundum legem, idest a fratribus suis.*¹⁴⁷ Synové pak Leví kněžství přijímající příkázání mají desátky bráti od lidí podle zákona, to jest od bratří svých.

Poslyš dále doktorův svatých a nejprvé Augustýna svatého, který takto mluví, písíc *de Doctrina Christiana*.¹⁴⁸ *Haec est Domini iustissima consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revocaberis: id est daemonibus, quae ect decima pars Angelorum associaberis. Dabis inquit impio militi, quod non vis dare sacerdoti.*¹⁴⁹ Tentot' jest Pána nejspravedlivějšího obyčej, že jestliž mu desátku nedáš, tedy sám desátkem učiněn budeš, to jest čertům, jenž jsou desatý díl anjelův, budeš přitovaryšen. Dáš (prej) bezbožnému vojákovi, co nechceš dáti knězi? Zdaliž se tak neděje, prosím, přiznaj se sám, ať s tebou dlouho o tom nejednám. Dále mluví též Augustýn svatý takto: *Si decimam dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem animae et corporis consequeris,*

¹⁴⁶ Matouš 22, 21

¹⁴⁷ Židům 7, 5

¹⁴⁸ Překl.: *Křesťanská vzdělanost*

¹⁴⁹ Sv. Augustýn: *Křesťanská vzdělanost*

quia decimas dando, et terrena et caelestia potes praemia promereri: unde qui decimas dare nolunt, res alienas inuadunt, et dominus qui dignatus est totum dare, decimas a nobis dignatus est recipere? Jestliže desátek budeš dávati, netoliko hojnosti užiteků dojdeš, ale týž zdraví duše i těla nabudeš, nebo desátky dávaje i zemské i nebeské odplaty můžeš zasloužit. A protož kdo desátků nechce dávati, cizích [G i b] věcí se ujímá. Nebo Pán a Spasitel náš, kterýž ráčil všecko dáti, ráčil též od nás desátky přijímati. I zdaliž jest co povinnějšího jako desátky vyplacovati? Slyš ještě téhož svatého Augustýna, který v kázání svém o desátcích takto mluví: *Attende quod creatura inter intellectuales creaturas est homo. Quia Angeli in novem ordinibus, decimus autem ordo est hominum, et ideo hominis est decimam solvere, ut ruinam Angelorum valeat supplere.* Poslyš, (prej) že stvoření mezi zrozumitelným stvořením jest člověk. Nebo anjelí jsou v devěti řádích, desátý pak řád jest pro lidi a protož člověku přináleží desátek zaplatiti, aby pad anjelský mohl naplniti. A protož tobě radím, nečín sobě posměchu z desátků. Nebo Kryzostom svatý, píšíc na slova Malachiáše proroka, tak mluví: *Iustitiam, misericordiam et fidem, propter suam gloriam mandavit Dominus Deus, sed propter sacerdotes decimas.* Spravedlnost, milosrdenství a víru pro svou slávu poručil jest Pán Bůh, ale pro kněží desátky. Dobře jest Pánu Bohu dáti desatou částku, poněvadž on tobě devět hojných z blahoslavenstvím svým zůstaví. Ale vy když poznáte hojnou lásku Boží, tu ne jeho dobrodiním ani štědrosti, ale svému hospodářství a opatrnosti připisujete a z toho pyšnými se činíte a o desátcích zhola nic věděti nechcete. A ne bez příčiny Jeroným svatý na slova Malachiáše proroka takto¹⁵⁰ dí: *Quia non dedistis decimas, et primitias, idcirco in penuria et fame maledicti estis: quia dum parva subtrahitis, ubertatem possessionum vestrarum, et totam abundanti-* [G ii a] *dantiam frugum perdidistis, sciatis vos ideo perdidisse abundantiam, quia fraudastis me parte mea. Moneo igitur ut reddatis mihi mea, et ego restituam vobis vestra.* Že jste nedali desátků a prvotin, proto v nedostatku a hladu zlořečení jste, neb poněvadž mi malé věci kradete, protož dostatek panování vašeho i všecku hojnost obilí potratili jste. Věřtež, že jste proto potratili hojnost vaší, že jste mne oklámali v dílu mém. A protož vás napomínám, abyšte mi navrátili můj díl, a já vám též navrátím vaše věci. Věř tomu dokonále, že jest věc náležitá desátek dát knězi na místě Božím posazenému. Ale že jsme o almužně řeč začali, o té ještě povím, co Řehoř svatý mluví *in suo Pastoralibus*¹⁵¹, proti vašemu nehojnému dávání almužny. A teď hle máš jeho slova: *Tot pene quotidie divites perimunt quo morientium pauperum apud se subsidia abscondunt, nam cum quaelibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur.* Skůro tolik každodenně bohačí mordují,

¹⁵⁰] tako

¹⁵¹ Překl.: ve svém pastýřském listu

kolik umírajících chudých u sebe pomoci skrejvají, nebo když všeliké potřebné věci potřebným podáváme, jejich jim navracujeme a ne naše dáváme. I zdaliž se bez toho vraždění objiti nemůžete, buďte milosrdní nad chudobnými. Mějte pozor na slova Kryzostoma svatého, kterýž píše na slova Matouše svatého *Sermone*¹⁵² 9. dí: *Si indifferenter omnibus dederimus semper miserebimur, si autem discutere caeperimus, nunquam misericordiam praestabimus*. Jestliže nerozdílně všem budeme dávat, vždycky se smilujeme, jestliže pak počneme uvá[G ii b]žovati, nikdy milosrdenství neučiníme. Protož můj milý bohačí, nelituj sám pro sebe špatné a chatrné věci vynaložiti, aby od Pána Boha hojnou odměnu mohl dostat¹⁵³. Nebo mluví Rabanus doktor Písma svatého na slova svatého Matouše v 12. kapitole. *Extende manum tuam. Nihil plus valet curationi quam eleemosinarum largitio, quia frustra pro peccatis oraturus manus ad Deum expandit, qui has ad pauperes non extendit*. Není větší pomoci k uzdravení duše člověka jako hojná almužna, nebo takový člověk nadarmo hříchův odpuštění prosí ruce své k nebi roztahujíc, který jich nevstahuje k chudobným z almužnou, a protož pozoruj pilně na slova téhož doktora svatého když takto mluví: *Manus pauperis est gazophilacium Christi, et quicquid pauper accipit, Christus acceptat, da ergo pauperi terram, ut accipias regnum, da micam, ut accipias totum, da pauperi, ut detur tibi, quia quicquid pauperi dederis, tu habebis, quod pauperi non dederis habebit alter*. To jest: Ruce chudobného člověka jsou pokladnice Spasitele našeho Krista Pána, nebo cokoliv chudý od tebe bere, Kristus Pán přijímá. Dajž tehdy chudobnému zemi, aby vzal království, daj mu drobtík a vezmeš všecko, daj chudobnému, aby tobě bylo také dáno, neb cokoliv dáš chudobnému, to sám míti budeš, a čeho nedáš chudým, to jiný míti bude.

Bohatý.

Věť o tom, že jsou mnozí lotrasové mezi chudobnými a žebravými lidmi, kteří by mohli [G iii a] sobě potřeby u dobrých lidí vypracovati, ale pro lenost toliko na samou žebrotu spolehají.

Chudý.

Nehleď ty na tvář chudého, jaká jest, poslouchaj co mluví *Valerius Maximus*, doktor Písma, svatého v jednom svém kázání: *In faciendis eleemosinis, non est cuiusquam accipienda persona, nec habendam electionis iudicium, quia res quae necessitati servit, erogationis ordinem non requirit, ubi incumbit necessitas, non opus est ut personam discutias, ne quum*

¹⁵² Překl.: výklad, komentář

¹⁵³] dodořtati

indignos misericordia segregas, Dei filium pariter amittas. To jest: V činění a v rozdávání almužny nemáš žádného osobou pohrdati a rozvažovati, aniž máš říkati, tomu dám, tomu nedám, nebo ta věc, která náleží k potřebě, pořádku vydávání nehledí, a protož kde vidíš potřebu dáti, nemáš osoby ušetřovati, hled' se na ten čas, když nehodné milosrdenství odděluješ, aby spolu Spasitele svého od sebe nezahnal. Šetř se tehdá a pamatuj na slova téhož biskupa svatého, jenž dí takto: *Non interest cui petenti eroges, non enim requirit Dominus, utrum mereatur ille qui postulat, sed quaerit qualiter praester ille qui donat.* Na tom (prej) nic nezáleží, kterému žádajícímu dáváš, nebo toho Pán Bůh nepotřebuje, zdali by ten, jenž prosí, hoden byl anebo ne, ale pozoruje, jak ten dává, který daruje. Protož vy, páni bohačí, chcete-li sami lásku poznati u bohatších, buďte laskaví a milostiví na ubohý. Nebo svatý Augustýn [G iii b] píšíc *de sermone Domini in monte*¹⁵⁴ mluví takto: *Iustum consilium est, ut qui a potentiore vult adiuvare, adiuvet inferiorem, si est ipse potentior.* Spravedlivát' jest to rada, aby ten, který pomoci hledá od mocnějšího, sám též napomocen byl chudšímu, jestliže jest sám mocnější. Ačkoli pak tato slova k almužně se nevstahují, poněvadž jiná věc jest pomáhati příteli a jiná ubohému žebraku jakožto příteli Božímu. Nicméně předce věřiti sluší slovům Augustýna svatého, která on v kázání svým *de divitiis*¹⁵⁵ napsal takto: *Quicquid pauperibus dederimus, ipsum integre possidebimus.* Cokoliv ubohým rozdáme, to nám toliko k užtku zůstane.

Bohatý.

Již jsi mi dosti silně uši natřel o té almužně a desátcích. Pověz mi také nětco o příteli a přízní, nebo těchto časuov jest velmi podvodný svět a lidé pak na něm bydlící velmi fortelní.

Chudý.

I to rád učiním, jen pozoruj pilně, stojí psáno in Proverbiorum 17. Capitulum¹⁵⁶ takto: *Omni tempore diligit qui amicus est, et frater in angustiis comprobatur.*¹⁵⁷ Kdo jest přítelem pravým, tent' na každý čas miluje a bratr v ouzkosti poznán bývá. Již tam nemá býti žádná chytrost mezi opravdovými¹⁵⁸ přátely, aniž jí býti sluší, o čemž Ekleziastikus v 22. kapitole takto¹⁵⁹ dí: *Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut in bonis ipsius* [G iv a] *laeteris, in tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut in haereditate illius cohaeres sis.*¹⁶⁰ Zachovaj víru příteli v chudobě jeho, aby potom v zboží jeho radoval se, v času zármočení jeho buď mu

¹⁵⁴ Překl.: o Ježíšově kázání na hoře

¹⁵⁵ Překl.: o bohatství

¹⁵⁶ Překl.: v 17. kapitole Přísloví

¹⁵⁷ Přísloví 17, 17

¹⁵⁸] opravdovými

¹⁵⁹] tako

¹⁶⁰ Sírachovec 22, 28 a 29

věren, aby v dědictví jeho spolu dědil. Potřebí jest ovšem každého času právým a věrným býti příteli, jakž tenž Ekleziastikus v 37. kapitole napomíná řkouc: *Non obliviscaris amici tui in animo tuo, et non immemor sis illius in operibus tuis.*¹⁶¹ To jest: Nezapomínaj přítele tvého na mysli své a nevypouštěj ho z paměti ve všech skutcích tvých. Též i onen spravedlivý Job v kapitole 6. dí takto: *Qui tollit ab amico misericordiam, timorem domini de reliquit.*¹⁶²

Kdo odjímá od přítele svého milosrdenství, bázeň Boží opouští. Ne tak se s ním spravovati sluší jako na poště, nehned říci, dí dále, ale nachýliti mu potřebí ucha a srozumějic nedostatku a potřebě jeho odpověděti pokojně a v tichosti jakž naučení o tom máš 3. *Capitulum Proverbiorum*:¹⁶³ *Ne dicas amico tuo, vade et revertere, cras dabo tibi, cum statim potes dare.*¹⁶⁴ Neříkaj příteli tvému: Jdiž nyní a navrát se, zejtrať dám tobě, a moha ihned dáti. Item¹⁶⁵ Ekleziastikus takto dí v 29. kapitole. *Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum, et ne abscondas illam sub lapide in perditionem.*¹⁶⁶ Strat peníze pro přítele a pro bratra tvého, neschovávaj jich pod kamenem k svému ztracení. Velikýť jest to poklad přítel, kdo ho má opravdového. Ne bez příčiny Ekleziastikus v 6. kapitole dí: *Si possides amicum in tentatione posside eum, et ne facile credas ei.*¹⁶⁷ Máš-li [G iv b] (prej) přítele v příhodě, pokus ho a nesnadně zvěř se jemu. Item¹⁶⁸ Ekleziastikus dáleji takto dí v též kapitole: *Amicus fidelis protectio fortis, qui autem invenit illum, invenit thesaurum.*¹⁶⁹ Přítel věrný jest silná obrána a kdož jej najde, najde poklad. Nebo k příteli věrnému žádného není přirovnání a není hodné odvažení zlata i stříbra, poněvadž on jest lékařství života a nesmrtnosti a ať krátce zavru z Ekleziastikus: *Beatus est qui invenit amicum verum.*¹⁷⁰ Blahoslavený člověk ten, kterýž najde přítele opravdového.

Bohatý.

Děkujít velice za to naučení, zprobuji já také svých přátel, kteříž mi praví býti věrnými a pro mne v štěstí i v neštěstí netoliko statky své, ale i hrdla svá vynaložiti připovídají.

¹⁶¹ Sírachovec 37, 6

¹⁶² Jób 6, 14

¹⁶³ Překl.: 3. kapitola Přísloví

¹⁶⁴ Přísloví 3, 28

¹⁶⁵ Překl.: Týž

¹⁶⁶ Sírachovec 29, 13

¹⁶⁷ Sírachovec 6, 7

¹⁶⁸ Překl.: týž

¹⁶⁹ Sírachovec 6, 14

¹⁷⁰ Sírachovec 25, 12

Chudobný.

I zdaližs nečetl v Přísloví v 14. kapitole: *Amici divitum multi*.¹⁷¹ Bohatých mnozí jsou přátelé.

Bohatý.

To já sám od nich slyším v uši své, coť pravím, a protož sprobuji oných slov Cicerona, kteráž napsal *in Laelium*: ¹⁷²*Amicus certus in re certa cernitur*. Přítel pravý v věci nejisté poznán bývá.

[H i a]

Chudobný.

Nečin tak a poznáš slova opravdová, kteráž v Přísloví v 19. kapitole čteme: *Divitiae addunt amicos plurimos, pauper vero etiam ab amicis deseritur*.¹⁷³ Zboží přidává přátel mnoho, ale od chudého i ty, kteréž měl, odstupují. *Multi colunt personam potentis*.¹⁷⁴ Mnozí ctí osobu bohatého, však ne pro mlýnáře, ale raději pro koláč. Nebo nenadarmo napsal Ekleziastikus v 6. kapitole takto: *Est amicus secundum tempus suum, et non permanebit in die tribulationis*.¹⁷⁵ Jestliť zajisté přítel až do času svého a nesetrvát s tebou v čas zarmoucení. Item¹⁷⁶ tenž Ekleziastikus v 37. kapitole dí: *Sodalis condolet amico causa ventris, et contra hostem accipiet scutum*.¹⁷⁷ Tovaryš přítele želí pro břicho a proti nepříteli vezmeť štít. A protož rozeznaj je a učin podle naučení téhož Ekleziastika, kteréž dává v 6. kapitole: *Ab inimicis tuis separare, et ab amicis tuis attende*.¹⁷⁸ Odděl se od tvých nepřátel a od přátel tvých ostříhaj se. Běť sobě také naučení od doktorův svatých, jak by měl zprobovati přítele, o čemž jeden tak mluví: *Esto similis medico: medicus non amat aegro tantem, si non odit aegritudinem, ut liberet aegrotum, febrim persequitur, nolite amare vitia amicorum vestrorum, si amatis amicos vestros, ubi fallax est adulatio, ibi non est vera amicitia*. Budtež opatrní v poznávání přátel a podobní lékaři. Lékař nemiluje, aniž láskav jest na nemocného, jestliže nemá v nenávisti nemoci jeho, nebo protivíc se nemoci jeho o to pečuje, aby uzdravil člověka toho, jenž ho trápí. Nebudťež i vy láskaví na zlosti přátel vaších, jestli jste láskaví na vaše [H i b] přátele, nebo kde jest falešné pochlebování,

¹⁷¹ Přísloví 14, 20

¹⁷² Překl.: *List Laeliovi*

¹⁷³ Přísloví 19, 4

¹⁷⁴ Přísloví 19, 6

¹⁷⁵ Sírachovec 6, 8

¹⁷⁶ Překl.: taktéž

¹⁷⁷ Sírachovec 37, 5

¹⁷⁸ Sírachovec 6, 13

tam není žádného pravého přátelství. Též i Jeroným svatý píšíc na slova Micheáše proroka tak mluví: *Delicata est amicitia quae amicorum foelicitatem et diuitias sequitur*. Rozkošnat' (prej) to bývá přízeň a přátelství, kteráž za štěstím a za bohatstvím přátelským toliko běha. Nebo mluví Kryzostom svatý: *Ubi amicitia permanet nil facile creditur, nil facile recipitur, quod dissidium possit reparare, si vero semel inimicitiae occupaverint animos, omnia quae sunt, quae dicuntur, quae audiuntur, ita recipiuntur, ut ad maiores proficiant inimicitias*. Kde (prej) opravdová láska jest, tu jeden o druhým žádných obecných rozprávek nepřijímá, ničemu víry nedává, což by mělo nepřízeň mezi nimi vzbuditi, nebo jestliže jednou neláska mezi přátely vzejde, všechno, co jest i co se mluví, co slyšáno bývá, tak to v podezření přichází, že z toho mnohém větší nepřízeň a nepřátelství se rozmnožuje. A protož Isidorus liber 3. píšíc *de somno*¹⁷⁹ praví: *Non sunt fideles in amicitia, quos munus non gratia copulat, nam cito deserunt nisi semper acceperint, dilectio enim quae munere glutinatur eodem suspensio dissolvitur*. Nejsou (prej) stáli v přátelství takoví, které darové a ne láska spojuje, nebo brzo opouštějí se, leč by právě vždycky brali, protože přízeň, která se dary spojuje, těch zanechavše, na různě se roztrhuje. Vystříhaj se tehda přítele takového, jenž ti toliko na truhlu a na měšec hledí, nebo které napomínání a ne láska k přízni uvozuje, toho zanechavše, žádný se přítelem býti neukáže.

Potvrzuje to Izidorus takto: *In prosperitate incerta est [H ii a] amicitia, nescitur enim utrum persona an felicitas diligatur, saepe enim per simulationem colitur amicitia, ut qui non potuit aperte te decipere, fraudulentus decipiat*. V štěstí není opravdové přátelství, protože se neví, zdali na člověka čili na šťastnost a bohatství jeho jest někdo láskav, nebo mnohdykrát skrz chytrost miluje se přátelství, takže kdo nemůž zjevně ošiditi, skrz chytrost a ošemetnost oklámává.

Bohatý.

Tomuť já místo dávám, neb to nyní na mých uznávám, kteříž mi nejsou tak poslušní jak kdy prvé, pokud jsem jich byl neobohatil, nyní na mne vzhlídnají, jako by mě nikdá neznali ani vidali.

Chudý.

Tomu se ty nedív, poslyš, co mluví Izidorus doktor Písma svatého: *Sape propter honorem quorundam mutantur et mores, et quos ante charitate conglutinatos habuerunt, postquam ad culmen honoris veniunt, amicos habere despiciunt*. Častokráte (prej) pro vyvejšenosť některých lidí proměňují se i obyčejové jejich a ty, které prvé za přátely měli, jak k vyvejšenosti přijdou

¹⁷⁹ Překl.: o snu, spánku

nějaké, víc se k nim neznají. A protož dobře tenž *Isidorus in quadam epistula*¹⁸⁰ pověděl: *Necessitas amicum probat, et intimae charitatis ardorem splendor exhibite subventionis elucida*. To jest: Času (prej) potřebného poznáš přítele věrného a vnitřné lásky a upřímností horlivost. Blesk za prokázané dobrodiní na ten čas nejlépe se vyjevuje a vysvětluje.

[H ii b] Protož se ty takového přítele drž, jak *Tullius* mluví: *Amicitia absentes adsunt, egentes abundant, imbecilles valent, et quod difficilius ect dictu mortui vivunt*. To jest: přátelé praví a věrní by pak i nejdále od sebe byli, vždycky myšlením v společnosti setrvati mají, by pak nouzi Pán Bůh na ně dopustil, nicméně jako by se jim dostávalo všeho, mají takto zastírat, kdy nedůh aneb nemoc, tak sobě napomáhati jako by zdraví byli a nadto vejše, což i nesnadno jest říci, živí i mrtví mají byti svoji.

Můžeš se z toho naučiti,
jak máš z bližními věrně zacházeti,
též jak se Pánu Bohu máš zalíbiti,
za to já tobě mohu jistě slíbiti.
Jeho maličkým dávaj časné dary,
o čem naučení dává zákon Starý.
Též Nový, písma doktorův schválené
a za grunt církve Páně položené.
Za tu částku, jenž jim dáš s ochotností,
účastníkem budeš věčné radosti.

Konec knížky této.

¹⁸⁰ Překl.: v některém listu

[A i a]

Rozmlouvání kolátora s farářem velmi pěkné, každému křesťanskému člověku užitečné.

Nyní v nově sepsané a vydané léta Páně 1607.

Od Bartoloměje Paprockého z Glogol etc.

Quid tibi prodest habere sapientiam si consilium neges? Si consulendi copiam includas, clausisti fontem, ut nec aliis influat, nec tibi prosit. Ambrosius

Což po tom, žes tak učený, můj pane preláte,
když svůj rozum jako v truhle zavřený chováte,
protož pusť na svět ten pramen, který zhůry splynul,
aby prázdň bez užitku s tebou nezahynul.

[A i b]

Na erby starodávné urozených pana Arkleba z Vickova, na Prusinovicích etc. Jeho Milosti císařské radě etc. A paní Lukreciji Nekšovně z Landeku, manželce Jeho Milosti.

Dobřes měřil, Satýrku, i šťastněs uhodil,
snad proto *Imeneus* sám tě na svět splodil,
bys jemu k vůli sloučil ty dvě vzácné rody,
i dědiny široké, i ozdobné hrady,
hodna jistě tvá měrná ruka v tom pochvaly,
toliko prosím dokonce ještě buď tak stálý,
táhni zhůru ku Pánu lučiště v pokoře,
on vzácný rod z Víckova sám rozmnožit může.

[A ii a]

Urozené paní Lukreciji Nekšovně z Landeku, na Prusinovicích, Vsetině, Lukově a Rymicích etc. Paní mně milostivě a laskavě příznivé dobrého zdraví a všelikého potěšení, společně s Jeho Milostí panem manželem Vaší Milosti, mně milostivém a laskavém panem, od Pána Boha všemohoucího, věrně a upřímně vinšuje a žádá.

Pamatujíc na dobrodiní a milostivou lásku urozeného a statečného (slavné paměti) rytíře pana Zikmunda Nekše z Landeku a Vsetině, Jeho císařské Milosti krále uherského a českého

truksasa¹⁸¹ a nejmilejšího pana otce Vaši milosti. Když jsem po nešťastném odehnání od Bičiny na Broumov zajel a při onom urozeném a slavném rytíři a pánu, panu Krystofovi Zborowským bydlel a s nim společně často v domě Jeho Milosti nejmilejšího pana otce Vaši Milosti i sám od něho v přátelských potřebách jezdívajíc býval, velikou jsem lásku a dobrodiní od Jeho Milosti jakožto [A ii b] *peregrin*¹⁸² odnášel. Vždycky mi láska jeho na očích i na srdci mém vězela. Tak také rovně i nejmilejšího pána, pana Václava Nekše z Landeku a na Lukově a Rymicích, slavné paměti pana strejce Vaši Milosti. Chtíce takové dobrodiní a upřímnost nahraditi, nadto v truhle mé hodnějšího pokladu nemajíc, ten, který mám od krále nebe i země, pod erb a titul Vaši Milosti, vlastního potomka Jejích Milostí, vloživše, za upřímnou radou urozeného pana Lukáše Debinského z Debině, na Střílném a Herulticích, opravdového a upřímně přívětivého přítele Jeho Milosti pana manžela Vaši Milosti a všeho toho vzáctného rodu starodávního panův z Vickova. A také nahoře jmenovaných slavné paměti pánův Nekšův z Landeku, kteréhož já velikou lásku znajíc a dobrodiní hojněho užívajíc, o věcech rozličných rozprávku mívajíc a rady i naučení dostávajíc, jak bych netoliko jeho lásku a upřímnost, dokavádž Pán Bůh zdraví přiti¹⁸³ ráčí, zasluhoval, ale také i těm, kteří jemu přátelství prokazují i prokazovali, zasluhovati chci. Do[A iii a]stavše tehdy tak zdravé rady a pamatujíc na slova muže vznešeného Seneky, jenž dí: Mezi neupřímné hoden poznamenání, který dobrodiní bez náhrady odplatiti neumí; nechtějíc tehdy déle toho v sobě zdržovati, když mi těch nestává dobrodincův mých živých na světě, Vaši Milosti, vlastnímu potomkovi Jejích Milostí, toto rozmlouvání faráře s kolátorem¹⁸⁴ o řádu církve Boží jakožto paní katolické, to jest víry svaté všeobecné milovníci, oddávám Vaši Milosti, potvrzujíc i schvalujíc, že se mocně držeti ráčíte fundamentu aneb gruntu toho, který sám Spasitel založiti ráčil i silně umocnil, takže mnoho bran pekelných, jak Písmo svaté mluví, proti němu bojujíc, nic odolati nemohou. V čem bude-li Vaše Milost mocně do konce trvati, vspomene Pán Bůh na slova i přípověď svou, kterou věrným svým v osobě onoho krále Davida svatého zachovávatí zvykl a v paměti že věčně je zachovávatí řekl, to jest, ty toliko v paměti věčné míti chce, kteří se přidržují církve jeho, Sionu jeho. A kromě toho Sionu společnosti, žá[A iii b]dný u Pána Boha místa míti

¹⁸¹ Truksas, -a, m., znamená jídlonoš, stolník, vysoký dvorský hospodář, který měl dohled na kuchyni a hospodářství (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo truksas.)

¹⁸² Překl.: *poutník*

¹⁸³ Přiti – přáti (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo přiti.)

¹⁸⁴ Kolátor, tj. patron kostela, osoba, která nechala kostel postavit a která jej určitým způsobem peněžně zaopatří, kolátor i jeho potomci pak mají právo předkládat biskupovi návrhy na kněze v případě uvolněného benefícia, tj. kolace; v běžné řeči se jim říkalo kolátoři, ale správný název podle kanonického práva se jedná o patrony (Gloger, heslo kolator.)

nemůže. A protože jest velmi široká, od končin do končin světa břehy se její roztahují, kdo se od ni odloučí, od Pána Boha se odloučí, nebo roztržená¹⁸⁵ býti nemůže, jak Cyprián svatý dí, stále a pevně v gruntech svých stojí, sama toliko, jako Augustýn svatý praví, jest tělem Krista Pána, kterýž on sám hlavou jest, Spasitel těla svého a kromě toho těla žádného neobživuje Duch svatý a na jiném místě též mluví Augustýn svatý: Kdožkoli od církve svaté všeobecné odstoupí, byť on nejlépeji a nejsvatěji živ byl, tou samou zlostí a spourou, že se odloučil od chrámu Páně z jednoty, života věčného míti nebude, ale hněv Boží nad ním jest. Pracoval silně o tu horu Spasitel náš Ježíš Kristus, i nezůstavil ji tehdy v nějakém neřádě, ale jak Ireneus svatý mluví, že po vstoupení svém do nebe zůstavil v ní apoštoly, proroky, doktory, i všecku správu Ducha svatého, kteréhož nejsou oučastní všickni ti, kteří se nezcházejí do té všiobecné církve, ale se sami připravují o život věčný skrz své zlé zdání a zlou správu. Maje toho jisté a opravdové svědomí, ten vzáctný, a že i [A iv a] tak mluvíti mohu, vysoce urozený erb a rod pánův z Vickova, o kterých kroniky české od mnoha set let oznamují. Nebo nejpřednějšími v radě u knížat ještě pohanských a potom u králův českých bývali, i velice možnými¹⁸⁶ pány kostely, kláštery fundujíc a bohatě i štědře nadávajíc¹⁸⁷, vždycky slavní byli, v domu Božím prvními správcemi bývali, tituly i koruny biskupské na hlavách svých nosívali, ostříhal i držel Pán nad tím rodem dlouho, i ještě držeti ráčí, ruku svou přesvatou podlé oněch slov, které Davidovi povědět ráčil v žalmu 131: Jestliž synové tvoji ostříhati budou kšaftu mého i svědectví mého, kterého jich naučím, i synové jejich sedět budou na stolici tvé na věky, nebo volil sobě Pán Sion¹⁸⁸ a volil ji pro bydlení sobě a že církev svatá katolická jest Sionem Páně a majestátem jeho na zemi, jakož sám v témž žalmu skrz Davida mluví řkouc: Zde jest odpočinutí mé, na časy věčné, zde bydleti budu, neb jsem ji vyvolil sobě.¹⁸⁹ Kvetl i ještě kvetne ten vzáctný rod panův z Vickova, protože se silně přidržovali toho [A iv b] Sionu, a pro jejich zasloužení až po tento čas vzáctnost jejich nehyne a že by tím lépeji na všem od Pána Boha potěšení brali, přál bych Jejích Milostem, aby jich Pán Bůh rozmnožiti ráčil. A toho daru aby také Vaše Milost oučastnou býti ráčila. Čehož v obšírnějším spisu tomu vzáctnému rodu obšírněji vinšovati nezanechám. Toliko na ten čas služby mé lásce Vaší Milosti oddávajíc a toho z upřímného srdce vinšujíc, aby na památku vzáctného erbu a rodu Vaší Milosti Pán Bůh všemohoucí v tom tak velice

¹⁸⁵]roztržená

¹⁸⁶ Možný – zámožný, majetný (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo možný.)

¹⁸⁷ Nadávati – opatrovat nadací (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo nadávati.)

¹⁸⁸ Žalm 132, 12 a 13; ČEP <http://www.bible.net.cz/b/Ps/132>

¹⁸⁹ Žalm 132, 14; ČEP <http://www.bible.net.cz/b/Ps/132>

starožitném a slavném rodu pánův zVickova takovými potěšeními, které by byly vedlé vůle i myslí Vaší Milosti, na čest a chválu svou svatou rozmnožiti ráčil.

*Datum*¹⁹⁰ v domě urozeného a statečného rytíře pana Lukáše Debínského z Debíně, na Strílném a na Herulticích etc. Měsíce září, léta Páně 1607.

Vaší Milosti.

Volný k službě

Bartoloměj Paprocký.

[B i a]

Rozmlouvání kolátora s farářem.

Kolátor.

Zdár Pán Bůh, kněže faráři. Zdraví vám dobrého přeji a vinšuji na tento nový rok štěstí od Pána Boha.

Farář.

Já také vítám pána, jakožto svého kolátora, a téhož zdraví i mnoho jiného dobrého na ten nový rok i jiných mnoho od Pána Boha přeji a vinšuji pánu.

Kolátor.

Neviděl jsem kněze faráře dávno, a to pro mnohá zaneprázdnění na tom novém hospodářství, kterého jsem dostal na všem velmi nepořádného, rád bych všecko napravil a v lepší řád uvedl.

Farář.

Jáť pánu vinšuji, aby se šťastně vedlo, a když pán od Pána Boha a od chvály jeho [B i b] začínati¹⁹¹ bude řád a hospodářství, na všem Pán Bůh pomáhati bude k dobrému. A protože bych pánu přál, aby chrám Boží navštěvoval a onoho se naučení Páně držel. *Primum querite regnum Dei, & iustitiam eius, & omnia adicientur vobis.*¹⁹² Prvé (prý) hledejte království Božího a spravedlnosti jeho. A zatím vám bude všecko dáno.

¹⁹⁰ Překl.: *Datováno*

¹⁹¹] ačjnati; emendováno podle stránkového kustu

¹⁹² Matouš 6, 33

Kolátor.

Ba, můj milý kněže faráři, nerozuměj o mně toho, abych byl tak nedbánlivý v tom, abych Pánu Bohu sloužit neměl, a prvé než co začnu, chvály jemu nevzdal, ale mi odpust, já sem jiného náboženství, protož u vás ani sám, ani také čeládka, která se mnou zde na ten statek přijela, nebýváme, aniž bývat můžeme, dokavádž se vy s námi v víře a v náboženství naším nesrovnáte.

Farář.

Pane milý, já vidím, že Pán ne podle zvyklosti na světě pořádek v svém panství začínat chce, neb to zdávna nařízení Boží jest, aby faráři kolátory své víře vyučovali, a ne kolátorové faráře, nebo Augustýn svatý pišíc na slova *Proverbiorum 27: Diligenter agnosce vultum pecoris tui inquit.*¹⁹³ *Pastori Ecclesiae, dicitur, diligenter adhibe curam eis, quibus te esse contingerit, agnosce animos, & actus singulorum, si quid viciis in eis in veneris, citius castigare memento*¹⁹⁴. Poznávej (prý) pilně, pastýři kostelní, obličej stáda tvého, pilnost měj velkou o těch, nad kterými ustanoven budeš, uznávej umysly [B ii a] i spůsoby jejich, všeckněch vespolek i každého obzvláštně. A jestliže při nich jest jaký neřád, předcházej tomu včas a co nejpilněji z toho je trestci etc.

Kolátor.

Pane faráři, mám já svého učitele, kterému jsem já takovou peči poručil o duši svou.

Farář.

Pane milý, poznávejtež učitele, byšte na vlka netrefili, nebo mluví Cyprián svatý *Ille sacerdos vere fungitur vice Christi, qui id quod Christus fecit imitatur & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre secundumque ipsum Christum videat obtulisse. Cyprianus liber 2. Epistula. 3.*¹⁹⁵ Jistě (prý) takový kněz místa Kristova opravdově užívá a je spravuje, který to, co Kristus činit ráčil, podle jeho naučení spravuje a jeho v tom následuje takový opravdovou obětí a plnú toho času obětuje Bohu Otci v kostele, jestliže to tak začíná obětovati, jak Kristus Pán to obětoval a činil.

¹⁹³ Přísloví 27, 23

¹⁹⁴ pravděpodobně Beda Ctihodný: *Allegorica expositio in Parabolas Salomonis*

¹⁹⁵ Sv. Cyprián: 2. kniha, 3. list (snad Caecilioví)

Kolátor.

O žádných my obětích nevíme, aniž s nimi zacházíme, evanjelium toliko svaté u nás
gruntem víry a náboženství našeho jest.

Farář.

Kde není oběti, tam kněze není, jak sem prvé pověděl, kněz od obětování se jmenuje,
ne [B ii b] od evanjelium. A protož prosím vás, dejte mi odpověď na slova Ambrože svatého,
jenž dí: *Quomodo possunt verba Dei dulcia esse in faucibus eorum, in quibus est amaritudo
in obedientiae*. Jak (prý) mohou být slova Boží, sladké a opravdové, v ustech tákových mužův,
v kterých (prý) jest hořkost a neposlušství.

Kolátor.

Ját' ho za dobrého i poctivého, jistě za opravdového být uznávám, neb mi všeckno
podlé evanjelium a podlé Starého i Nového zákona Písem odpovídá.

Farář.

Pane milý, *veritas est duplex, dulcis & amara, quando dulcis est, parcit: & quando amara
curat*. Augustinus: Pravda (prý) dvojí jest, sladká i hořká, sladká pohodlé činí a ta, jenž jest
hořká, uzdravuje člověka. Pravdy také jest učitel Duch svatý a ten za dveřmi církve Boží
žádného jí nevynaučívá ani při něm nebývá.

Kolátor.

Kterak vy to víte, kněže faráři, kde Duch svatý bývá, koho vyučívá a koho ne?

Farář.

Spravujem se písmy mužův svatých, máte slova svatého Irene, jenž byl živ léta
po narození Spasitele našeho, zároveň z apoštoly, [B iii a] v knihách třetích v rozdílu 40, jenž
takto mluví: *In Ecc[li]esia¹⁹⁶ posuit Deus apostolos, prophetas, doctores, & universam reliquam
operationem Spiritus, cuius non sunt participes omnes qui non curcurunt ad Ecclesiam, sed
semet ipsos fraudant a vita per sentenciam malam, & operationem pessimam: ubi enim
Ecclesia, ibi & Spiritus Sanctus, et ubi Spiritus Dei, illic Ecclesia, ibi & omnis gratia, Spiritus*

¹⁹⁶] Ecceſſia

Sanctus aut est veritas. V církvi svaté a v kostelích zůstavil jest Pán Bůh apoštoly, proroky, doktory i všecknu správu Ducha svatého a toho všickni oučastní nejsou¹⁹⁷, kteří se do takových kostelův nescházejí, které jednostejně po všem světě má církev svatá, a takoví se sami podvozují a oklamávají o život věčný pro své zlé zdání a skutky nešlechtné, neb kde jest církev, tu také jest i Duch svatý, a kde Duch Boží, tu jest církev i všelijaká láska Boží, nebo Duch svatý jest pravda.

Kolátor.

Pane faráři, takovými slovy velmi sobě učiníte všeckny evangeliky protivníky, neb jsou velmi nepodobné¹⁹⁸.

Farář.

Ját' se pravdy mluvit neostýchám, netoliko evangelikům, ale všem, což jich koliv jest odřezancův od církve Boží, jsou opravdové a potvrzuje jich Augustýn svatý, *Epistula 152*. řka: *Quis quis ab Ecclesia catholica abfuerit, quantum libet se laudabiliter vi[B iii b]vere existimet, hoc solo scelere quod à Christi unitate disiunctus est non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Kdož by (prý) koli od církve svaté byl odloučen, byť prý nejlépeji a nejchvalitebněji živ byl, a to o sobě rozuměl, že dobře a spravedlivě na všem se chová, o tom necht' ví, že toliko tím samým, že se odloučil od jednoty Krista Pána, života věčného míti nebude, ale hněv Boží nad ním zůstává.

Kolátor.

Medle pane faráři, věrte mi, též tu naději máme, že nás Pán Bůh milostivě rád poslouchá i Duchem svým svatým obdařiti ráčí, abychom chválu jemu náležitou vzdávali v zbořích našich, jako i vy v kostelích vašich.

Farář.

Pane milý, jáť vám pravím slova otcův svatých, kteří jsou sloupové církve jeho, kteří to zjevně propovídadají, že pán Bůh jednu toliko církev svou má, o žádných zbořích neví, jakž to z slov Augustýna svatého srozumíte, jenž takto mluví: *Ecclesia catholica sola Corpus*

¹⁹⁷] neygsau

¹⁹⁸ Nepodobný – pravdě nepodobný, pochybný (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo nepodobný.)

Christi est, cuius ille Caput est, salvator corporis sui, extra hoc corpus neminem vivificat Spiritus Sanctus. Církev (prý) svatá katolická samá toliko jest tělo a chrám Páně, kteréhož on hlavu jest, Spasitelem těla svého. A tak věz, že kromě toho těla a kromě církve svaté a kostelův těch, žádného neobživuje Duch svatý. A protož píšíc týž Augustýn svatý *ad Cathechumenos, liber 4. Capitulum 10.* takto dí: *Quisquis in ventus fuerit absque ecclesia, alienus erit à numero filiorum Dei, nec habebit Deum Patrem, qui noluerit habere Ecclesiam matrem.* Kdož (prý) koli bude nalezený ne v církvi Páně katolické, bude vyvržen z počtu synův Božích, aniž bude mít Pána Boha Otcem, kdo nebude chtít míti církve svaté za matku.

Kolátor.

Což vědět, bratře milý, o který to církvi praví Augustýn svatý, tak věz, že u nás není než toliko samo svaté evanjelium, a tak jakž apoštolé svatí učili, naši ministrové tak učí.

Farář.

Pane milý, zřetelně dokládá toho Augustýn svatý, která církev jest Páně, nebo píšíc *de Symbolo ad Cathechumenos*¹⁹⁹ takto dí: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos ait apostolus: ipsa est ecclesia sancta, ecclesia una, ecclesia vera, ecclesia catholica, contra omnes hereses pugnans, pugnare potest, expugnari tamen non potest, hereses omnes ex illa exierunt, tanque sarmenta in utilia de vite praecisa, ipsa autem manet in radice sua, in vitae sua, in charitate sua, porte inferorum, non vincent eam.* Chrám (prý) Boží svatý jest, jenž jste vy, jak dí apoštol Páně, tak jest církev svatá chrám svatý, jednostejný a svorný, opravdový, všeobecný, proti všem odřezancům²⁰⁰ bojuje, bojovati a válčiti může, ale vybojovaná ani přemožená být nemůže, z ní všickni novověrci vyšli, z ní se vytrhli a ji se strhli rovně jako neužitečné révy od kmenu stromového, ona pak sama zůstává a stojí na kořeni svém, na základu a *fundamentu*²⁰¹ pevným v lásce a milosti, a všeckny brány pekelné, to jest sekty kacířské a od[B iv b]porníci, nepřemohou ji na věky. Protož neračte mi za zlé míti, jáť se vám v tom opovídám, že já ani pro bázeň, ani za dary odstrašiti se od církve svaté nedám.

¹⁹⁹ Překl.: *Pro katechumeny o symbolu*

²⁰⁰ Odřezanec, m., znamená odpadlík (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo odřezanec.)

²⁰¹ Překl.: *základ*

Kolátor.

Ját' tak velikému Písma svatého vykladači protiviti se nechci, ale však velikým neřádům při této vaší církvi, vynadiviti se nemohu, jak mezi kněžími, tak mezi mnichy všudy velikého neřádu plno jest.

Farář.

Pane milý, ukázal nám Pán náš, Spasitel Ježíš Kristus, na svých příklad, které při sobě míti ráčil, trpěl zlého mezi dobrými a jestliž to ten jako Bůh trpět ráčil, co nám činiti náleží toliko také trpělivost ke všemu příkládat, jak Augustýn svatý naučení dává říka: *Firmissime tene & nulla tenus dubites, aream esse catholicam Ecclesiam & intra eam usque infinem seculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est bonis malos sacramentorum comunione misceri, & in omni possessione, sive clericorum, sive monachorum, sive laicorum, bonos esse & malos simul, nec pro malis bonos deferendos, sed pro bonis malos in quantum exigit fidei & charitatis ratio tolerandos*. Silně a pevně tomu věřme a v tom nepochybujme, že církev katolická, to jest všeobecná, jest. V kerýžto až do skonání světa jest obilé s plevami spolu zmíchané, to jest dobří spolu i se zlými v užívání svátostí velebných a v každém stavu i povolání, jak mezi kněžími, tak mezi mnichy, tak také mezi lejky²⁰² světskými jsou zlí i dobří, však pro zlé dobrých a pobožných opustiti se nehodí ani nesluší, nýbrž laskavě je trpěti a snášeti máme tak, jak toho víra a láska křesťanská od nás požádá a míti chce.

[C i a]

Kolátor.

Pročež tak nečiníte? Proč proti nám a naším kněžím mnoho mluvíte, proklínáte, rozličná jména nám dáváte, heretiky, kacíře a jiná nešlechtná projména nám dáváte a sami sebe ani svých kněží nepořádných, smilníkův velikých a lichvařův nešetříte?

Farář.

Muoj pane laskavý, pošetřte jaké naučení máme od Cypriána svatého v knihách 2. v listu 6., kdež takto mluví: *Nam & si vident ut esse in ecclesia zizania, non autem impedire debet*

²⁰² Lejk, tj. laik, člověk světský, nekněz (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo lejk.)

fides aut chartas nostra, ut quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus, nobis tantum modo laborandum ut frumentum esse possimus, ut cum coeperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus. Jestliže (prý) vidíme v církvi Boží koukol, nemá se tím nic porušovat víra naše a horšit láska naše proti takovým, ani od církve svaté a řádu jejího odstupovat, když na takový koukol, jak pravíte, kněží zlé anebo též mnichy a jiné vystupné lidi patříme, pro to my od ctnosti a řádu nařízeného v církvi svaté neodstupujme, nýbrž k tomu se přičiňme, abychom my zrní pšeničnými byli, abychom času onoho, když obilí do stodoly Páně shromážděno bude, my za naši práci a skutky náležité, Pánu Bohu libé, vzali také dobrou odplatu, takt' jest, můj Pane, i oddávna to bývalo, znát to po slovích Augustýna svatého, kterýžto píšíc na slova Jana svatého v traktátu 6. dí: *mali & boni sunt*, zlí [C i b] (prý) i dobří v kostelích církve svaté všeobecné sou, ale (prý) u odřezancův a heretikův všeckno zlí. A protož, můj pane milý, oddělovat se od církve svaté nedobře jest než při společnosti zůstat, když Pán toliko v takových kostelích přebývá, hledí na zlé i na dobré skutky lidské a každému platit bude podle zásluhy jeho, píšíc také Augustýn svatý *de unitate Ecclesiae*²⁰³ *Capitulum 3: Quicumque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiae non comunicant, non sunt in Ecclesia quia de Christi corpore, quod est ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt.* Ti, kteříž by se s písmi církve svaté srovnávali a jednotě její odporní by byli, s ní se srovnávati nechtěli, tím pohrzejíc, co ona z naučení Ducha svatého zachovává, takoví nejsou v církvi, nebo od těla Krista Pána, které jest kostel a církev, od jeho svědectví odstupují a ním se nesrovnávají.

Kolátor.

Myť se s Kristem Pánem srovnáváme, nebo jemu samému toliko a ne jinému čest a chválu dáváme, ne tak jak vy každého svatého za Boha máte a Pannu pak Marii tak vychvalujete, že ji vejš nad Pána Boha i nad všeckny jiné svaté sobě považujete.

Farář.

Každému věrnému služebníku Páně v církvi svaté poctivost se činí tak, jak máme zdávna naučení od mužův svatých a sloupův církve Boží, jak Jeroným svatý *ad Licinium*²⁰⁴ dí: *Traditiones Ecclesiasticas praesertim quae fidei non officiunt, ita observandas, ut à maioribus tradite sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum [C ii a] contrario more subverti.* Ustanovení

²⁰³ Překl.: *O jednotě církve*

²⁰⁴ Překl.: *Liciniovi*

církve svaté katolické, vzlášť co není škodlivého v víře svaté, máš tak zachovávať, jak od starých našich nařízeno a ustanoveno jest, a nejiným zvyklostem ani protivným dej se podvésti, neb dále praví v rozdílu 20 píšíc *super Ecclesiastem*²⁰⁵: *Ecclesiastica dogmata & institutio sunt ab apostolis, prophetisque fundata, quae qui disolverit & praeterire voluerit in eo ipso quod negligit à serpente percutitur de quo serpente in Amos propheta scriptum est*. Nařízení (prý) a ustanovení církve svaté od apoštolův a prorokův jest fundované aneb založené, pro kterýžto základ kdy kdokoli jej kazit' aneb proměňovat' chce, od hada poražen bývá, o kterémžto hadu Amos prorok obšírněji píše. A protože co my máme zdávna v církvi Boží dobře a svatě nařízeno, od toho pustit a odstoupit nemůžeme, ale mocně a stále se toho přidržíce vyplňujeme.

Kolátor.

Jak mi to vyvedeš, že Pán praví: Chvály mé nedám žádnému, ani ji obrátíte na koho jiného. Nechce ji Pán dáti ani matce, neb samému náleží.

Farář.

Pane milý, ne my, ale sám Bůh všemohoucí tu Pannu od věčnosti zvelebiti ráčil, a protože církev jeho svatá toho zvelebení Božího s velikou poctivostí ostříhá a tý Panně ten titul dává, jak ji anjelé i všeckna říše nebeská to činí. A protože k její svatosti mluví tato slova: *O intemerata & in aeternum benedicta singularis atque incomparabilis Dei genitrix Maria, gratissimum dei Templum, Spiritus sancti sacrarium, Ianua regni Coelo*[C ii b]*rum per quam post Deum vivit Orbis terrarum*, O neporušitelná a navěky blahoslavená, sama jediná a žádnému stvoření nepřirovnaná rodičko Maria, vděčný chrám Boží, svátyně Ducha svatého, dvěře království nebeského, skrz kterou živ jest všecek okršlek světa. Bratře, tato jest Panna, ona žena, o kterýž Pán v ráji k hadu mluvití ráčil, *Genesis Capitulum 3: Ponam inimicitias tuas inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius*.²⁰⁶ O mrzutá přišero, že jsi to učinil, položím nepřízeň mezi tebou a ženou a mezi semenem tvým a jejím, onať setře hlavu tvú a ty ouklady činit budeš nohám jejím. Mnoho set let před narozením této Panny povědět to ráčil Stvořitel nebe i země, a tato jest a ne jiná, kterou Pán ženou jmenovati ráčil, o kterýž vynaučil mluvit Balaama proroka v knihách 4. Mojžíšových, kapitola 24., řka: *Orietur Stella ex Iacob, & consurget Virga de Israel*

²⁰⁵ Překl.: nad knihou Kazatel

²⁰⁶ Genesis 3, 15

& percuget duces Moab, [v]astabitque²⁰⁷ omnes filios Seth.²⁰⁸ Vzejde (prý) hvězda z Jákoba a povstane hůl z Izraele a setřet' knížata moabská a skazí všechny syny Seth. Protož s těch slov znej takovou vrchnost její nad čertem a nad národy. Prorok vynaučený od Pána propovídá, a protož církev Páně neoklamává synův svých v tom, co on mluvit poručí.

Kolátor.

Nikdá nám naši kazatelové o ni tak nevypravují, toliko samého Pána chválit poroučejí.
[C iii a]

Farář.

Chytrý to mistr, totiž Šatanáš, on chtěje své ministry vyučuje, ví, že to zjevno všem jest, že od Pána Spasitele našeho tím odbyt jest, samého (prý) Pána Boha chváliti budeš a jemu samému sloužit, pomni toliko slova a výstrahu Stvořitele svého, jenž dí hadovi: *Conteret ipsa caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius*. Ona potře hlavu tvou a ty se protivit budeš a činit ouklady nohám jejím, bývej v kostelích katolických a naučíš se od kazatelův dobře, jak té Panny sobě považovati máš, když uslyšíš písmo prorocká o té Panně zdávna propověděné, ano máš Davida krále, co o ni a o příští Páně na svět prorokujíc vypravuje v žalmu 18., kdež takto dí: *In sole posuit tabernacula suum, & ipse tanque sponsus procedens de thalamo suo*.²⁰⁹ Postavil (prý) v slunci stán svůj a sám jak ženich vycházeje z lůže svého. V žalmu pak 44. takto dí: *Astitit Regina a dextris tuis investitu de aurato, circumdata varietate*.²¹⁰ Postavila se (prý) Královna na pravici tvé v oděvu pozlaceném, opasaná jsouce rozličností, jakáž rozličnost při té Královně jest, a byla od věčnosti, byla rozličnost a jest dobrotivosti nevypravitedlné pro kteréž se Pánu Bohu zalíbila a jeho v život svůj přivábila, z jejího těla tělo vzít ráčil, které²¹¹ až posavád nás obživuje a obživovat bude v církvi své do skončení světa, činíc zadost proroctví téhož krále Davida v žalmu 84., jakž on dí: *Benedixisti Domine terram tuam avertisti captivitatem Iacob*. Dal jsi blahoslavenství zemi své, odvrátils vazbu od Jákoba, to všechno skrz [C iii b] tu Pannu stalo se jest, která jest jmenovaná prudkost řeky oné, o který David také mluví: *Illuminis impetus letificet civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum altissimus*, posvětil, zvelebil příbytek svůj Bůh, nejvyšší Stvořitel nebe i země, pro syna svého milého, Pána a Spasitele našeho, a nevypravitedlnou poctivostí ji oslavil, jak to také David v žalmu 86.

²⁰⁷]rastabit , opraveno na základě znění Vulgáty

²⁰⁸ Numeri 24, 17

²⁰⁹ Žalm 18, 6

²¹⁰ Žalm 44, 10

²¹¹] kterém

propovídá řka: *Gloriosa de te dicta sunt Civitas Dei.*²¹² Slavné (prý) a nevypravitedlné věci o tobě jsou pravené místo Boží.

Poslyš co také *Ecclesiasticus Capitulum 24.* o této Panně mluví: *Sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur & in medio populi sui gloriabitur, & in Ecclesiis altissimi; aperiet os suum.*²¹³ Moudrost (prý) chváliti bude duši svou a v Pánu Bohu uctěná bude, vprostředku lidu svého oslavená bude a vprostřed církve nejvyššího Boha otevře usta svá. A protož se neprotiv, že o ni nevypravují kněží aneb predikanti vaši, když toliko v kostelích Božích o ni zmínka má býti, tam jest oslavená, tam otevřel usta svá o ni Pán opravdovým sluhám svým. A tato moudrost Boha všemohoucího jednorozený syn Boha jest. Otevřené byly usta Izajáše proroka, jenž dí o ni v rozdílu 7. řka: *Ecce, Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel*²¹⁴. Aj panna počne a porodí syna a nazváno bude jméno jeho Emanuel, a toto jest ona ratolest, o který také dí v rozdílu 11: *Et egredietur Virga de radice Iesse, & flos de radice eius descendet.*²¹⁵ I vzejde (prý) prut s kořene Jesse a květ s kořene jeho vystoupí, z gruntu velikého a slavného ta ratolest vyšla a pak ten květ z jejího nejsvětějšího a nejčistotnějšího těla vyšel k našemu velikému oužitku. V rozdílu také 12. tak mluví o vstou[C iv a]pení v život této Panny čistý Spasitele našeho těmito slovy řka: *Ecce Dominus ascendit, super nubem levem, & ingredietur Egiptum & commovebuntur simulachra Egipti à facie eius.*²¹⁶ Aj (prý) Hospodin vstoupí na oblak lehký a vejde do Ejiptu, i pohnú se modly ejiptské před tváří jeho. I zdaliž se to proroctví nevyplnilo, i zdaliž se ty modly ejiptské nepohnuly, muselo všecko na prosby, na žádost, na pláč, na křik ku Pánu od otcův svatých vyplněno býti, křičel David v žalmu 131. těmito slovy: *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuae.*²¹⁷ Zřetelně se ukazuje žádost krále toho svatého, aby i ta Panna, o kterýž písma prorocká oznamovaly, i ten Spasitel národu lidského povstal a vysvobodil lid svůj s temností strašlivých a hrozných.

I zdali také Izajáš nekřičel v rozdílu 45: *Rorate coeli desuper & nubes pluant iustum, aperietur terra & germinet salvatorem.*²¹⁸ A tak ji všeckno slušně přiznává církev svatá, že nemůž být přirovnaná žádnému stvoření na světě, který se všickni anjelové, všeckna říše

²¹² Žalm 86, 3

²¹³ Sírachovec 24, 1

²¹⁴ Izajáš 7, 14

²¹⁵ Izajáš 11, 1; ve znění Vulgáty ascendet

²¹⁶ Izajáš 19, 1

²¹⁷ Žalm 131, 8; překl. Povstaň, Hospodine, k místu svého odpočinku, ty sám i schrána tvé moci! (ekumenický překlad)

²¹⁸ Izajáš 45, 8

nebeská klaní, o kterouž taková žádost, takový křik byl ku Pánu Spasiteli: Rosu dejte nebesa s hůry dolů a oblakové vydejte nám spravedlivého, otevři se země a porod' nám Spasitele.

Kolátor.

Již já tomu víru dávám, že taková žádost nic jiného nebyla, toliko jediné od Spasitele našeho, a o tu Pannu, kteráž by jeho nám porodila, ačkoli to v skrytosti a tajemství velikém ti muži svatí mluvili.

Farář.

KKdo bedlivě poslouchá slova Páně a s chutí toho požádá, aby jemu srozuměl, Pán skrz Ducha svého [C iv b] naučí každého, ačkoli to písmo zřetelná jsou, jak také máš Jeremiáše proroka slova v rozdílu 31, kdyžto v tesknosti sobě mluvil: *Usqaequo delitiis disolveris filia vaga?*²¹⁹ I dokavádž se (prý) v rozkoši rozmářat budeš, dcero toulava? A hned vynaučen od Ducha Páně dí: *Creavit Deus novum super terram, femina circumdabit Virum, haec dicit Deus exercitum Deus Israel.*²²⁰ Poslyš (prý), věrný lide Páně, novú věc Pán učiní na zemi, žena obkličí muže, to dí Pán zástupův Bůh izrahelský.

A tak věz, že to ta Panna spravila, ta obkličila muže toho Spasitele našeho, a protož se naučme, jak ji znáti a v poctivosti míti, když jest od věčnosti požehnaná a blahoslavená, jak to anjel, posel Boha nejvyššího, o ni zjevně praví, a protož k žádnému stvoření přirovnána být nemůže, spravedlivé ji přirovnává Písmo k arše Noelové²²¹, která život lidský zachovala času potopy světa od smrti časné. Ale ať věří jeden každý, že Maria Panna od roznější nás smrti sprostila skrz plod břicha svého, totiž od smrti věčné, kterouž nám byl otec náš Adam svým neposlušenstvím připravil. Tentož jest druhý keř, v kterém Pán sedě s Mojžíšem rozprávěl, ale však slavnější i světější, poněvadž Pán vstoupiv do něho, svou osobou jeho posvětiv, nezůstavil ho na zemi, ale do nebe vzíti ráčil, v něm dlouhý čas přebýváje, v takové jasnosti neshořel, čím dále tím čerstvější jest, nebo divnou všemohoucností Boží od věčnosti Spasiteli našemu k majestatu jest nařízený, kterýž nám v poctivosti veliké míti náleží, jak církve svatá katolická prikazuje. To jest prut Aaronů, který prokvetl a ovotce vydal, jak o něm [D i a] čteme v knihách Numeri 17. Toť jest ona zástěra Gedeonova, o kteréž čteme v knihách Judykům, kapitola 6, o niž Gedeon s Pánem měl rozmlouvání. Skrz tu Pannu rozumí se trůn Šalomona krále, o kterém čteme v knihách 3. Královských v rozdílu 10. Skrz tu Pannu

²¹⁹ Jeremjáš 31, 22

²²⁰ Jeremjáš 31, 22

²²¹ Tj. Noemova archa

rozumí se onen chrám téhož krále Šalomona, o kterémž čteme co v knihách druhých *Paralipomenon Capitulum 3. & 4.* To jest ona brána, o kteréž Ezechiel mluví *Capitulum 43: Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & vox erat ei quasi vox aquarum multarum & terra splendebat à maiestate eius.*²²² Aj (prý) chvála Boha izraelského vstupovala po cestě na východ slunce a hlas byl její jako hlas vod mnohých a země blyštěla se a stkvěla od velebnosti majestatu jejího. Protož věz a uměj této Panně poctivost činiti a bývající v kostelích katolických od kazatelův moudrých obšírněji naučení nejdeš²²³ o její svatosti, já tobě toliko místa a slova prorocká připomínám.

Kolátor.

Prav mi také z Nového zákona a od doktorův církevních, jak o této Panně smejšleli a jak ji vychvalují.

Farář.

Ještěť některá místa připomenu v Starém zákoně, kterak se připodobňuje podle poníženosti a poslušenství svého k dobrotivosti Rebeky, o které čteme v knihách prvních Mojžíšových v rozdílu 24. Má také připodobnění skrze Rachel, o níž zmínka jest ta[D i b]ké v rozdílu 30., skrze Abigail, o kteréž *1. Regum Capitulum 25*²²⁴. Skrze Abisai *1. Regum Capitulum 1.*²²⁵, skrze Judith²²⁶, dobrou a opatrnou vdovu, která pečovala o vysvobození lidu Božího, skrze Hester, o které také Písmo svaté široce vypravuje, o čemž sobě čti Písma na místech poznamenaných.

Kolátor.

Však jsi mi pravil, že nemá být připodobněna žádnému stvoření na zemi a tu ji připodobňuješ mnohém ženám.

Farář.

Nepřirovnává se těm ženám žádnou jinou věcí, jediné podobenstvím dobroty, pokory a práce²²⁷, nebo ona nejsvětější mezi ženami jsúc jest jako hvězda nejjasnější, jest příbytkem

²²² Ezechiel 43, 2

²²³ Nejítí, tj. najítí Lex

²²⁴ Překl.: *1. Královská, kapitola 25*

²²⁵ Překl.: *1. Královská, kapitola 1*

²²⁶] Iudyht

²²⁷] práci

Božím, jak David praví, jest domem moudrosti, ženou mocnou, matkou všeckný pěknosti, a to jsou její titulové, které ne kněží smyslili, ale sám Stvořitel nebe i země usty mužův svatých, lásky Ducha svatého plných, tent' jest ji sám nadal a rozhlásil po kostelích církve své svaté, kde se jemu opravdová chvála činí.

Kolátor.

Kdo ví, všechno-li to ta písma o Panně Marii vypravují, můž to býti o Kristu Pánu, kterýž pod způsobem moudrosti ženské jméno na sobě má.

Farář.

Cirkev Boží dostatečný a pevný svědek jest, která od Ducha svatého všechno má, jak sem ti pravil, [D ii a] ta nic bludného a omylného synům svým nepodává. A kdo nevěří prorokům v Starém zákoně, necht' sobě čte Nový. U Lukáše svatého v prvním rozdílu aneb kostele uslyší: *In mense autem sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in civitatem Galileae, cui nomen Nazareth ad Virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen Virginis Maria.*²²⁸ V měsíci (prý) pak šestém poslán jest anjel Gabriel od Pána Boha do města galilejského, jemužto jméno Nazareth, ku Panně zasnoubené muži, jemužto jméno bylo Jozef z rodu Davidova a jméno Panny Maria. Tam čtou víc nejdeš.

Kolátor.

Slušně ji tehdy Pán ženou jmenuje, když muže měla.

Farář.

Ale co za muže, či neslyšíš, co anjel k tomu muži praví, co mu za plod u té Panny objevuje? Máte se toho dobře dočísti v tomto evanjelium, jak se i nížeji toho pořádkem doloží, nebo po vyšších slovích toto prvé oznamuje řka: *Et ingressus angelus ad eam dixit. Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus?*²²⁹ I přišedši (prý) anjel k ní řekl: Zdravas milosti plná, Hospodin s tebou, požehnaná jsi mezi ženami etc. A protož sobě rozvaž slova posla Božího a pamatuj se v nerozumu svým a poslechni, co dále za rozmlouvání bylo, jak evanjelista dí: *Quae cum audisset turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista*

²²⁸ Lukáš 1, 26

²²⁹ Lukáš 1, 28

salutatio.²³⁰ Uslyšavši Panna takové poselství, zarmoutila se z řečí jeho a myslila, jaké by to bylo pozdravení. [D ii b] Čtla Panna toho času kníhy Izajáše proroka, kteréž o příští Mesiáše na svět sepsal, o narození jeho s Panny, myslila sama v sobě, aby mohla býti služebnicí Panny takové, a zatím ji anjel řekl, když poznal zarmoucenou: *Ne timeas Maria invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesus, hic erit magnus & filius altissimi vocatibur, & dabit illi Dominus Deus sedem, David Patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis*.²³¹ Neboj se Maria, neb jsi našla milost u Hospodina. Aj počneš a porodíš syna a nazůveš jméno jeho Ježíš, tent' bude veliký a Syn nejvyššího Boha slouti bude a dát' jemu Pán Bůh stolicí Davida, otce jeho, a kralovati bude v domu Jákobovém na věky a království jeho nebude konce. Necht' dále nepřítel Boží srozumívá z dalšího rozmlouvání, co Panna dále mluví: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco: Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, etc*.²³² Řekla Maria k anjelovi: Kterak se to stane, nebo já muže nepoznávám. I odpověděl anjel, řekl ji: Duch svatý shůry vstoupí v tě a moc nejvyššího Boha zastíní tobě, a protož co se narodí s tebe svatého, slouti bude Syn Boží etc. Aj hle Alžběta, přítelkyně tvá, i onať jest počala syna v starosti své, a tentoť již jest měsíc šestý tě, kteráž slove neplodná, neboť nebude nemožné u Boha žádné slovo. A tak Panna řekla: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*.²³³ Aj hle dívka Páně, staniž mi se podlé slova tvého. Srozmívej medle všeckna slova dobře o svatosti této Panny, neopovažuj se mnoho hlúbatí v spravích [D iii a] Boha všemohoucího, kterýž od věčnosti o tom spasení pracovati ráčil.

Kolátor.

Jáť toliko chci vědět pravdu a příčinu, proč naši jináče a vy jináče to vykládáte, neb naši nad tím se mnoho zastavují, že Pán jsouc na kříži k ni řekl: Ženo, hle syn tvůj, a k Janovi také: Hle matka tvá.

Farář.

Ne bez příčiny slušné a velmi nám užitečné učiniti to ráčil, že ji taková slova mluvil, nechtějíc srdci utrápenému většího trapiení přičiniti, a nám velmi potěšitelný příklad zůstavil,

²³⁰ Lukáš 1, 29

²³¹ Lukáš 1, 30-33

²³² Lukáš 1, 34 a 35

²³³ Lukáš 1, 38

jak o tom nížeji oznámím, ale ty pamatuj na slova anjelská i na slova Izajáše proroka před dávnými věky propověděná: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel*. Aj hle, panna počne a porodí syna a nazváno bude jméno jeho Emanuel, to jest: Pán s námi. A protož pamatuj na porod její tak svatý a usty lidskými nevyslovený, jak nížeji doktorův svatých písmo vypravovati budú, tutot' připomenu slova Evanjelium svatého Jana *Capitulum 1*.²³⁴ *Et verbum caro factum est*.²³⁵ A slovo (prý) tělem učiněno jest a přebývalo v nás a viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od otce plného milosti a pravdy. Poslyš Matouše svatého, v prvním rozdílu co praví o manželství nejsvětější Panny Marie a narození Spasitele našeho řka: *Christi autem generatio sic erat, cum esset desponsata mater eis [D iii b] Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est, in utero habens de Spiritu sancto. Joseph autem vir eius cum esset iustus & nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam: Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis ei dicens. Joseph fili David, noli timere accipere Mariam, coniugem tuam quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est, pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum: hoc autem totum factum est ut ad impleretur quod dictum est à domino per prophetam dicente: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus: Exsurgens autem Joseph à somno fecit sicut precipit ei angelus Domini, & accepit coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum, & vocavit nomen eius Iesum*.²³⁶ Krista Pána tehdy rození takové bylo: kdy byla usnoubená matka jeho Maria Jozefovi, prvé nežli ji uhlédal, zastal ji, že již měla v životě plod od Ducha svatého. A Jozef, že byl muž spravedlivý, nechtěl ji přijíti, nýbrž chtěl ji opustit tejně. A když on o tom myslil, ukázal se jemu anjel Páně ve snách, řka k němu: Jozefe, synu Davidův, nic se neostýchej vzíti Marii sobě za manželku tvou, nebo což se koli z ni narodí, z Ducha svatého jest. A protož porodí syna a ty jemu dáš jméno Jezus. A on dá spasení lidu svému od hříchův jejich. A to všeckno stalo se jest, aby se naplnilo, což povědíno skrze proroka řkoucího od Pána: Ej hle, panna v životu míti bude a porodí syna a nazůve jméno jeho Emanuel. To se vykládá: Pán s námi. A tak Jozef ze snu povstav, učinil tak, jak mu poručil anděl, a nepoznal manželky své, až porodila syna prvorozeného a dal mu jméno Ježíš. A protož se ptejte nebo Písma svatá čtěte, ne bludy, ale pravdu znáti bu[D iv a]dete, Matouš v kapitole 1. I zdáliš také nepamatujete slov, které Lukáš svatý vzpomíná v rozdílu druhým takto: *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen erat Symeon, & homo iste iustus*

²³⁴ Překl.: Kapitola 1.

²³⁵ Jan 1, 4

²³⁶ Matouš 1, 18-25

*& timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat cum eo, & responsum acceperat à Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini, & venit in Spiritu in templum, & cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit eum, & dixit: Nunc dimitis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum.*²³⁷

Ej hle, (prý) člověk byl v Jeruzalémě, jemuž jméno bylo Simeon, a člověk ten byl spravedlivý a bohabojný, čekaje potěšení izrahelského a Duch svatý byl s nim a byl odpověd vzal od Ducha svatého, že neucejtí smrti, až by prvé uhlédal Krista Páně, i přišel jest v Duchu do chrámu a když jsou uvedli do chrámu dítě Ježíše rodičové jeho, aby učinili podle obyčeje zákona za něho, a on jej vzal na lokty své i chválil Boha a řekl: Nyní, Pane, propustíš služebníka tvého v pokoji, neb jsou viděly oči mé spasení tvé, které jsi připravil před obličejem všech lidí. Již můžeš poznati, že Boha porodila, i jakým způsobem již od anjela Páně věz, že skrze Ducha svatého, správou a mocí Božství jeho všecko se plnilo. Čtete písmo evangelistův, jak Jan svatý o dobrotě této Panny mluví, Lukáš svatý o skrovnosti její. Kdož její horlivou a vroucnou i stálou pobožnost vypraviti může, pro kteréžto skutky její tělo nejčistší do nebe i z duší vzato jest. Jak to nám zřetelně písmo doktorův svatých oznamují.

[D iv b]

Kolátor.

Však Pán pověděti ráčil, že žádný nevstoupil do nebe, jedině toliko ten, kterýž stoupil s nebe, Syn člověka, jenž jest v nebesích.

Farář.

Však také na druhém místě dí: Kde jsem já, tam i služebník můj bude. Protož Beda, doktor Písma svatého, dí: *Quisquis enim coelum ascendere desiderat ei qui de coelo descendit se vera fidei, & dilectionis unitate coniugat.* Kdožkoli do nebe vstoupiti žádá, musí se k tomu připojiti, který s nebe stoupil, pravé víry a milosti spojeným a sjednoceným. K čemuž také i Kryzostom svatý nás nabízí říka: *Refrena iram, ex pue malitiam, expugna luxoriam & superbiam & depeccatis fecisti gradum qui ducit in coelum.* Skrocuj (prý) hněv, vyvrz z sebe zlost i nešlechtnost, vybojuj z sebe chlipnost, pejchu a vysokomyslnost, a tak z hříchův a oplzlostí

²³⁷ Lukáš 2, 25-31

uděláš cestu, jenž vede do nebe. Věť tehdy, že všechno, co se koli zrodilo a rodí, to všechno hřích prvorozený poškvřňuje, ale to samo jediné tělo té Panny beze vší poškvřny bylo. Jak Augustýn svatý dí: *Excepta Virgine Maria de qua, propter honorem Domini nullam prorsus habere nolo quaestionem, inde enim scimus, quodei plus colatum gratiae ad vincendum ex omni parta peccatum, quia concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum, hac Virgine excepta, si omnes sanctos & sanctas quum hic viverent congregare possem, & interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse respondum. Putamus nisi quod ait Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Augustinus de gratia & natura.*

[E i a]

Kromě (prý) nejčistější Panny Marie, o kterýž pro uctivost Pána a Spasitele našeho nižádné zhola otázky míti nechci, neb odtud víme, že ji mnohém víc lásky znát dáno a propuštěno k vítězství všelijakým způsobem hříchů, protože početi i poroditi zasloužila toho, o kterém víme, že žádného hřichu na sobě neměl, kromě tehdy té Panny svaté, kdyby mi (prý) možné bylo, abych všechny svatý i svaté, který v světě živi byli, shromážditi mohl a otázel bych se jich, zdaliž byli bez hříchů, medle co se nám zdá, co by nám odpověděli jiného, jediné to, co svatý Jan v první kanonice své mluví: Díme-li, že hříchů nemáme, sami se podvozujeme. Poslyš tehdy o jejím chvalitebném nanebevzetí, jak Augustýn svatý mluví: *A maledictione Eve excipitur Maria, cui dictum est in dolore paries, quia ipsa in laetitia parturivit dominum, igitur similiter à maledictione Adae excipi debuit, cui dicitur pulvis es, & in pulverem reverteris; ergo non debuit incinerari, licet mortua sit. Praeceptum est enim honorare patrem & matrem, cum ergo Christus prae caeteris honoravit matrem, pium est credere ipsum in morte spirituali gratia ipsam praeteris honorasse, caro enim Christi, caro Virgis Mariae est. Unde sicut caro Christi non videt corruptionem, sic nec caro Mariae Virginis tronum Dei, & thalamum Domini & tabernaculum Christi. Dignum est ibi esse, ubi ipsum preciosum thesaurum, dignum est in coelo servari, tantam igitur integritatem merita in comparabilitas, non putredinis nulla resolutio sequitur.* Od zlořečenství (prý) jest vyňatá Maria, neb Evě povědíno a řečeno jest: V bolesti roditi budeš syny. Ale ta blahoslavená Panna v radosti porodila Pána a Spasitele našeho. Tak také od zlořečenství Adamového vyňatá býti musela, kterému povědíno jest: [E i b] Prach jsi a v prach se obrátíš. A protož neslušná, nenáležitá věc byla, toto její tělo v prach se obratiti, nebo jest přikázání Páně: mějte v poctivosti matku svou, slušná tehdy a spravedlivá věc tomu věřiti, že ji i po smrti laskou duchovní nad jiné oslavil. Nebo tělo Krista Pána jest tělo Panny Marie, tron Boží, lůžko Páně a příbytek Krista Pána, zdaliž nehodná věc jest tam mu býti, kdež on, její nejdražší poklad, v nebi pochovaný jest. Toliko nám potřebí považovati její

nejsvětější skutky, slova Stvořitele nebe i země, slova prorocká, slova anjelská i lásku všecknu Ducha svatého, budeme tak jistě o ni rozuměti, jak Augustýn svatý k ni mluví: *Si te coelum vocitem excelsior es, si matrem gratiarum dicam, precelis? Si formam Dei apellem, digna es, si Dominam angelorum te clamitem. Per omnia sic esse probaris. Quid ergo dicam, quid ne refferam, cum non sufficiat lingua carnis, tuas enarrare virtutes.* Jestliž bych tě nebem jmenoval, jsi, Panno, vyšší, jestliže (prý) matkou lásky, i to převyšuješ, jestliž (prý) obrazem Božím, hodna jsi toho, jestliže paní anjelskou, opovídat tě budou skrz všeckny tvé nejsvětější skutky, to se po tobě ukazuje, že tak jest, což a jak mluvit mám a budu, když se jazyku mému řeči nedostává vypovědět a vyslovit tvé ctnosti. A potom, píšíc o jejím nanebevzetí, takto dí: Jak s podivením *quae est haec Virgo tam sanctissima, ad quam dignaretur venire Spiritus Sanctus, tam speciosa, ut eam sibi eligeret in sponsam assumere? Tam casta, ut esset Virgo post partum, ad hanc enim Spiritus Sanctus descendit, hanc virtus altissimi obumbravit, & ex ea virtutae potentissimus est egressus.* Co (prý) jest to za Panna tak nejsvětější, ku který se neostýchal přijíti Duch svatý, tak [E ii a] velmi pěkná, že ji sobě zvolil za choti nejmilejší vzíti Bůh všemohoucí, a tak (prý) čistotná, že zůstává pannou po porodu, do tě (prý) zstoupil Duch svatý, tuť Pannu zastínila moc a síla nejvyššího Boha a s té mocnosti a všemohoucnosti vyšel nejmocnější Syn Boha všemohoucího. A protož dí pro takovou její nevypravitelnou vzácnost tato slova: *Vera ratione censeo confitendi, Mariam in Christo & apud Christum esse, in Christo quia in ipso vivimus, movemur & simus apud Christum gloriose, ad aeternitatis gaudia iam asumptam, & benignitate Christi, caeteris omnibus sanctis honoratius susceptam, atque ad communem utilitatem non esse deductam post mortem putredudinis scilicet pulveris atque vermis.* Opravdovém vtipem a smyslem radím to každému vyznavati a rozuměti i věřiti, že Panna ta nejsvětější Maria jest v Kristu i u Pána Krista, v Kristu nebo v něm živi jsme, hejbáme se a jsme u Pána Krista, ku kterémuž ona chvalitebná k věčnému veselí vzatá jest a z dobrotivé pak lasky Krista Pána nad jiné všeckny svaté a s větší poctivostí vzatá, a ne podaná k obecnému oužitku zemi, sejdouc z toho světa, neobrátila se v prach, nezhylnula, ani se ji červ nečistý nedotekl. Tak o ni muž svatý oznamuje pod svým dobrým svědomím, což má jistě od Ducha svatého. Poslechniž také Jeronýma svatého, co o té Panně smejšlel a nám také smejšleti a docela věřiti poroučí, o čemž v jednom svém kazaní takto mluví: *Si Spiritu Dei constat omnis virtus angelorum, credendum est beatam Mariam Virginem in quam supervenit Spiritus Sanctus & Deus totus, ita ut novem mensibus in eius utero portaretur, ampliora promeruisse virtutum privilegia, & gratiam percepisse super novem ordines angelorum:* Jestliž (prý) na lásce Ducha svatého náleží všelijaká moc [E ii b] anjelská, víru tomu dáti musíme, že nejsvětější Panna Maria, v kterou vstoupil Duch svatý, všecek celý

a dokonalý Bůh tak, že devět měsíců v životě jejím přenečistnějším nošen byl, opravdově že také větší zasloužila přede všemi za svou ctnost pravou milost Boží nad všechny kůry anjelské a pro takovou její svatost a vzácnost dí též Jeroným svatý, píšíc na slova Páně, kdež praví v evangelium: V domu prý Otce mého jest mnoho příbytkův etc. takto: *Si in domo patris Domini dei mansiones multae sunt, credimus splendidiorem Domum Matri filium praestitisse, quam olim aedificavit sibi in Domum subnixam columnis septem*. Poněvadž tehdy v domu Boha Otce jest mnoho příbytkův, mnoho pokojův, musíme tomu docela věriti, že nejsvětější, nejpěknější pokoj syn u otce připravil matce své, tak vzactný, tak svatý, že ji upadlému člověku od věčnosti naznamenal (jaks četl sprvopočátku) za dům a za bydlení synu svému podepřený sedmi sloupy. A protož dej víru mužům svatým, kteří o ni tak smýšleli poctivost činiti a pro to Pána Boha sobě nerozhněvali, ale velkou lásku objednali.

Kolátor.

Ját' věřím těm svatým mužům, neb věci pobožné oznamují, že v nebi jest z duší i s tělem jak matka při synu, však ji chvaly nemůžeme dávat tak jako Bohu, co vy papeženci²³⁸ činíte.

Farář.

Myť takové chvály té nejsvětější Panně nedáváme, která samému toliko Pánu Bohu náleží, avšak poctivost, vychvalování a blahoslaven[E iii a]ství takové dáváme pro nevypravitedlnou dobrotu a pokoru její, pro kterouž ona všemu světu spasení spravila, jak Jeroným svatý o tom oznamuje, řka: *Reddidit coelis gloriam, terris Deum, pacemque mundo refudit, fidem gentibus, finem vitiis, vitae ordinem, moribus disciplinam, quam natura non habuit, usus nescivit, ignoravit ratio, mens non capit humana, pavet coelum, stupet terra, creatura omnis, etiam coelestis miratur. Hoc totum est quod per Gabrielem Mariae divinitus nunciatur*. Maria (prý) Panna navrátila nebesům slávu, zemi Boha a pokoj světu rozmnožila, národům víru, konec zlostem, životu pořádek, obyčejům a mravům dobrým naučení, čeho přirození²³⁹ nedalo, užívati neumělo, rozům nevěděl, mysl lidská stihnouti nemohla, bojí se nebe, děsí se země, stvoření všechno zemské i nebeské diví se. A to všechno jest což skrze anjela Gabriele Panně od Pána Boha oznámeno jest. Tak již nám hříšným nenáleží víceji a poníženěji smejšleti a chválu Pánu Bohu dávajíc děkovati za takový nevypravitedlný skutek,

²³⁸ Papeženec, -nce, m., znamená hanlivě přívrženec papeže, římské církve, katolík (v protikladu k nekatolíku) (*Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo papeženec.)

²³⁹ Přirození, -í, n., znamená zastarale přirozenost (*Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo přirození.)

kterýž v ní a skrz ni spraviti ráčil. A protož víme, že Pánu Bohu nad ni nebesa nic vzácnějšího, nic světějšího nemají, jak mluví Ambrož svatý: *Quid nobilius est Dei matre quid splendidius ea quam splendor elegit, quae corpus sine corporis contagione generavit. Ambrosius de Virginitate liber*²⁴⁰ 2. Což (prý) jest ušlechtilejšího nad Boží matku, co jest nejjasnějšího nad tu Pannu, která sobě věčnú jasnost zvolila, což nejčistějšího nad tu, která tělo bez poškrvny těla svého v čistotě porodila tělo, které všecek svět obživuje. A jak dále o ní dí týž svatý Ambrož: *Arbitrum mentis non hominem sed Deum quaerere, equalibus non invidere, iactantiam fugere, rationem sequi, veritatem amare, quando ista fastidivit humilem, quando risit debilem, [E iii b] quando vitavit in opem, nihil oculis tuorum, nihil in verbis procax, nihil in actu invecundi, non gestus fictior, non in cessus solutior, non vox petulantior, ut ipsa species simulachrum fuerit mentis, ita figura probitatis, talem hanc evangelista monstravit, talem angelus reperit, talem Spiritus Sanctus elegit? Quid enim in singulis morer, quae digna fuit, ex qua Dei filius nasceretur.* Naučila se (prý) ta Panna v srdci mysli svý ne člověka, ale Boha vyhledávati, rovnému sobě nezáviděla, všelijaké marné chlouby se varovati a vzdalovati, rozumu se přidržeti, pravdu milovati, i zdaliž někdy ta čistotná blahoslavená Panna Maria v ošklivosti měla opovrženého, zdaliž se kdy posmívala padlému, když se ona styděla za nedostatečného, nic učinění nestydatého, nic v mluvení nešlechtného, nic v chodu rozpustilého se při ni nenachází, v hlasu nebyla nevšetečná, vlastně jako sama krása těla ničímž nebyla poškrvněná, tak byl všecek obraz její mysli způsobem dobrotivosti a stálosti. I praví dále též Ambrož svatý, že takovou a tou Pannou blahoslavenou nám evanjelista ukázal, takovou anjel vynalezl, takovou Duch svatý zvolil, ale co dále obmeškávám oznámiti, jistě to ta jest, jenž hodná byla, aby se z ní narodil Syn Boha všemohoucího. A protož dále dí Ambrož svatý: *Sit itaque nobis descripta tanquam in imagine Virginitas vitaeque Mariae, in qua velut in speculo refulget species castitatis & forma virtutis, ubi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere de beatis ostendunt.* Necht' (prý) nám bude proto vypsané a přeložené jako na nějakém obraze panenství i život blahoslavené Panny Marie, v kterémžto jak v nejčistším zrcadle stkví se a svítí opravdová vlastnost čistoty i krása ctnosti. Kdežto jako v příkladu a nápodobenství jest vytlačené [E iv a] mistrovství dobrotivosti a stálosti, tu čeho se vystříhati a vzdalovati, čeho následovati, čeho se přidržovati a co sme zachovávatí povinni, ukazuje, o blahoslavený této Panně jak Anzhelmus v jednom kázání svém dí (i my také mluvit můžeme): *In comendatione Matris Dei lingua mihi deficit, quia mens non sufficit.* V vypravování (prý) Matky Boží jazyk mi ustává, neb k tomu smyslův nedostává.

²⁴⁰ Sv. Ambrož: O panenství

Hle, jak ten muž svatý jméno její v poctivosti má, jak ji velebí v oumyslu svém, a ty tak o ni zhola mluvíš jako o nějaké sprosté ženě. Poslyš, co dále o ni mluví muži svatí na ony slova v knihách prvních Mojžišových *Capitulum 3. ipsa conteret caput tuum.*²⁴¹ *Cui haec victoria servata est, nisi Marise, ipsa enim procul dubio contrivit caput venenatum, quae omnimodam maligni Spiritus suggestionem, tam de carnis illicebra quam de mentis superbia ad nihilum reduxit?* Komu to (prý) vítězství od věčnosti zachované bylo, toliko tý samý Panně blahoslavené Marii, tať potřela hlavu jedovatou čerta zlého i všelijaký původ ducha toho nečistého, tak nenáležitosti tělesný, jako smyslem vysokomyslnosti potřela a v nic obrátila. Potvrzuje také těch slov Ambrož svatý o této Panně řka: *Erat Beata Maria priusquam conciperetur vel nasceretur prenunciata, & destinata miraculis, natura vero de progenie David, divinitus ordinata, privilegio virtutum insignis emicuit, salvatrem condidit, à quo glorificata in coelis, nunquam terrigenis patrocinari destitit.* Ambro[sius] *de nativitate Beatae Mariae.* Blahoslavená (prý) Panna Maria, prvé nežli se počala v životě matky své, také nežli se narodila, byla předpověděná i znamenána zázraky, po tom se narodila z rodu královského, Božskou mocí zřízeného obzvláštním obdarováním ctností jako nejzna[E iv b]menitější majestat se stkvěla a porodila Spasitele, od kterého v nebi zvelebená jest, kdežto nikdá ochraňovati a zastávati lidu padlého na zemi nepřestává, ale jim k milosti, k lásce vždycky u Boha všemohoucího pomáhá. A protož dobře to uznává církev, dobře to uznali pastýři její, že po Pánu Bohu žádného jiného stvoření není, které by u větší poctivosti od nás važeno bylo, jako ta nejsvětější Panna. Jak Jeroným svatý oznamuje nám v jednom kázání svým o ni tato slova řka: *Sicut in comparatione Dei nemo bonus sit, comparandus sic comparatione Matris Dei nulla feminarum inventur perfecta quamvis virtutibus eximia comprobetur.* Jak (prý) v přirovnání Boha všemohoucího dobroty žádný přirovnaný být nemůže, tak také přirovnání Matky Boží svatosti, žádná mezi ženami přirovnána ji býti nemůže, byť se pak nejsvětějšími ctnostmi stkvěla. Jak to můžeš rozuměti skrze slova, které Anzhelmus v jednom svým kázání o ni mluví: *O Femina mirabiliter singularis & singulariter mirabilis, per quam elementa renovantur, inferna remedianur, demones conculcantur, homines liberantur, & salvantur, & angeli reintegantur. Ó Femina plena, & superplena gratia, de cuius plenitudinis abundantia, sic respersa revirescit omnis creatura, ó Virgo benedicta, per cui benedictionem bene dicitur omnis creatura, nec solum creatura, sed etiam creator à creaturis.* O ženo (prý) divně obzvláštně ozdobená, obzvláštně předivná, skrz kterou živlové se obnovují, bojí se nízkosti toho světa, d'áblí potlačeni bývají, lidé vysvobození a spasení bývají a anjelé obnoveni. O ženo

²⁴¹ Překl.: *ono ti rozdrtí hlavu* (Genesis 3, 15)

plná, i nadplná milosti, z který plnost hojnosti pokropená tak, že obnovuje všecko stvoření, a netoliko stvoření od Stvořitele, ale také Stvořitel od stvoření světa.

[F i a]

Kolátor.

Jsou slova pěkná těch mužův, avšak odkud by je měli, toho nezjevují, ani se neohlašují na žádná písmá, můž sobě každý, co chce, smyslit.

Farář.

Napsáno máme v knihách *Deuteronomium Capitulum 32: Generatio prava, & perversa, memento dierum antiquorum? Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.*²⁴² Církev svatá obecná, kteráž počátek náboženství svého vede od stvoření světa, všeckno dobře ví a Duch svatý v tom, co potřebí, ve všem ji vyučuje, vrchnost i předloženost²⁴³ její. I zdaliž nepamatuješ prorokův svatých a nejprve slov Stvořitele nebe i země, jak jest oznámil hadovi onomu, že potříti má hlavu jeho, jak jsem ti vejklad na to oznámil Bernarda svatého. Takt' také oznámím vejklad Ambrože svatého na slova Izajáše proroka, takto v jeho kázání: *Super haec verba: Exiet Virga de radice Jesse, etc. Virga haec erat Maria, nidita, viridis & subtilis, Virga quae Christum, velut florem, integritate sui corporis, geminavit, haec est Virga, cui nec frutex, nec nodus adhaesit, quae nitida fuit per splendorem Virginitatis, viridis per amoenitatem omnis virtutis, & subtilis propter perspicacitatem divinae contemplationis.* Vzejde (pry) prut z kořene Jesse, prut tento jest Panna Maria, sličná, zelená a subtylná, prut, kterýžto Krista Pána jako květ celosti a dokonalosti z těla svého svatého splodila. Ten jest prut, kterýžto ani vypučena vetvička, ani uzel se přidržel, která sličná a světlá byla skrze blesk panenství, zelená skrze [F i b] veselou a rozkošnou pěknost ctnosti a subtylná pro bystrou důmyslnost Božského rozmyšlení. A jak Jeroným svatý v jednom kázání svým dí: *Erat Maria dealbata sanctitate nive candidior, Spiritus Sancti muneribus adimpleta, simplicitatem columbinam in omnibus representans, quoniam quicquid in ea gestum sit, totum puritas & simplicitas, totum veritas & gratia fuit, & iustitia & misericordia de coelo prospexit.* Byla (prý) ta čistá Panna zbílená svatostí, bělejší nad sních, Ducha svatého dary naplněná, sprostnost holubicí ve všech věcech ukazujíc, nebo cožkoli v ní se stalo, všeckno byla čistota, sprostnost a pokora, všeckno pravda a milost byla, milosrdenství i spravedlnost, která z nebe pohledla.

²⁴² Deuteronomium 32, 5 a7

²⁴³ Předloženost, tj. rozvážnost. (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo předloženost.)

Takť ta Panna těmi ctnostmi ozdobená, potřela²⁴⁴ hlavu dráka protivného. Jakým fortem²⁴⁵ oznamuje Ambrož svatý řka: *Virgo sibi caput contrivit, in eo, quod humilitatem & Virginitatem Deo sacrificavit, Virginitate, namque servata, probatur extinxisse concupiscentiam mentis, sicque subgestione diaboli victa vitiosum caput virtutis pede contrivit, non tamen hoc solo, sed eo quam maxime triumphavit, quod eam de sua mundissima carne sapientia vicit.* Tímť (prý) Panna²⁴⁶ potřela hlavu hadovu, když nejprvé panenství své Pánu Bohu posvětila a obětovala, nebo panenství zachovaje, vyhasila a udusila v sobě všelijakou žádost marného myšlení, tak přemohši ďábelská vnuknutí a podvody jeho škodlivé, nohů ctnosti své hlavu jeho potřela, tím se toliko samým těšila po anjelským pozdravení, že z jejího nejčistšího těla způsobená moudrost svítěžila etc. A protož nevypravitedlná vzáctnost, bratře, vyslavená jest této Panny, jak Ambrož svatý o ni praví: *Beata non solum fortuito, aut placito, ut quidam putant, sed divina dispensatione nomen accepit, ita ut quoque voca[F ii a]buli sui figura magnum quoddam innueret. Interpretatur enim stella maris, nautis enim mare transeuntibus vocare est opus, stellam maris, longe à supremo de coelo corruscantem, & ex aspectu illius dirigere cursum, ut possint portum destinatum apprehendere, simile modo oporteat universos Christicolae, inter fluctus huius seculi, hanc Mariam quae supremo rerum cardini Deo proxima est intueri, & respectu exempli eius, cursum vitae dirigere, quod qui fecerit non iactabitur vanae gloriae vento, nec frangetur scopulis adversorum, nec absorbetur voragine voluptatum, sed prospere veniet atquietis aeternae portum.* Ne náhodou (prý) ani z zalíbení jakého, jak se to někomu zdá a toho se domnívají, ale samú správou Božskou a zřízením jeho vzala to jméno Maria. Tak věz, že ta figura neboližto jméno její nětco znamenitého vyznamenává, poněvadž se vykládá hvězdou morskou, nebo mají ten obyčej plavci mořští, když se po moři plaví, že hvězdy mořské k retuňku a k pomoci užívají, kteráž se jim ukazuje v jasnosti veliké na nebi, na kteroužto oni pilně hledíce cestu sobě znamenají, jak by se mohli příhodně k břehu předsevzatému připraviti. Tak též potřebí jest všem dobrým a horlivým křesťanům času vlnobití tohoto světa tuto Pannu blahoslavenou, která na nebi vedlé Pána Boha nejpřednější místo má, očima srdce vyhledávati a za to ji pokorně prositi, aby podlé jejího svatého příkladu svou peregrinací²⁴⁷ nebo putování na tomto mizerném světě spravovati mohli. Což jestli kdo učiní, nebude větrem prázdné chlouby toho světa pohnut, ani hýbán, aniž co svedou falešnými návody svými, aniž co budou

²⁴⁴ Potřítí, tj. rozdrtit, něčivě rozmělnit (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo potřítí.)

²⁴⁵ Fortel, -e, m., znamená lidově lest, úskok (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo fortel.)

²⁴⁶] Pan a

²⁴⁷] peregrinací, možno přepsat i jako peregrinaci. (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo peregrinace, peregrinací.)

moci počítí vírové mrzutých a nešlechtných rozkoší a rozpustilostí, ale šťastně přijde k portu²⁴⁸, to jest k břehu věčného odpočinutí Krista Pána. Z těch slov srozu[F ii b]mívej, jak ten muž svatý poroučí se utíkati k modlitbě, aby se přimlouvati ráčila za nás, k nejmilejšímu synu svému, kterýž z života jejího posel. Jak Bernard svatý praví: Jistě to jest ta Panna královská, skrz kterouž Spasitel vyšel, *tanquam sponsus de talamo suo*. Jako ženich z lůžka svého.

Kolátor.

Myt' jiného přimlůvce mítí nechceme, jedině toho samého, který sám jest cestou, pravdou i životem (jenž jest Kristus Pán), skrz toho a ne j[i]ného²⁴⁹ spasení dojíti sobě chceme, neb to nám evanjelium svaté zřetelně oznamuje těmito slovy: Začkoli Otce prositi budete ve jménu mém, dát' vám.²⁵⁰

Farář.

I my také u téhož žádáme všeho, jako u Pána a pravého Boha, avšak uznávajíc v sobě nehodnost svou, žádáme za přimlůvu těch, o kterých víme, že jsou v lásce jeho, tak jakož činívali ti, jenž nám to naučení zůstavili, pastýřové církevní, pamatujíc na to, že oni tak se spravujíc, Pánu se neošklivili. A protož kdo jich zanedbává, kteří před jeho trnem svatým stojí, oni také o něho nedbají a Pán pověděti ráčil: *Qui vos spernit, me spernit*.²⁵¹ Kdo vámi pohrží, mnou pohrží, jestližto apoštolům a jich nápadníkům pověděl, tehdy jim můžeme docela věřiti, kdo matkou jeho také pohrží a ji zanedbává, může ho to také neminouti, že od Pána také pohrzen bude. Nehřešil Bernard svatý, kterýž takto k ni volal o přimlůvu řka: *O Benedicta in ventrix gratiae, genitrix vitae, mater salutis, intercede pro nobis ut per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, ex[F iii a]cuset apud ipsum integritas tua culpam nostrae corruptiones, & humilitas Deo grata, nostrae veniam imploret vanitati, copiosa charitas tua nostrorum cooperiat peccatorum multitudinem & fecunditas gloriosa, fecunditatem nobis conferat meritorum*. O blahoslavená, nevymluvné milosti a lásky rodičko života, matko spasení, rač se přimlůviti za nás, aby nás skrze tebe přijíti ráčil ten, který nám skrz tebe dán jest, ať dokonalost tvá u něho prohřešení našeho vejmluvná učiní a neporušenost i pokora tvá Pánu Bohu libá nechť naší marnosti odpuštění vyprosí a objedná, přehojná láska

²⁴⁸ Port, -u, m., znamená archaicky přístav (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo port.)

²⁴⁹] g něho

²⁵⁰ Jan 14, 13 (ČEP)

²⁵¹ Lukáš 10, 16

a upřímnost tvá ať přikryje množství hříchův našich a chvalitebná plodnost tvá nechť nám uděluje a dodává hojnosti zásluh před Pánem Bohem. O bratře, potřebí se ponížiti nám bídným a hříšným lidem a hledati milosti u toho všemohoucího Pána. Poslyš, co mluví Bernard svatý: *Ad beatam Virginem, sicut ad medium, sicut ad arcanum Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negocium seculorum, respiciunt, & qui in coelo sunt, & qui in terra, & qui in inferno habitant, & qui nos precesserunt, & nos qui sumus, & qui sequuntur, & nati natorum, & qui nascentur ab illis, illi qui in coelo sunt, ut restaurentur, & qui in inferno sunt, ut eripiantur, & qui praecesserunt, ut perfecte fideles inveniantur, & qui sequuntur ut glorificentur.* K té (pry) blahoslavené Panně Marii utíkají se jako k prostředku a ku začátku všech věcí, jako ku potřebě všech věkův vzhlédají ti, kteří jsou v nebi, i kteří na zemi, i kteří v pekle bydlí, i ti, kteří nás předešli, i my, kteří jsme ještě, i ti, jenž po nás budou, synové synův, i kteří se ještě narodí z nich, ti, kteří jsou v nebi, aby napraveni byli, ti, kteří v pekle jsou, aby vysvobozeni byli, ti, kteří nás předešli jako proroci, aby věrní nalezeni byli, ti, kteří následují i ná[F iii b]sledovati budou, aby oslavení a zvelebení byli. Nemáme tehdy proč zoufati my nuzníci všickni, o kterýž ještě Bernard svatý takto oznamuje: *Per te Virgo Sancta coelum impletum est, infernus evacuatus, instaurate ruinae coelestis Jerusalem, miseris expectantibus, perdita vita data est.* Skrz tebe (pry), Panno, nebe naplněno jest, peklo vyprázdňeno, napravené pády a zkažení nebeského Jeruzaléma, bídným, očekávajícím stracení, život dán jest. Jestliž nám naučení zůstaviti ráčil, abychom rodiče naše v poctivosti měli, i zdaliž sám toho vykonávati neráčí, my docela věříme, že on matku svou v poctivosti míti ráčí, neb nám oznamuje Bernard²⁵² svatý v kázání svém řka: *Maria Matrem se agnoscens, Majestatem illam, cui angeli cum tremore & reverentia serviunt, cum fiducia magna suum appellat filium, nec de dignatur nuncupari Deus quod esse dignatus est. Nam paulo post subdit evangelista dicens: Erat in quiens subditus illis, etc. Quis quibus? Certe Deus hominibus, Deus inquam cui serviunt angeli, cui subditi sunt principatus, cui potestates obediunt subditus erat Mariae, sicut & Joseph propter Mariam.* Maria (prý) Panna matkou se poznajíc velebnosti Božské, kterému anjelé s velikou bázní a poctivostí slouží, s velikou důvěrností synem ho svým jmenuje, ani se za to nestydí Bůh, že ho tak jmenuje, že jest jejím synem býti ráčil. Neb pojednů praví evangelista řka: A byl poddaný jim. Ale (prý) kdo a komu? O jistě, že Bůh lidem, Bůh nejvšemohoucnější, kterému anjelé slouží a poddaní mu jsou všickni panovníci i moci jemu poslušné, on pak byl poddán a poslušen Marii a Jozefovi pro poctivost Marie Panny, matky své. Teď hle znej, co praví, že jemu všickni poctivost dělají, slouží, toliko sami d'áblí protiví se jí, podle slov Boha Otce, a při nich všickni

²⁵²] Bernat

[F iv a] heretici zůstávají. *Et restitunt calcaneo illius*. Protiví se patě její, hlavy čertovy. My to víme i tomu docela věříme, že to tak jest, jak týž Bernard svatý praví: *Illa nobilissima stella, de patriarcha Jacob orta pro genie cui radius universum orbem illuminat, cuius splendor in supernis refulget, & inferos penetrat, terram etiam totam perlustrans, calefaciens, magis mentes quam corpora fovet, & excoquit vitia, virtutes quoque plantat & sanctificat in vitam aeternam*. Tot' (prý) jest ona nejušlechtilejší hvězda, která vyšla z rodu Jákobova, jaks nahore²⁵³ o tom četl slova prorocká, kterýžto paprsek všecek svět osvětluje a její jasnost na vysosti nebeské se svítí, i peklo proniká, všecknu zemi obcházejíc, zahřívajíc, mysl i těla lidská obživuje, vypuzuje z nich zlosti a nešlechtnosti, ctnost v ně vstipuje i posvěcuje k životu věčnému. Tot' nám ta Panna spravuje, s kterouž anjel pozdravujíc mluvil: Že jsi lásky a milosti plná, Pán s tebou, a jsi nejblahoslavenější mezi ženami. Tot' jest ta Panna, jak Ambrož svatý dí v jednom svém kázání o ni tato slova: *Archam autem quid nisi sanctam dixerim Mariam, si quidem Archa testamenti portabat intrinsecus tabulas testamenti, Maria vero ipsius testamenti, portabat heraedem, illa Archa lignea portabat legem, haec autem Mater Christi Maria evangelium continebat, illa Dei vocem, haec autem ipsum verum Dei verbum baiulat, lila terreno ornabatur auro, haec vero coelesti glorificabatur tesauris, illa radiabat intus & foris, sed Maria Virginitatis splendore, tam intus quam foris coram conctis angelis & hominibus praeefulgebat*.

Což bych jmenovati měl archou Boží, jediné tu nejčistší Pannu Marii. Neb jestliže jest archa v sobě chovala tabulky Testamentu, Maria Panna nosila toho Testamentu dědiče, ona dřevěná archa nosila Zákon, ale [F iv b] ta matka Boží měla v sobě evangelium, ona archa měla hlas Boží, ale Maria Panna samého Boha, opravdové slovo nosila, ona archa byla zlatem zemským ozdobená, ale Maria Panna nebeským pokladem zvelebená, ona archa se svítila toliko tou jasností zlatou vnítr i posvrchu, ale Maria Panna tak zevnítr jako posvrchu z svého panenství přede všemi anjely i lidmi se stkvěla. Ted' máš v církvi svaté o této Panně dokonalou správu od mužův svatých podanou a vyřčenou. I máme-liž pohrdati učením těch mužův svatých, kteří takovou poctivost ji dělajíc, od Pána Boha tak zvelebení jsou, že jich jako za sloupy církve své svaté zůstaviti ráčil. A protož takovým slovům dáváme víru, které Bernard svatý mluví v kázání svém 98. takto: *Maria facta est omnia omnibus, sapientibus & insipientibus, copiosissima charitate se debtricem fecit, omnibus sinum misericordiae aperuit, ut de plenitudine eius acceperint universi, captivus redemptionem, aeger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus leticiam, denique tota trinitatis*

²⁵³] nahore

gloriam, Filii persona carnis humanae substantiam, ut non sit qui se abscondat à calore eius. Maria (prý) Panna učiněna jest všeckna všechněm, moudrým i nemoudrým, hojně lásky dlužnicí, všechněm lůno milosrdenství svého otevřela, aby z její hojnosti všickni brali milost, věžňové vykoupení, nemocní uzdravení, smutní potěšení, hříšní odpuštění, spravedliví lásku, anjelé radost a obveselení, všecka Trojice svatá čest a slávu, Syn Boha všemohoucího lidského těla podstatu, tak aby žádný nebyl nalezen, kdo by se měl schovati od horka jejího. Ted' hle, máš zdání o její svatosti muže svatého.

[G i a]

Kolátor.

To já rozumím všecko, že to jediné samému Pánu Bohu náleží, on to toliko sám může spraviti, a žádný jiný.

Farář.

Takt' jest, onť sám to všeckno správil, i tomu se čest a chvála děje, protože jest tak všemohoucností svou tu Panenku ozdobiti ráčil, která pro svou ctnost a pokoru nevypravitedlnou nám také užitečná býti může. Jak ten muž svatý oznamuje a Spasitel náš zjevně to nám ukázati ráčil v oněch slovích, kteréž k učedníku svému promluvil jsouc na kříži rozpatý²⁵⁴, jak z slov evanjelium svatého rozuměti můžeš, když uhlédal Jana i matku řekl: Hle syn tvůj, ženo, a k Janovi: Hle, matka tvá. To se nás všech dotýče, když budeme opravdovými služebníky jeho a matky jeho tak opravdoví milovníci jako byl Jan, budem-li se k ni utíkati o přímluvu, bude matkou naší, neboť nám ta slova vykládá *Anzhelmus* svatý, k ni volajíc tato slova dí: *O domina, si tuus filius factus est per te frater noster, non ne tu per illum facta es mater nostra, ecce inquit Dominus mater tua, o peccator homo, gaude & exulta, non est unde desperes, non est unde formides, id quod iudicabitur de te totum dependet, ex sententia fratris tui & matris tuae.*

O Panno (prý) blahoslavená, poněvadž syn tvůj skrze tebe učiněn jest bratrem naším, i zdaliž jsi ty skrze něho nezůstala matkou naší? Aj Spasitel mluví: Hle matka tvá. O hříšný člověče, vesel se a raduj se velice, nemáš v ničemž zoufati, nemáš se čeho strachovati a [G i b] báti, to vše, což souzeno bude, na tebe se všecko vstahuje a tobě náleží zdání a vejповěd bratra tvého a matky tvé, toho času poznáte, co vám přinese pejcha vaše za oužitek.

²⁵⁴ Rozpatý, adj., znamená rozepjatý, roztažený (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo rozpatý.)

Kolátor.

Kdo v Pánu naději pokládá, nebývá oklamán žádný, i my také v tom pokládáme naději naši, jeho v tom poslouchajíc, jak o sobě dí, že žádný k Otci přijíti nemůže, jediné skrze něho.

Farář.

I my, kdybyšte dobře rozuměti chtěli naši řeči, jak my tu Pannu v poctivosti máme, v jakých příčinách se k ní utíkáme a jakým způsobem, poznali byste, že bludu při nás žádného není, co Pánu Bohu náleží, všechno se jemu dokonale činí, a ta Panna že od nás žádaná bývá o přimluvu (s náležitými k svatosti její prosbami), Pán Bůh v tom uražen nebývá, neb toho hodná jest, toliko se jí přiznává, jak to prvé od mužův svatých mluvíváno²⁵⁵ bylo, od Petra Damiána muže svatého, Písma vykládače, těmito slovy ku příkladu: *Hinc fratres hinc ergo perpendite, quibus laudibus digna sit, beata & gloriosa Virgo Maria, quae nobis illum de castissimis visceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture avidissimi Draconis eripuit, ad ejus namque digna efferenda preconia, non rethoricorum diserta eloquia, non dialecticorum subtilia argumenta, non accutissima philosophorum aperta ingenia, & quid mirum? Si haec ineffabilis Virgo in usus laudibus, modum humanae vocis exuperat, cum & ipsam humani generis naturam, excellentiam meritorum dignitate transcendat.*

Ted' (prý), bratří, ted' pilně uvažujte sobě, jaký chvály [G ii a] a cti hodná jest ta nejblahoslavenější a nejchvalitebnější Panna, která nám z svých střev nejčistějších podala onoho, který nás z tak hlubokého a hrozného hrdla a tlamy hltavého dráka vytrhl. K jejímužto vychvalování, ne orátorův široká a ozdobná vejmluvnost postačuje, ani dialektikův vtipní důvodové, ani nejvostřejší filozofův důmyslnost býti nemůže nalezená, srdce naše poníženě to obdržet mohou, na které syn její, Bůh pravdivý, hledí. Není divu (prý), že ta nevypravitedlná Panna v svých chválách hlasy lidské převyšuje a přemáhá, když i sama přirození pokolení lidského nejznamenitější zásluhy z svých hodností²⁵⁶ přináší. A to máš slova muže svatého k naučení a ku příkladu nám zůstavené, jak tu Pannu velebiti máme, a dále také dí: *Quo pacto quis digne eius festivitatem celebrare potest, quae gaudium meruit parere angelorum, qualiter eam laudare poterit mortalis hominis transitorium verbum, quae illud protulit de se verbum quod manet in aeternum, quae lingua eius in laudem invenitur idonea, quae illum genuit cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa?*

²⁵⁵] wluwjwáno

²⁵⁶ Hodnost, -i, f., znamená mj. i zásluha, zasloužilost (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo hodnost.)

Jakým (prý) obyčejem, jakým způsobem její svatost vysloviti může mdloba lidská, kde bude ten člověk nalezen, aby tu Pannu, kteráž zasloužila poroditi radost anjelům, vychváliti mohl, kterak ji slušně smrtedlná proměnitelná slova lidská vychvalovati mohou, která vydala z sebe slovo, které trvati bude navěky, kde se tak hodný jazyk k jejímu vychvalování najde, kteráž toho porodila, kterému všickni živlové dobrořečí i z bázní velikou slouží? Neobsáhneš toho, bídniče, svým rozumem, aby mohl vzáctnost tý Panny srozuměti a její svatost zvelebiti, rozvažuj sobě slova Anzhelma, muže svatého, jenž takto o ni [G ii b] mluví řka: Ját' (prý) tu Pannu vychvalovati mohu. *Cui Deus Pater unicum filium suum, quem de corde suo aequalem sibi genuitum, tamquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris & Virginis filius.* Kterýž Pán Bůh, Stvořitel nebe i země, jednorozeného Syna svého, kterého z srdce svého sobě rovného poroditi a kterého tak jako sám sebe milovati té Panně podati ráčil, aby podlé přirození byl její vlastní a spolu Boha Otce zplozený Syn. Nebylo, bratře, místa hodnějšího na zemi (jak Jeroným svatý dí) nad život této čistý Panny, do kterého Syn Boha všemohoucího zstoupiti ráčil. Tak také nad stolicí královskou, na který Marii Pannu Syn Boží vyvejsti ráčil. A protož o jejím nejsvětějším životě takto mluví Bernard svatý: *O venter capacior coelis, diffusior terris, latior elementis, qui illum continere voluit, quem totus orbis comprehendere non potuit, & qui tribus digitis molem terre apprehendit.* O živote příjemnější a širší nad nebesa, roztaženější nad zemi, širší nad živly, kterýž obdržeti toho mohl, kterého všecek svět obsáhnouti nemohl, který třima prsty svět drží. Znej již, jaká jest to Panna, o jejím vychování ještě takto mluví Jeroným svatý řka: *Triennis in templo praesentata est, Beata Virgo Maria, & in contubernio Virginum posita, nondum plena verba proferebat, & iam gressu maturo incedebat, ut non infantula putaretur sed grandaeva horas sic discernebat, quod mane usque ad tertiam orationi instabat, donec angelus veniebat, de cuius manu cibum sumebat, cibum vero quem cum aliis Virginibus sumebat, pauperibus erogabat?* Toliko (prý) ve třech letech stáří jsouce, byla obětovaná v kostele nejsvětější Panna Maria i tam mezi pannami zůstavená, ještě dobře slov nevymlouvala a již tak jako jiná panna sobě vedla, [G iii a] proto, aby ji ne za dítě, ale za dorostlou a rozumnou poznali, hodiny²⁵⁷ tak výborně rozeznávala, že od ranního jitra aneb od počátku dne až do třetí hodiny modlitbami se zaneprázdnňovala, od třetí pak až do deváté tkala, přádla aneb šila k potřebě kostelní, a v modlitbách nikdá neustávala, pokudž anjel nepřicházel, z jehožto rukou pokrm a posilnění brávala. Pokrm pak, kterýž zároveň s jinými pannami brávala, mezi chudé rozdávala. Kdybycht'

²⁵⁷ Hodiny; tj. hodinky, jedná se o modlitby, které jsou recitovány nebo zpívány kněžími a příslušníky některých řádů ve stanovené hodiny (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo hodiny.)

měl všechněch doktorův svatých vychvalování její sebrati, mnoho časův o tom mluvíti by nepostačilo, ale však všickní chvály a ctnosti její slovy rozličnými v jednom smyslu oznamují. Protož na tento čas přijmi za dobré, na rozličných místech nám její čistotu, její pokoru a dobrotu připomínati přijde, neníčko²⁵⁸ přestaň na tom a měj se dobře.

Kolátor.

Divím se tomu, jak to ti muži svatí mohli věděti, co se dalo od tak času dávného, když oni potom po několika stech letech se po jejím narození rodili, kdo jim o tom psal.

Farář.

Kdo psal o počátku světa, o počátku prvního člověka, kde se psaly jiné všecky věci, které kdy se na světě zjevovaly, tenť také sepsal život i narození této Panny, a to se všeckno stalo z vůle Boží, od kterého samého propověděná a oznámená byla, jak na počátku o tom četl, když pověděti ráčil d'ablu, *Genesis Capitulum 3*, žeť hlavu zetře a potře. Medle však čtete kroniky, proč se nespravujete a nedáváte víry písmům, jaké [G iii b] dobrodiní obdrživali mnozí lidé, kteří té Panně upřímnými srdci a naboženstvím sloužili. Nepřipomenut', jaké dobrodiní vzal Arnestus, arcibiskup pražský, neb to jest jako domácí věc. Ale připomenut' z kroniky uherský, co se zjevně dalo za panování krále Zikmunda v Moldaví, když byl poražen od nepřátel *Stephanus Banus de Losontz, in partibus transalpinis*, o kterýž vojně tak se zmínka začíná: *Ingens huius belli subsecutum est miraculum, & enim vero cum post hanc cladem, duo vel citra praeterissent anni, & quidam visendorum ossium interfectorum gratia in huius campum certaminis accessissent, dumque mirabundi in numeros hominum pariter & iumentorum, ibidem occisorum ad mirarentur costas, evestigio vocem quasi humanam tenuem pariter & difficilem audierunt, attoniti igitur huc atque illuc respiciunt, neminem tandem vident, quare se fantasmate illud arbitratur, nec minus pavore percussi diu stetere, & cum vocem illam continuari interque rumores quos audiebant nomen coeleste Domini nostri Iesu Christi, & eius genitricis gloriosissime Mariae crebrius recitari adverterent, in animum reversi inquirentes, quid nam miraculi esset ulterius processerunt, tandem humana tabe spoliata ossa, natis circumquaque virentibus herbis intorta, solum caput integrum invenerunt totum corpus exanimatum, tabidumque, solum caput vivere, & linguam loqui conspexerunt, stupidi ingenti capiuntur admiratione tantosque per dies, fervidus ardor hiemisque austerus*

²⁵⁸ Neníčko, adv., lid. nyní (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo neníčko.)

rigor: ac inedia & sitis totius corporis consumpta carne solum caput reservare, admirantibus igitur illis, quid admiramini inquit, creatura Dei & christianus sum, qui si christiani estis, illius pro nomine propter os qui in cruce mortuus est, querite mihi sacerdotem ut confiteor, interrogatus tandem, quomodo namque illos usque ad dies vixisset respondit, gloriosissima Virgo Maria me fovit pariterque, ut sine perceptione ecclesiasticorum sacramentorum non decederem, meusque vestrum inadventum conservavit, & nisi confiteor, mori nequeo, intero[G iv a]gatus rursus qua de ratione ipsa Virgo gloriosa te tanto prosequitur beneficio? Respondit, vigilias septem festivitatum illius semper in pane, & aqua ieiunavi & mortis omnis spes ipsa mihi fuit, accepto tandem sacerdote & confessione, ceteris quae subsequi debeant peractis, dissolutus quievit in pace.

Po tý tam (prý) vojně, kterouž Štefan Ban z Losonce v horách multavských²⁵⁹ s nepřátely měl, někteří lidé po vítězství ve dvou letech vyjeli, aby spatřili ty pobité na té vojně, a když se divili velikosti hnátův lidských, uslyšeli hlas lidský tenký a divný, ulekli se, hledíce sem i tam, nic nevidíc, tak se domnívali, že jich pokouší a šidí čert, dlouho stáli divíc se a poslouchajíc. A když srozuměli, že často Spasitele našeho jméno a blahoslavené Panny Marie připomínal, netak již strašliví²⁶⁰ byli, ptali se, co by zač byl hlas takový, postoupili dále k tomu hlasu a uhlédali²⁶¹ mezi zelinú²⁶² hlavu, která toliko samá celá byla, a všeckno tělo při ni v nic se obrátilo. I divili se tomu, že za tak dlouhý čas ani zima velká, ani v létě horka přílišná pokazit a umrtvit ji jak jiných nemohla, vtom promluvila k ním ta slova: Proč se divíte, jsem křesťan a Boží stvoření, vy také jestli jste křesťané, prosím vás pro jméno toho, kterýž pro vás na kříži umřel, přiveďte mi kněze, abych se vyspovídati mohl. A když se ho tázali, jak mohl býti tak dlouho živ, řekl: Blahoslavená Panna mne živila a tak dlouho chovala, abych bez přijímání velebné svátosti a bez spovědi neumřel, i neumruť jistě, až se vyspovídám. A když se ptali, pro jaké zasloužení aneb skutky jeho ta Panna jemu takovou lásku prokazovala, řekl: Že jsem se sedm postův k jejím svátkům do roka postil a její [G iv b] svátky s velikou poctivostí světil, nikdá jsem nejedl než toliko chléb a vodu pil za života mého, i po smrti k lásce a milosti její doufání mé bylo. Zatím kněz přišel a když se vyspovídal a vykonal kněz všeckno, co požádal, pojednou jak i jiné hnáty ta hlava upokojená byla. V kronikách uherských dávných se spatřuje.

²⁵⁹ Multavský, adj., znamená moldavský (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo multavský.)

²⁶⁰ Strašlivý, adj., znamená bojácný, bázlivý, ustrašený (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo strašlivý.)

²⁶¹ Uhlédati, tj. zastarale a lidově nalézti (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo uhlédati.)

²⁶² Zelina, -y, f., znamená bylina (*Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-11]. Heslo zelina.)

Oni lidé, jak *historicus*²⁶³ oznamuje, za panování krále Zikmunda vzkřikli těmito slovy: *O Regina coeli gloriosissima, tuum quo laudum preconio sanctum magnificemus nomen, quas tibi gratiarum actiones referamus, quave veneremur gloria, dum cuncta tuas in laudis humanae sufficient vires, minime ille tuis cesset à laudibus, tuo sanctque nomine invocato, tuamque non sensit benevolentiam, tua etenim petens suffragia & ad tua sancta confugiens praesidia, à te derelictus est nemo? Magno nobis exemplo est Virgo sacrata hoc ingens quod in hoc homine nobis ostendisti miraculum.* O Královno (prý) nebeská, chvalitebná Panno, tvé nejsvětější jméno velebiti budeme, ale však jak bychom tvé nejsvětější jméno vychvalovati měli, naše oumysly tomu zadosti učiniti nemohou. Ten ať tvé chvály přestane, který vyzývá ve jméno tvé svaté, tvé milosti a dobrotivosti nepocejtil aneb kdo se těší tvé přímluvě a pomoci, od tebe, ó Panno milostivá, byl opuštěn. Velikým nám tehdy příkladem jest, ó Panno nejsvětější, div a zázrak tento, kterýs na tomto bídném člověku ráčila ukázati, abychom se v našich potřebách k tvé milosti a dobrotě utíkali. Za čež nechť bude chvála Bohu všemohoucímu na věky. Každý tehdy, jenž pořádku církve svaté se přidržujíc, (nerovnej se rouhačům) podle pořádků a zvyklostí od mužův svatých nařízených měj tu Pannu v poctivosti, její se ochraně oddávej, tak věz, že [H i a] v času potřeby pomoci její uznáš, nebo nenadarmo Bernard svatý takto k nám dí: *O filioli mei charissimi, Maria peccatorum nostrorum est scala, maxima misericordiae fiducia, haec tota fiducia spei nostrae sit. Qui denim: potest ne filius, aut repelere matrem, aut sustinere repulsam, non audire, aut non audiri neutrum plane, angelus ait, invenisti gratiam apud Deum, & sola est gratia qua nos egemus.* O synáčekové (prý) moji nejmilejší, nech bude Maria Panna řebříkem hříchův našich a veliké doufání i důvěrnost milosrdenství, všeckná doufání, naděje naše nechť bude. Neb zdáliž může syn matku oslyšeti a na její přímluvu neučiniti, čehož by ona od něho požádala, věc ta (prý) nepodobná. Neb anděl dí: Nalezlas, Panno, milost u Pána. A tak ona sama jest milost, kteréž my potřebujeme, protož nepovoluj podvodům d'ábovým, ale víceji dej víru mužův svatých naučení, kteří takto, jakžs nahoře četl, oznamují, a nejvíc Jeronýma svatého slova, což v sobě obsahují, jenž takto dí: *Si diligenter attendas, nihil candoris, quod non resplendeat in Virgine gloriosa Maria.* Jestliže (prý) to pilně ušetřovati budeš, že není žádné ctnosti, nic jasnosti, nic lásky, nic světlosti, což by stkvít nemělo v tej nejsvětější Panně Marii.

²⁶³ Překl.: *dějepisec*

Kolátor.

Slova těch mužův svatých mnoho v mém srdci k službě této Panny mně chutí dodávají, věřím, že nejsou nadarmo od nich propověděna, když sami z nich oužitků dosahli, což takto z jejich slov tak horlivých zrozmívám.

Farář.

[H i b]

Pane milý, v církvi svaté žádné pochybnosti není, kterou Duch svatý sám všemu vyučuje. Ono máte slova Augustýna svatého, který píše proti manicheům, takto dí: *Ego vero evangelio non crederem, nisi me catholicae ecclesiae commovert autoritas, quibus ego obtemperavi dicentibus, credite evangelio? Cur eis non obtemperarem dicentibus, noli credere Manicheo? Augustinus Contra Epistolam Manichaei* ²⁶⁴ Jáť bych (prý) evangelium nevěřil, by mne k tomu vzácnost církve svaté nepohnula. A protože kterých jsem poslouchal, co mi pravili, věř svatému evangelium. Proč bych těm nebyl poslušen, jenž mluví: Nevěř Manicheusovi, ani žádnému heretikovi. Dobrá jest rada Jeronýma svatého, jenž takto dí: *Meum propositum est antiquos patres legere, probare, singula retinere, quae bona sunt, & à fide catholicae ecclesiae non recedere. Ad Minerium* ²⁶⁵. Mé (prý) zdání starých svatých doktorův písma čísti, poznávati všecko, zadržovati to, co dobré jest, a od víry církve svaté všeobecné neodstupovati, netoulat se po kaplách zmyšlených, nepevných, držeti se gruntu a pevné skaly, kdež nám oznamují všickni otcové fundament, jak Hilarius svatý *liber 6. de Trinitate* ²⁶⁶, řka: *Haec fides scilicet Petri, ecclesiae est fundamentum, per hanc fidem in firmae adversus eam sunt porte inferorum*. Ta (prý) víra, to jest Petrová, církev svaté víry p[r]o ²⁶⁷ všechny jest gruntem, skrz tu víru slabé jsou vseckny brány pekelné, to jest vseckny sektařské zbory. A protože slyšíc tato slova Páně, mohli by se upamatovati všickni z takovým náboženstvím, které sám Spasitel od počátku pekelnými branami jmenoval, i ta církev, podle slov jeho svatých, témuž je čertovi pekelnému oddává a odvrhuje.

Kolátor.

[H ii a]

Medle pověz mi o tom z písem svatých, jestli tomu tak, toliko mi pověz pravdu, a ne z hněvivou myslí, ať vím, čeho se přidržeti mám.

²⁶⁴ Překl.: *Proti Manicheově epištole*

²⁶⁵ sv. Jeroným: *Ad Minerium*

²⁶⁶ sv. Hilarius: *O Trojici*

²⁶⁷]po

Pane milý, pravdě svaté není potřebí dlouhých vyvodův jistých samých slov Krista Pána, jistý a pevný důvod jest, co ten svatý *Hilarius* pověděl, i slova máš Augustýna svatého v Listu 162. napsaná, kdež takto dí: *In Romana ecclesia semper viguit apostolicae cathedrae principatus*. V římský (prý) církvi vždycky se stkvěla a kvetla apoštolská stolice. Vrchnost a přednost, o kterýž slova Spasitele našeho zjevně propověděné máme: *Super hanc petram edificabo ecclesiam meam*.²⁶⁸ Na tý (prý) skále postavím církev svou a brany pekelné nic nebudou moci provésti proti ni etc. Hleďte na poslupnost od Petra počna až do tohoto času, najdete-li tam zmínku o kterém se[kt]áři²⁶⁹, jenž jich jest počet nesčíslný a každý jináč a jináč své smyslené náboženství vede. Augustýn svatý píšíc na slova Jana svatého v Traktátu 24: *Dimite nobis debita nostra, hec agit ecclesia, spe beata, in hac vita aerumnosa, cuius ecclesisae Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat, figurata generalitate personam, natura unus homo erat, gratia unus christianus, abundantiori gratia unus idem quae primus Apostolus: Sed quando ei dictum est, tibi dabo claves regni coelorum, universam significabat ecclesiam, quae in hoc seculo diversis tetationibus velut imbribus fluminibus tempestatibusque quatitur, & non cadit quoniam fundata est super petram, unde Petrus nomen accepit: non enim à Petro petra, sed Petrus à petra, sicut non Christus à christiano sed christianus à Christo vocatur. Ideo quippe ait Dominus, super hanc petram edificabo ecclesiam meam, quia dixerat Petrus tu es Christus filius Dei vivi, super hanc ergo inquit [H ii b] Petram quam confessus es edificabo ecclesiam meam, petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus*. Odpust (prý) nám hříchy aneb provinění naše, mluví církev svatá, plná jsouc naděje v tom životu plném zarmutkův, v kterýžto církvi Petr má první místo, protože byl prvnějším apoštolem Páně, avšak co se dotýče na něho vlastně, byl toliko sám člověkem, byl z lásky Boží jeden křesťan a z hojnější lásky také jeden první apoštol, avšak když jemu povědino bylo: Tobě dám klíče království nebeského, vši obecný církvi ta slova náležely, která na tom světě rozličnými pokušeními jako prškami, potoky a přívaly tlačena bývá a nepadne, nebo jest založená na skále, odtud Petr vzal jméno, nebo ne od Petra má příjmi *Petra*, to jest skála, ale *Petrus à Petra*, to jest Petr od skály. Jako ne Kristus od křesťana, ale křesťan od Krista jméno má. A protož Pán dí: Na tý skále vystavím církev mou, kostel můj, neb řekl Petr: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého. Na tý tehdy (skále mluví Pán, kterouž vyznal) vystavím

²⁶⁸ Matouš 16, 18

²⁶⁹] Setkáři

církev mou, kostel můj. Rozuměj dobře slova Krista Pána, kterýž sám byl skalou, na kterýžto založení a gruntu založený a vystavený jest tento skalistý *Petrus*.

Kolátor.

I tent' zhřešil, neb byl Pána zapřel, což vědět, jestli pro jeho nestálost Pán jemu byl své takové přípovědi neodměnil, když mu to byl před svým umučením naznamenal.

Farář.

Pane milý, opravdovět' jsou přípovědi a slova Páně, však sam Spasitel věděti ráčil, že to tak [H iii a] býti mělo, i řekl k němu: Prvé než kohout zaspívá, třikrát mne zapřiš. Avšak za jeho pláč, za jeho zarmutek, stvrdil jemu přípovědí svou, jak o tom Cyrillus svatý, píšíc na slova Jana Svatého *Capitulum 12. & Capitulum 15.*, dí: *Petrus rursus apud eundem princeps caputque caeterorum appellatur, ubi dein additur tertia confessione, Petri trinae negationis delictum evacuatum est. Dixit autem pasce agnos meos. Apostolatus sibi renovans dignitatem, ne propter negationem quae humana infirmitate accidit labefacta videretur.* Petr (prý) podruhé u téhož Pána a Spasitele knížetem a hlavou jiných apoštolův jmenován, kdež se mu dokládá v třetím vyznání pro to zapření, aby bylo zatřené a vyhlazené, řekl jemu Pán: Pasiž berany mé. Obnovujíc jemu apoštolského titule a vzáctnosti, aby pro onono jeho zapření, které se jemu podlé člověčenství a mdloby přihodilo, nebylo v podezření u všech jiných lidí a bratří, všeckno Pán moudře před umučením i po umučení spravovati a ustanoviti ráčil. Žádného nedostatku církev svatá netrpí, neb jest postavená na pevném fundamentu, ne na písku, ale na samé skále, která jest Kristus Ježíš.

Kolátor.

Vidím, písmá máte po sobě, však též naši mají, a ne všech vašich doktorův přijímají a čisti jich nechťejí.

Farář.

Však já též nemnoho jiných přivozuji²⁷⁰ písem doktorův svatých a vážných v církvi Boží, toliko těch, z kterých též oni vybírají některé [H iii b] zdání, však je zle vykládají. A protož dí Hilarius svatý: *De intelligentia, haeresis non de scriptura est sensus & non sermo sit crimen.* Z vyrozumění zlého bývá kacírství, a ne z Písma, smysl zlý řeči bývá prohřešením, a protož Jeroným svatý mluví: *Quicunque aliter scripturam intelligit quam sensus Spiritus Sancti*

²⁷⁰ Přivozovat, tj. uvádět, citovat (*Vokabulář webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo přivozovat.)

efflagitat, à quo scriptura est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hereticus appellari potest. Kdož (prý) koli jináče Písmu rozumí, nežli to smysl Ducha svatého oznamuje, od kterého Písmo jest, by pak od církve dokonce neodstoupil, avšak (prý) pro to samé heretikem jmenován býti může, neb proti Duchu svatému hřešil. A protože kdo nechce blouditi, má se držeti gruntu pevného. Poslouchati náleží naučení Jeronýma svatého, jenž mluví, písíc proti *Luciferianum*²⁷¹, takto: *In illa Ecclesia permanendum est, quae ab apostolis fundata, usque ad diem hanc durat. Sic ubi audieris eos qui dicuntur Christiani non a Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, ut puta Martionitas, Valentinianos, Montenses, sive Campates, Arianos, Zvinglianos, Calvinos, Lutheranos & alios quocunque nomine apelatos, scito non ecclesiam Christi sed antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros apostolus pronuntiavit, nec sibi blandiantur, si de scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt, cum & diabolus descripturis aliqua sit locutus, & scripturae non in legendo sed in intelligendo consistant.*²⁷² V tý (prý) církvi zůstávat nám sluší a náleží, která od apoštolův založená jest a trvá až do tohoto času. A protože kdežkoli o těch uslyšíš, jenž se jmenují křesťané, a ne od Pána Krista, ale od někoho jiného se jmenují, jako Marcionité, Valentiniani, Montenses, aneb Campates, a z nich Ariani, Cvingliáni, Kalvíni, Luteryáni a jiní, jakýmžkoli jménem se jmenují, věz a drž²⁷³ za věc jistou, že to [H iv a] není církev Krista Pána, ale Antikristova Synagoga²⁷⁴, a z toho samého jsou postanoveni a ukázáni, že jsou oni, o kterých apoštol předpověděl, že býti měli a nastati po jeho odchodu, ani ať sobě tím nelahodí, že z písem mají stvrzení, a tím toho probují, když též d'ábel z Písma se pánem mnoho mluvil, a Písmo ne na čtení toliko, ale na rozumění jemu zaleží. A protože David mluví v žalmu 93: *Beatus que tu erudieris Domine*²⁷⁵, & *de lege tua docueris eum.*²⁷⁶ Blahoslavený (prý), kterého ty, Pane, vyučíš a z Zákona tvého naučíš jeho.

Kolátor.

Medle kněže faráři, jsou znamenití, učení a vejmluvní naši predikanti²⁷⁷, jakž jim víry dáti nemáme, všudy oni písmý nám všeho dovozují, že oni samí zřetelně slovo Páně odkryli a ukázali blud římský.

²⁷¹Překl.: *kacířům*

²⁷² Sv. Jeroným

²⁷³] drž

²⁷⁴ Překl. židovská modlitebna či shromáždění

²⁷⁵] Domnie

²⁷⁶ Žalm 93, 12

²⁷⁷ Predikant, -s, m., znamená kazatel (*Vokabulár webový* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [cit. 2017-08-15]. Heslo predikant.)

Pane milý²⁷⁸, snadno mluví o rozkoši s těmi, kteří v rozkoši životy své vedou, ale jak praví *Isidorus liber De sumo bono*²⁷⁹: *Saepe reperitur simplicitas veridica, & falsitas composita, quae hominem suis erroribus illicit, & per linguae ornamenta laqueos dulces aspergit*. Vždycky se nachází prostnost opravdová, klamství složené, že člověka přivozuje svými bludy skrze ozdobnou řeč jazyka vejmluvného, osídla lahodné vzkládá na lidi dobré, neb napsal *Tullius*: *Nam quod tam in humanum sicut eloquentiam, ad salutem humanam datam ad bonorum perniciem convertere?* Co (prý) tak jest nejnevlnějšího jak vejmluvnost ku požitku lidskému dánou obrácti ji na záhubu dobrých lidí? Pěknáť to jest věc [H iv b] vejmluvnost, kdo jí v dobrém způsobu užívá, avšak tam v té vejmluvnosti o pravdu velmi těžko jest. Račte víru dáti slovům Jeronýma svatého, jenž dí *ad Damasium*: *Quisquis es asertor novorum dogmatum, quaeso te ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quae apostoli voce laudata est, cur post quadringentos annos docere nos interis quod ante nescivimus, cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Utque ad hunc diem sine ista doctrina quam scilicet origenistae producebant, mundus Christi fuit.*²⁸⁰ Kdo jsi koli posluchačem nového učení, prosím tebe, zanechej římských uší, zanechej víry, která schválená jest hlasem apoštola Božího, proč (prý) po čtyřech stech letech učiti nás chceš toho, čeho jsme prvé nevěděli, proč mezi nás podáváš, čeho ani Petr, ani Pavel nechtěli podati, až do tohoto času (prý) kromě tvého naučení, které Origenistové smyslili, byl svět Krista Pána, věř mi, kdyby ta víra svatá všeobecná nebyla tak upevněná, tak pořádná, tak stálá, kdyby se ty vseckny sekty zběhly do jedny hromady, co by jiného toliko jako v jedné voboře zavřený rozliční dobytčové, žádné by svornosti nebylo, každý by chtěl jeden nad druhého řvati. Církev svatá všeobecná po všem světě jeden hlas má. A protož, můj Pane, abych již řeč zavřel o tom, co jste na mne uložiti ráčili, abych vám na to odpověď dal, že predikanti vaši proti církvi římský mnoho mluví a píší. Co mluví, toho tam sami poslouchají, co píší, to také mezi nimi necht' zůstává, neb tam není na co naložiti, neb Kryzostom *de laudibus Pauli* píšíc, takto mluví: *Talis est condicio falsitatis, vel erroris, ut etiam nullo sibi adsistente consenscat, ac defluat, talis autem è diverso veritatis status, ut etiam multis impugnantibus, susci[I i a]tetur & crescat.*²⁸¹ Takový (prý) jest způsob falše a bludův lidských, že k němu žádné chuti nepřiloží, takže se zvráská, zmizí a v nic obrátí. Pravda pak, ač ji (prý) mnozí jsou protivníci, ona najevo vychází a rozmáhá se. Pravda svatá,

²⁷⁸ J milij

²⁷⁹ Isidor Sevillský: O nejvyšším dobru

²⁸⁰ Sv. Jeroným: Damasovi

²⁸¹ Jan Zlatoústý: O chválách Pavla

jak mluví Bernard svatý v kázání svém, *non amat veritas angulos, non ei diversoria placent. In medio stat, communi vita, disciplina, communibus studiis delectatur*. Pravda nesedá v koutě, nic ona sobě nezalibuje v rozličnosti, vprostředku ona se zastavuje, v společnosti lidské, v učení všeobecném, v něm rozkoš svou má. A protož necht' kdo chce, proti této církvi svaté všeobecné mluví, píše, nic to ji na ublížení není, když ona jak o ni pastýř její napsal tato slova: *Haec sancta Romana ecclesia, mater est omnium ecclesiarum Christi, quae per omnipotentis Dei gratiam à tramite apostolicae traditionis nonquam errasse probatur, nec haereticorum novitatibus depravanda succubuit, sed ut in exordio [n]ormam²⁸² fidei Christianae percepit, ab autoribus suis apostolorum Christi principibus, illibata fidetenus manet, secundum ipsius Domini salvatoris divinam pollicitationem, qui discipulorum suorum principi suis fatus evangeliis. Petre, inquit ecce satan expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua*. Ta (prý) svatá římská církev jest matkou všech jiných kostelův Krista Pána, která skrze obzvláštní lásku Boha všemohoucího od počátku nařízení apoštolského nezbloudila ani se odřezancům, novým vymyslům nepoddala. Ale tak, jak sprvopočátku způsob víry svaté křesťanské vzala od svých naříditelův, v nepoškvrněné víře až posavád zůstává, podlé přípovědi Pána a Spasitele svého, nejsvětější obětnice. Který knížeti by a hlavě svých učedníkův v svém evangelium řekl: Petře, hle šatan vopřel se [I i b] na vás, aby vás tak stříbil jako pšenici, avšak jsem se já modlil za tebe, aby neustávala víra tvá. I tak se stalo a trvati bude do skončení světa. A protož ty, Pane, nerovnej se jejich nešlechtným oukladům, nebo to dělají *ex suggestione*²⁸³, to jest s původu onoho, kterému Pán *in Genesis Capitulum 3.* řekl: *Et tu insidiaberis calcaneo illius.*²⁸⁴ Dávnáť jest to jejich falešná praktika, že jméno křesťanské zahynouti musí, jak Augustýn svatý píše *contra Parmeniani liber 2. Capitulum: Donatiste haeretici dicebant Christianum nomen periisse, de tot gentibus in orbe terrarum, & in sola Africa remansisse.*²⁸⁵ Donatistové (prý) odřezanci pravili, že mělo zahynouti po všem světě, mezi tak mnoho národův, jméno křesťanské, toliko v samý Africe zůstati mělo. Tomu již jest přes třinácte set let, neb Augustýn svatý živ byl toho času a umřel léta po narození Krista Pána 430. Křesťanův na svět mnoho přibylo, Donatistové zemi propadli, i těm všem se to stane, kteří o záhubě kostela římského takovou praktiku mají. Ale však Bůh všemohoucí dopouštětí ráčí takový kříž na svou církev, jak dí Augustýn svatý *Sermo 98. de tempore*²⁸⁶: *Si doctrina ecclesiastica simplex esset & nullus extrinsecus haereticorum dogmatorum assertionibus*

²⁸²] mormam

²⁸³ Překl.: z vnuknutí, z podnětu

²⁸⁴ Překl.: Ty jemu rozdrtíš patu (Genesis 3, 15)

²⁸⁵ Augustin Aurelius: Contra epistolam Parmeniani

²⁸⁶ Překl.: Řeč o času

*cingeretur, non poterat tam clara, & tam examinata videri fides nostra. Sed idcirco doctrinam catholicam contra dicentium obsidet impugnatio, ut fides nostra non ocio torpescat sed multis exercitationibus elimetur.*²⁸⁷ By tak církve svaté učení sprostně zůstávati mělo a žádném heretickém pomlouvání obklíčené nebylo, nemohla by býti tak jasná a tak vyučená víra naše. Ale pro tu víru katolickou a učení obklíčí protivných lidí zamlouvání, aby víra naše nezahálela zanepraždnová[I ii a]ním, ale se vyvejšila rozličným cvičením a rozmlouváním. Tak ty Pán chce míti²⁸⁸ své a sprostné, jak pověděti ráčil: Bděte a modlete se, abyšte v pokušení nevešli. Tak činíme a pamatujeme slova jeho, jenž dí: *Beatus qui perseveraverit usque in finem.*²⁸⁹

*Qui in mundo permanere voluerit, cor patiens adversitatibus praeparet. Ptolomaios in Almagesto.*²⁹⁰

Kdožkoli chce zůstávati na tom bídném světě,
nechť má srdce trpělivé, když ho nouze hněte.
Vytištěná v Brně u Bartoloměje Albrechta Formana,
léta 1607.

²⁸⁷ pravděpodobně Augustin Aurelius: Řeč o času

²⁸⁸]mýti

²⁸⁹ Překlad: *Blahoslavený, který vytrval až do konce*

²⁹⁰ Ptolemaios: Almagest

4. EDIČNÍ POZNÁMKA

Texty Bartoloměje Paprockého *Rozmlouvání aneb Hádání chudého člověka s bohatým*, z kteréhož se jeden každý muž naučit dobrých a pobožných skutkův a *Rozmlouvání kolátora s farářem* velmi pěkné, každému křesťanskému člověku užitečné patří k té části jeho literární tvorby, která byla vydána v češtině a na území habsburské monarchie mimo jeho rodné Polsko. Obě díla byla vytištěna v Brně u Bartoloměje Albrechta Formana, a to v krátkém časovém sledu. *Rozmlouvání chudého s bohatým* bylo vydáno r. 1606 a *Rozmlouvání kolátora s farářem* rok poté, tedy v r. 1607. Jedná se o texty, které dosud nebyly edičně zpracovány. Naše edice si proto klade za cíl tato raně novověká díla zpřístupnit nejen odborníkům, ale i zájemcům z řad širší veřejnosti. Edice byla zpracována na základě výtisků, které jsou uloženy ve Vědecké knihovně v Olomouci pod signaturami č. 34.244b a č. 32.451. Ediční poznámka je rozdělena do tří částí, přičemž v první jsou uvedeny obecné ediční zásady, podle kterých byly texty zpracovány, druhá obsahuje seznam všech zkratk a ve třetí části nalezneme seznam emendací.

4.1 Přepis díla

Základem ediční úpravy děl je přepis daných textů do novočeského pravopisného systému, a to tak, aby byla zachována zvuková podoba jazyka a jeho tvaroslovné zvláštnosti. K vydávání česky psaných raně novověkých památek nejsou dosud k dispozici žádná závazná ediční pravidla, proto ediční zásady uplatněné v naší edici vycházejí jak z teoretických studií (např. *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*²⁹¹ Josefa Vintra nebo soubor statí *Editor text*²⁹²), tak z praxe edic raně novověkých textů, a to zejména Jiřího Justa²⁹³, Jana Malury a Pavla Koska,²⁹⁴ Jany Ratajové a Lucie Storchové²⁹⁵, Hany Bočkové²⁹⁶ či Aleny Bočkové²⁹⁷.

²⁹¹ VINTR, Josef. 1998. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, Praha: Ústav pro klasická studia AV ČR, 121, s. 341–346.

²⁹² HAVEL, Rudolf, ed. a kol. 2006. *Editor a text: úvod do praktické textologie*. 2. vyd. Praha: Paseka. 182 s.

²⁹³ JUST, Jiří. 2011. Jazykové zásady edice. In: *Kněžská korespondence Jednoty bratrské v českých diecézích z let 1610–1618: hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*. Editor Jiří JUST. Praha: Scriptorium, s. 55–62.

²⁹⁴ KOSEK, Pavel. 2001. Transkripční poznámka. In: TANNER, Matěj. *Hora Olivetská*. Editor Jan MALURA, editor Pavel KOSEK. Brno: Host, s. 181–189.

²⁹⁵ RATAJOVÁ, Jana a Lucie STORCHOVÁ. 2008. Ediční poznámka. In: *Nádoby mdlé, hlavy nemající?: diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*. Editor Jana RATAJOVÁ, editor Lucie STORCHOVÁ. Praha: Scriptorium, s. 384–397.

²⁹⁶ BOČKOVÁ, Hana. 2001. Ediční poznámka. In: VODŇANSKÝ Z URAČOVA, Nathanael. *Theatrum mundi minoris*. Editor Hana Bočková, editor Jiří Matl. 1. vyd. Brno: Atlantis, s. 257–263.

²⁹⁷ BOČKOVÁ, Alena. (2015) Ediční poznámka. In: *Historia S. Joannis Nepomuceni = Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého: aneb, Podoby barokního překladu*. Editor Alena Bočková. 1. vyd. Praha: Scriptorium, s. 143–165.

4.2 Grafika

Obě *Rozmlouvání* Bartoloměje Paprockého jsou tištěna frakturou, latinské pasáže pak kurzívním a nekurzívním humanistickým písmem. Gotické písmo je v této edici vysázeno nekurzívně (antikvou), humanistické (bez ohledu na to, zda se jedná či nejedná o kurzívní typ) je v kurzívě.

Při přepisu latinských slov a pasáží jsme přihlíželi ke studii Martina Steinera *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*²⁹⁸ a zejména ke shrnutí ediční problematiky při vydávání raněnovověkých latinských textů, jež obsahuje edice Aleny Bočkové *Historia S. Joannis Nepomuceni: Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého aneb Podoby barokního překladu*²⁹⁹.

Samohláskové ligatury *æ* a *œ* v latinských slovech rozepisujeme na *ae* a *oe*. Dlouhé *f* i kulaté *s* je přepisováno grafěmem *s* a ostré *ß* přepisujeme jako *ss*.

V obou tiscích se v česky psaných pasážích kombinuje spřežkový a diakritický pravopis. Spřežky rozepisujeme následovně: *ff*, */s*, *sf* > *š* (např. *Lukáffe* > *Lukáše*, *náfs* > *náš*, *WSfudy* > *Všudy*), *s* se dvěma tečkami („umlautem“) ³⁰⁰ v kombinaci se *ff* > *šš*, *s* s vodorovnou čárkou v kombinaci s *ff* > *šš*. Skupina *šš* může být podle Poráka³⁰¹ tištěna různými způsoby, proto i slovo *neywyžffij^o* transkribujeme jako *nejvyššího*. Pavel Kosek³⁰² mluví o tzv. odstraňování pravopisného tradicionalismu.³⁰³

Digrafy u majuskulí přepisujeme následovně: *Cz* > *Č*, *č* (např. *Człowėka* > *člověka*) a *Rž* > *Ř*, *ř* (např. *Ržehoř* > *Řehoř*). Majuskula *Ž* je podle dobového úzu tištěna před vokálem *a* a *i* spřežkou (např. *Zialm* > *žalm*, *Zialári* > *žaláři*, *Ziádný* > *Žádný*, *Zijdy* > *žídy*), před *e* tak, že je háček tištěn nad *e* (např. *Zěbrak* > *žebrak*, *Zěbrota* > *žebrota*), nebo je tištěna jako *Z* a měkkost je doplněna podle významu (např. *Zidum* > *Židum*)³⁰⁴, což se výjimečně děje i u minuskule (u slova *užitek*). Jen ojediněle je majuskula *Ž* tištěna jako *Ž*. Kvantitu *í* vyjádřenou spřežkou *ij*, popř. písmenem *j*, přepisujeme jako *í* (např. *Pijfma* > *Písma*, *Hádanj* > *hádání*, *Rytjři* > *rytíři*). Dvojhláska *au* je transkribována jako *ou* (např. *Rozmlauwánij* > *Rozmlouvání*), ve slovech cizího původu však ponecháváme *au* (např. vlastní jméno *Augustyn*). Skupinu *tia* přepisujeme jako *ta* (např. *fftiafťného* > *šťastného*, *Měšftiane* > *měšťané*). U výjimečně se vyskytujících

²⁹⁸ STEINER, Martin. 1999. Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. In: *Listy filologické*, Praha, s. 232–240.

²⁹⁹ BOČKOVÁ, A.: In: *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 143–153.

³⁰⁰ PORÁK, Jaroslav. 1983. *Humanistická čeština: Hláskosloví a pravopis*. 1. vyd. Praha, s. 18.

³⁰¹ Tamtéž, s. 19.

³⁰² KOSEK, P.: c. d., s. 187.

³⁰³ Tamtéž, s. 187.

³⁰⁴ PORÁK, J.: c. d., s. 20.

skupin *dia, wie, die, tie* a *nia* rušíme i-ové spřežky a pro označení měkkosti užíváme diakritické znaménko (např. *Wleřijm* > *Věřím*, *Wlez* > *Věz*, *Dlekugit'* > *Děkujit'*, *Tleffjý* > *Těší*, *Niadry* > *ňadry*).

Písmeno *w* přepisujeme jako jednoduché *v* (např. *fikutkũw* > *skutkův*, *w Králowftwj* > *v Království*), výjimkou je příjmení *Zborowský*, kde ponecháváme *w*, protože se jedná o šlechtice polského původu. Počáteční a předložkové *v* transkribujeme jako *u* (např. *w Brně v* > *v Brně u*, *Vrozeného* > *urozeného*, *vžijwali* > *užívali*). Dlouhé *f* přepisujeme jako *s* (např. *fmejfflijme* > *smejšlíme*, *fe* > *se*). Písmeno *g* podle dnešní výslovnosti transkribujeme jako *g* (např. *Glogol* > *Glogol*) nebo *j* (např. *geden* > *jeden*, *gmenovali* > *jmenovali*, *fwogeg* > *svojej*). Výjimečně pak přepisujeme *g* jako *j* z důvodu předpokládané dobové výslovnosti i u slov cizího původu³⁰⁵ (např. *Ewangelifta* > *evanjelista*, *Angelũw* > *anjelův*). Majuskula *I* je podle výslovnosti přepisována jako *I* nebo jako *J* (např. *Izydorus* > *Izidorus*, *Ioseffa* > *Jozefa*, *Ieroným* > *Jeroným*). Litera *y* je v případě, kdy označuje spojku, transkribována jako *i*. Před vokálem *a* a ve skupinách *ay* a *ey* přepisujeme *y* jako *j* (např. *yakž* > *jakž*, *yako* > *jako*, *Peychy* > *pejchy*, *nepomáhay* > *nepomáhaj*).

Gemináty rušíme tam, kde se nevyslovují: *ff* > *f* (např. *filozoffa* > *filozofa*, *dauffal* > *doufal*, *Ioseffa* > *Josefa*, *Krytoffovi* > *Krystofovi*, *ffundamentu* > *fundamentu*) *pp* > *p* (*oppatrnofti* > *opatrnosti*), *dd* > *d* (např. *radda* > *rada*), *tt* > *t* (např. *Matth:* > *Matouše*, *Swattofti* > *svatosti*). Odvozená slova se zdvojenými grafémy přepisujeme podle novočeských pravidel (např. *oddá* > *oddá*, *winnu* > *vinu*, *Winnice* > *vinice*, *powinnějšijho* > *povinnějšího*, *dřewěnná* > *dřevěná*).

V kurzivních pasážích ponecháváme latinské psaní jmen. V českých pasážích u zdomácnělých a frekventovaných jmen používáme vžitého domácího pravopisu *Marie*, *Kristus*, *Augustýn*. Jinak jména přepisujeme: *Krystoff* > *Krystof*; *Chryzofom*, *Kryzofom* > *Kryzostom*; *Cyprián* > *Cyprián*; *Ireneus*, *Hyreneus* > *Ireneus*; *Seneka* > *Seneka*; *Ieroným*, *Hieroným* > *Jeroným*; *Bernard*, *Bernart* > *Bernard*; *Agustyn*, *Augustýn*, *Aukuftýn* > *Augustýn*; *Ioseff*, *Iozeff* > *Jozef*.

Psaní velkých písmen upravujeme podle současné kodifikace. Velká písmena dále ponecháváme na začátku slov vyjadřujících náboženskou úctu (např. *Pán Bůh*, *Božský*, *Boží*, *Spasitel*, *Písmo svaté*, *Stvořitel*, *Duch svatý*, *Panna*) a u titulatur (např. *Vaše Milost*, *Její Milost*). U výrazů *Otec* a *Syn* píšeme velké písmeno v závislosti na významu.

³⁰⁵ BOČKOVÁ, A.: In: *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 159.

Slova, která mají dvě první písmena velká, přepisujeme s majuskulí pouze na začátku slova (např. *Milý* > *Milý*) a rušíme velká písmena na počátku každého verše ve veršovaných pasážích, necháváme je pouze v případě, pokud se jedná o začátek věty. Na začátku odstavce psané *YA* a *YAť* transkribujeme s délkou *Já* a *Ját*.

Hranice slov v textu upravujeme podle současného pravopisného úzu, a proto oddělujeme předložky splývající s následujícím slovem (např. *zewffech* > *ze všech*, *oto* > *o to*), ojediněle se vyskytující předpony psané odděleně připojujeme (např. *ne nefete* > *nenesete*) a upravujeme i další tvary (např. *gedenkaždý* > *jeden každý*, *RžečNádoby* > *řeč nádoby*, *co koli* > *cokoli*, *nic méně* > *nicméně*, *y hned* > *ihned*, *z hůry* > *zhůry*). Oddělujeme kondicionálové *by* (např. *kterýby* > *který by*, *pročbych* > *proč bych*), naopak spojujeme oddělené části spojek a příslovečných spřežek (např. *A wffak* > *Avšak*, *do konce* > *dokonce*, *proto že* > *protože*, *tak že* > *takže*, *a neb* > *aneb*), přičemž však zohledňujeme významové rozlišení a případně oddělené psaní ponecháváme. Příklonku *-li* u sloves v činném rodě oddělujeme spojovníkem (např. *mámeliž* > *máme-liž*, *budeli* > *bude-li*, *nemůžeffli* > *nemůžeš-li*), pokud je však *li* součástí složené spojky, spojovník nepíšeme (např. *gestliž* > *jestliž*, *nežli* > *nežli*, *zdáliž* > *zdáliž*, *pakli* > *pakli*).

Zkratky, včetně typografických (např. *zarmoucené°* > *zarmouceného*), rozepisujeme, výjimkou je zkratka *etc.*, kterou necháváme ve stávající podobě. Seznam zkratk je uveden v části III.

Římské číslice byly při označení letopočtu nahrazeny arabskými (např. *MDCVI* > *1606*), byly však ponechány při stránkování textů. Řadové číslovky jsou přepsány s tečkou, základní bez tečky.

Oba texty jsou edičně zpracovány ve svém plném rozsahu a členění textu na odstavce (případně na verše ve veršovaných pasážích) je zachováno podle originálu. Číslování stránek je uvedeno v hranatých závorkách přímo v textu.

Interpunkci doplňujeme podle dnešních pravidel, virgule přepisujeme jako čárky, případně tečky, dvojtečky téměř rušíme, necháváme je jen v případě výrazného přeryvu textu, v případě redundance čárky vynecháváme, pokud jsou nutné, doplníme. Dvojtečku doplňujeme před promluvami.

4.3 Hláskování a tvarosloví

Zachováváme protetické *v* (např. *vostrý*, *vorlice*) i hiátové *h* (např. *izrahelských*) a *h* protetické ve jméně *Hester*. Ve vlastním jméně *Lukrécije* zachováváme hiátové *j*, u tvarů jména Marie jej rušíme (*Marigi* > *Marii*).

Zjednodušíme skupinu *th > t* u českých a počestěných slov (např. *Bartholoměje > Bartoloměje*, *Létha > léta*, *feth > set*, *thrūn > trůn*), ponecháváme však u slov cizího původu, tedy u vlastních jmen *Pythagores*, *Judith*, u města *Nazareth* a u adjektiva *katholický*. Jediný výskyt skupiny *ph* přepisujeme na *f* (*philozoffův > filozofův*). Souhláskovou skupinu *gk* zjednodušíme na *k* (*Margkrab/twij > Markrabství*).

Zachováváme úzení *é* v *y/i* (např. *chudýho, bohatýho* v gen. sg. m., *Debinskýmu* v dat. sg. m., *tvým, mocným* v lok. sg. m., *svým* v lok. sg. n.).

Neupravujeme dvojhlásku *ej* nahrazující *y/i* (např. *pejchu, smejšlime, prej, bejti, nadejmá, oplejvati, mdlejš, vejstrahu, zakrejvá, zejtrať*). Respektujeme také dvojhlásku *aj* místo *ej* (např. *nedávaj, nepomáhaj, najmenších*).

Neupravujeme skupinu *ej* místo *aj* (např. *tejnosti, tejně*).

Zachováváme iniciální *ou* (např. *oust, ouzkostí, ouhlavního, oužitkem*).

Zachováváme dubletu *ů/uo* (např. *Pán Bůh* i *Pán Buoh, mužův, truonem, muožeš, můž*) i dubletu *ou/ú* (např. *všemohoucí* i *všemohúcí*).

Při psaní grafémů *i/y* se držíme současných pravopisných pravidel (např. *Herulticých > Herulticích, fylni > silni, wfflyckni > všickni, mezy > mezi*), a to se týká i u slov cizího původu, včetně proprií (např. *Mystryně > mistryně, Tytulem > titulem, Patrye > patrie, Kronyky > kroniky, Minyftrowé > ministrové, Heretyky > heretiky, Cyserona > Cicerona, Kryfta > Krista, Korýnt: > Korinským, Waleryus > Valerius, Malachyáš > Malachiáš*). Jméno *Augustýn* je přepisováno ve své nejčastější, počestěné podobě. Ponecháváme od současného úzu odlišné psaní *y/i* v případech tvrdého skloňování, které zachováváme, je-li zřejmé (např. *na vaše přátely*). V přičestí minulých a v případech shody s rodem upravujeme psaní *y/i* právě podle shody (např. *prosby wyflyffane nemohli býti > prosby vyslyšané nemohly býti, věcy fými > věci sými*), ale neměníme nespisovné koncovky (např. *mě těšily slova*).

Nezasahujeme do označování měkkosti hlásek (zůstává tedy např. *uvažovat, plakat, deň*), v dokladech depalatalizace není chybějící háček doplňován (např. *pamět, přípověd, odpověd*).

Zachováváme různé souhláskové skupiny a respektujeme i kolísání (např. *střeščení, všickni, vzáctný, obvzláštní, nětco, učedlníky, přemocti, předce, předse, Debinskí, zaneprázdnění*).

Zachováváme původní flexi či pádovou koncovku (např. *synmi* – instr. pl. m., *svojej* – gen. sg. f., *zármutkami* – instr. pl. m., *při pohřebě* – lok. sg. m., *v dařích* – lok. l. m., *po domích* – lok. pl. m., *o ovcech, na ulicích* – lok. pl. f., *v devěti řádích* – lok. pl. m.).

Zachováváme původní hláskovou podobu či tvar slov včetně kolísání (např. *takému, zármoutek, střeščení, mlovít, Debinskí, vícejší, střízněný, čtyř, moudřec, obvzláštní*,

nepoškvrnění, abyšte, abychme, předse, propuštěných, vyslyšán, podte, zížnil jsem, šeňkovních, chaterný, žebříci, kerýžto.)

Četné přechodníky jsou utvářeny bez ohledu na shodu v rodě a v čísle, což odpovídá době vzniku textů, a my tyto přechodníkové tvary nijak neupravujeme (např. *obávajíc se, abych od Vaší Milosti pro ingrato počten nebyl; předkové moji jsouc*).

Psaní předložek *s* a *z* a předpon *s*, *z* a *vz* zachováváme včetně kolísání (např. *z* u instr., *s* u gen., *spůsobem, zpříznění, strápený, s obou stran, zhromáždí, spívá, vstahuje*).

Tvary zájmena *já* jsou upraveny podle současného úzu (např. *mně* těšily slova > *mě* těšily slova, *mne* > *mně* v dat. sg.)

Odstraňujeme psaní podle výslovnosti při regresivní asimilaci (např. *ouf/kosti* > *ouzkosti, prozbami* > *prosbami, lechce* > *lehce*).

Nenáležité užívání duálových koncovek ponecháváme a neupravujeme (např. *svýma učedlníky*).

Zachováváme odlišné skloňování adjektiv - *starodávni, každodenný* aj.

Kvantitu vokálů neupravujeme v předponách, ponecháváme krácení (např. *ustech, umysly*) i dloužení (např. *zásloužení*)

Nezasahujeme ani do samohláskových délek v kořeni slov, opět zachováváme krátkost (např. *davný, lasku, spravcemi, peči*) i délku (např. *láskavě, zdraví, rozúm, nerozúměj, tákových, mníchů*).

Stejně postupujeme i při přepisu kvantity v příponách, respektujeme jak krácení (např. *hádání, Debinskeho, začíná, evanjeliky*), tak dloužení (např. *milovníci* – ak. sg. f., *zůstávil, svátyně*)

Kvantitu upravujeme v koncovkách od *církvé* > od *církve*.

Dloužení necháváme v nom. pl. m. (např. *můží, d'áblí*).

Kvantita u adjektiv je upravována (*vyšši* – *vyšší* v nom. sg. f., *nejsvětější* – *nejsvětější* nom. pl. m.).

U zájmen kvantitu neupravujeme a případné kolísání ponecháváme ve tvarech: *náš, naše, váš, vaše* (např. *otce Vaši Milosti, proti naším kněžím, hříchův našich*); *on, ona, jež, ta, ten, jenž* (např. *s nim* v istr. sg. m., *od ni* v gen. sg. f.)

Kolísání v zájmenu jejich (např. *Jejích Milostí, synové jejich*).

Kvantitu upravujeme u zájmen s adjektivním skloňováním (např. *jeji* > *její* v nom. pl. m.)

Upravujeme kvantitu koncovek u sloves (*oni připravuji* > *připravují*), dloužíme kmenotvornou příponu ve 3. os. sg. ind. prez. akt. (*učini* > *učiní*), imperativu a přítomnému sloves 3. třídy typu *kupovat* délku ponecháváme (např. *pamatuj, vybojůj*).

Kolísání i krátkost zachováváme v přechodníkových tvarech (např. *znajíc, dělajíc*)

Odlišnou délku zachováváme u příslovčí (např. *lépeji* – včetně kolísání *lépeji, prvé, dokavádž, posavád, nikdá nížeji i nížeji*) i krácení u příslovčí (*zaroveň*). Upravujeme *prawě* na *právě*, aby to neevokovalo tvar přechodníku praviti.

U předložek, spojek, částic a citoslovčí (např. *podlé, zdáliž, dokavádž*) kvantitu neupravujeme.

5. SEZNAM ZKRATEK

k textu Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým

[A i a] S^o. > svatého; *Epist*: > *Epistulae*; B. A. F. > Bartoloměje Albrechta Formana; *Decemb*: > *Decembri*

[A ii a] Cice: > Cicero; *Offic*: > *Officiorum*

[A ii b] V. M. > Vaší Milosti; *praestantis*: > *praestantissimi*; o V. M. > o Vaší Milosti; otce V. M. > otce Vaší Milosti; odjel V. M. > odjel Vaší Milost; zarmoucené^o > zarmouceného; z J. M. > z Její Milostí; manželku V. M. > manželku Vaší Milosti; V. M^{em}. > Vaším Milostem; potěšeňmi > potěšenými

[A iv a] Eklez: > Ekleziastikus; Kapit: > kapitole; z V. M. > z Vaší Milostí; titulem V. M. > titulem Vaší Milosti; předkové V. M. > předkové Vaší Milosti; dědové V. M. > dědové Vaší Milosti; ujcové V. M. > ujcové Vaší Milosti; V. M. > Vaší Milosti; manželce V. M. > manželce Vaší Milosti; A iv a: manželky V. M. > manželky Vaší Milosti; z V. M. > z Vaší Milostí
[A iv b] skrz V. M. > skrz Vaší Milost; V. M. > Vaší Milosti; *Admod*. > *Admondum*
D. > *Domini*; *Decemb*: > *Decembri*

[B i a] Deut: > Deuteronomium; Kap. > kapitole; Kap. > kapitole

[B i b] Řím: > Římanům; Kap. > kapitole; Korýnt: > Korinským; Kap. > kapitole; S^o. > svatý
Kapit. > kapitole; S^o. > svatého; Zjeve: > Zjevení; Kapit. > kapitole
S^o. > svatého; Zjeve: > Zjevení; Kapit. > kapitole

[B ii a] Kapit. > kapitole; S^o. > svatého; Týt: > Tymoteovi; Kap. > kapitola

[B ii b] S^o. > svatého

[B iii a] Mat: > Matouš; Kap. > kapitole; Kap. > kapitole; S^o. > svatého; Kap. > kapitole

[B iii b] S^o. Pav: > svatého Pavla; Kor: > Korinským; Kap. > kapitole; S^o. > svatého

[B iv a] S^o. > svatého

[B iv b] August: > Augustýna; S^o. > svatého; S^o. > svatého

[C i a] August: > Augustýn

[C i b] Heliodor: > Heliodorovi

[C ii a] abycho > abychom; S. Jeron: > svatý Jeroným; Damasc: > Damasovi

[C ii b] rozu^u > rozumu; Kapit. > kapitole; Šalom: > Šalomon; Kap. > kapitole; Eklez: > Ekleziastes; Kapit. > kapitole

[C iii a] Eklezi: > Ekleziastes; Šalom: > Šalomona; Kap. > kapitole; Přísl: > Příslví

[C iii b] Eklez: > Ekleziastika; Kapit. > kapitole; Přísl: > Příslví; Kapit. > kapitole

[C iv a] Přísl: > Přísloví; pti > proti; Ekle: > Ekleziastes; Kap. > kapitole; Ekklez: > Ekkleziastikus; Kapit. > kapitole

[C iv b] naše^o > našeho; S^o. Luká: > svatého Lukáše; Kap. > kapitole; mluvící^o > mluvícího
Levit: > Levitiku; Kapit. > kapitole; Kapit. > kapitole

[D i a] Eklez: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole; to^u > tomu; Eklez: > Ekleziastes; Kap. > kapitole; Eklez: > Ekleziastes

[D i b] Eklez: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole

[D iii a] Eklezy: > Ekleziastikus

[D iii b] *Cassiod:* > *Cassiodorus*

[D iv a] Přísl: > Přísloví; Kapit. > kapitole; Přísl: > Přísloví; Kapit. > kapitole; Kapit. > kapitole; žal: > žalmu; *Sermon:* > *Sermonum*

[D iv b] je^o > jeho; postavené^u > postavenému; S. > svatý; prosící^o > prosícího; naše^o > našeho; S^o. Luk: > svatého Lukáše; Kap. > kapitole; mluvící^o > mluvícího; Epišt: > Epištola

[E i a] Eklezy: > Ekleziastikus; S^o. : > svatého; Kapit. > kapitole; Eklez: > Ekleziastikus
Luk: > Lukáš; Kapit. > kapitole; Kap: > kapitole

[E i b] Kap. > kapitole; Eklez: > Ekleziastikus; je^o > jeho; Eklez: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole; nejvyšší^o > nejvyššího

[E ii a] S^o. Math: > svatého Matouše; Kap. > kapitole; S^o. Math: > svatého Matouše; Kap. > kapitole

[E ii b] Přísl: > Přísloví; Kapit. > kapitole; Eklez: > Ekleziastikus; Kap. > kapitole

[E iii a] Ezay: > Izajáš; Kap. > kapitole; gt > jest; S^o. > svatého; Kap. > kapitole; August: > Augustýn

[E iii b] Kníh: > Kníhách; nedostatečné^o > nedostatečného

[E iv a] Jeron: > Jeroným; *Epist:* > *Epistulis*; S. Jeron: > svatý Jeroným

[E iv b] umírající^u > umírajícímu; Jeron: > Jeroným; S^o. Jeron: > svatého Jeronýma; S. > svatý; Kan: > Kanonice; Kapit. > kapitole

[F i a] Kapi: > kapitole; *Epist:* > *epistula*; S^o. > svatého; *Moral:* > *Moralium*

[F i b] lib: > liber; Tob: > Tobáš; Kap. > kapitole; S. > svatý; *Moral:* > *Moralium*; gt > jest; S^o. Matth: > svatého Matouše

[F ii a] Kapit: > kapitole; S. > svatý; Math: > Matouše

[F iii a] Kap. > kapitole; *Num:* > *Numeri*

[F iii b] *Exod:* > *Exodi*; *Capi:* > *Capitulum*; *Capi: ibid:* > *capitulum ibidem*; S. > svatých

[F iv a] Eklez: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole; Kapi. > kapitole

[F iv b] Matht: > Matouš; Kapit. > kapitole; S^o. > svatého; Kap. > kapitole

[G i a] gt > jest

[G i b] S^o. Augustý: > svatého Augustýna; Malach: > Malachiáš; Malach: > Malachiáš

[G ii a] Matthau: > Matouše

[G ii b] S^o. Math: > svatého Matouše; Kap. > kapitole; S^o. > svatého

[G iii a] max: > *Maximus*; August: > Augustýn

[G iii b] S^o. > svatého; in Proverb: > in Proverbiorum; Cap: > Capitulum; Eklezy: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole

[G iv a] Eklezya: > Ekleziastikus; Kapi. > kapitole; Kapito. > kapitole; *Cap. Proverb*: > *Capitulum Proverbiorum*; Eklez: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole; Eklezy: > Ekleziastikus; Kapit. > kapitole

[G iv b] Eklezya: > Ekleziastikus; Eklezy: > Ekleziastikus

[H i a] Kapito: > kapitole; Eklez: > Ekleziastikus; Kapit: > kapitole; své^o > svého; Eklez: > Ekleziastikus; Kapit: > kapitole; Eklez: > Ekleziastika; Kapito: > kapitole; gt > jest

[H i b] Jeron: > Jeroným; lib: > liber

[H ii a] gt > jest; S^o. > svatého; *Epist*: > *Epistula*

k textu Rozmlouvání kolátora s farářem

[A ii a] C. M. > císařské Milosti; Vašimilo: > Vaši Milosti; Jehomilo: > Jeho Milosti; Vašimilo: > Vaši Milosti; Jehomilo: > Jeho Milosti

[A ii b] Vašimilo: > Vaši Milosti; Milo: > Milosti; milo: > Milosti; Vašimilo: > Vaši Milosti

[A iii a] Vašimilo: > Vaši Milosti

[A iii b] S. > svatý; S. > svatý; S. > svatý; S. > svatý; věčné^o > věčného; S. > svatý; S. > svatého

[A iv a] gt > jest

[A iv b] Vašími: > Vaši Milosti; Vašími: > Vaši Milosti; Vašími: > Vaši Milosti

[B i b] *Proverb*: > *Proverbiorum*

[B ii a] S. > svatý; *Cyp. lib. 2. Epist.* > *Cyprianus liber 2. Epistula*

[B ii b] Aug: > *Augustinus*

[B iii a] *Epist.* > *Epistula*

[B iii b] lib. 4. > liber 4; *Capi[t]*. > *Capitulum*

[C i a] Svaté^o > svatého

[C i b] *Capi[t]*. > *Capitulum*

[C ii b] *Genes. Capi[t].* > *Genesis Capitulum*; *kapi:* > kapitola

[C iii a] *Žal:* > žalmu

[C iii b] *Ecclesias:* > *Ecclesiasticus*; *Capi[t].* > *Capitulum*; *Rozd:* > rozdílu; *Rozd:* > rozdílu

[D i a] *Numer:* > *Numeri*; *kap:* > kapitola; *Paralipome:* > *Paralipomenon*; *Cap:* > *Capitulum*
Cap: > *Capitulum*

[D i b] *Rozd:* > rozdílu; *Capi:* > *Capitulum*; *Reg.* > *Regum*; *Capi:* > *Capitulum*

[D iii a] *Capi:* > *Capitulum*; *S^o.* > svatého; *Rozd:* > rozdílu

[D iv a] *Math:* > Matouš; *Kap:* > kapitole; *S.* > svatý

[D iv b] *Ioan:* > *Ioannes*; *August:* > *Augustinus*

[E i a] *žádné^o* > žádného

[E i b] *gt* > jest

[E iii a] *Ambro:* > *Ambrosius*; *lib:* > *liber*; *gt* > jest; *S^o.* > svatý

[E iii b] *gt* > jest

[E iv a] *Mojží:* > *Mojžíšových*; *Capi:* > *Capitulum*; *S.* > svatý; *Ambro:* > *Ambrosius*

[F i a] *Deut:* > *Deuteronomium*; *Capi:* > *Capitulum*

[F iii b] *S.* > svatý

[F iv a] *S.* > svatý; *S.* > svatý; *gt* > jest

[F iv b] *S.* > svatý

[G i b] *S^o.* > svatého

[G ii a] *S^o.* > svatého; *její^u* > jejímu; *S^o.* > svatého

[G ii b] *S^o.* > svatý; *které^o* > kterého; *S.* > svatý

[G iii a] *Genes:* > *Genesis*; *Cap:* > *Capitulum*

[G iv a] *naše^o* > našeho

[H i b] *Augusti:* > *Augustinus*; *Epist:* > *Epistulam*; *Manich:* > *Manichaei*; *lib:* > *liber*

[H ii a] *S^o.* > svatého; *S.* > svatý

[H iii a] *S.* > svatý; *S^o.* > svatého; *Cap:* > *Capitulum*; *Cap:* > *Capitulum*

[H iii b] *S.* > svatý; *S.* > svatý; *S^o.* > svatého; *S^o.* > svatého; *Luciferianū* > *Luciferianum*

[H iv a] *lib:* > *liber*

[I i b] *Genes:* > *Genesis*; *Cap:* > *Capitulum*; *Parm:* > *Parmeniani*; *lib:* > *liber*
Cap: > *Capitulum*; *de tempo:* > *de tempore*

[I ii a] *Ptolom:* > *Ptolomaïos*

6. SEZNAM EMENDACÍ

k textu Rozmlouvání aneb hádaní chudého člověka s bohatým

- [A iii b] truhel] trauhel
[A iv a] slávy] slawý
[B i b] napsal] nařpal
[D ii b] zisk z těchto] ziřk těchto
[E i b] Almužna] Amužna
[E i b] nejvyššího] nevyvyšřij^o
[E iv a] lačnicích] lačničých
[E iv b] poroučí] proraučij
[F ii a] ctění] čtenij
[F iii b] desátcích] dořátcých
[G i b] takto] tako
[G ii b] dostati] dodořtati
[G iii b] opravdovými] opravdwými
[G iii b] takto] tako

k textu Rozmlouvání kolátora s farářem

- [A iii b] roztržená] rořtržená
[B i b] začínati] ačjnati
[B iii a] *Ecclesia*] Ecceřia
[B iii a] nejsou] neygsau
[C ii b] vastabitque] rastabit
[C iii a] které] kterém
[D i b] Judith] Iudyht
[D i b] práce] práci
[F i b] Panna] Pan a
[F ii b] peregrinací] peregrinacy
[F ii b] jiného] g něho
[F iii b] Bernard] Bernat
[F iv a] nahoře] nahore

[G i b] mluvíváno] wluwjwáno

[H i b] pro] po

[H ii a] sektáři] Setkáři

[H iv a] drž] drz

[H iv a] *Domine*] Domnie

[H iv a] milý] milij

[I i a] *normam*] mormam

[I ii a] míti] mýti

7. ZÁVĚR

Rozmlouvání B. Paprockého představená v této edici nepatří mezi dynamické spory či polemiky, jsou to spíš traktáty, kdy jeden z partnerů dialogu poučuje druhého o určité záležitosti. Jedná se tak o texty, které literárně převyšuje jiná dobová produkce. I tyto texty si však zaslouží ediční péči, aby mohly být prezentovány jako součást Paprockého díla a aby se dostaly k většímu počtu potenciálních recipientů. Věřím, že edice těchto děl potěší nejen slavisty a historiky, ale možná odborníky na exilová studia.

8. SEZNAM LITERATURY

BAHNÍK, Václav, BĚLSKÝ, Jaromír, BUSINSKÁ, Helena, KREJČÍ, Vilém, KUCHARSKÝ, Pavel a VRÁNEK Čestmír. 1974. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda. 717 s., 96 s. obr. příl. Členská knižnice.

BOČKOVÁ, Alena. 2015. Ediční poznámka. In: *Historia S. Joannis Nepomuceni = Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého: aneb, Podoby barokního překladu*. Editor Alena Bočková. 1. vyd. Praha: Scriptorium, s. 143-165. ISBN 978-80-88013-18-1.

BOČKOVÁ, Hana. 2001. Ediční poznámka. In: VODŇANSKÝ Z URAČOVA, Nathanael. *Theatrum mundi minoris*. Editor Hana Bočková, editor Jiří Matl. 1. vyd. Brno: Atlantis, s. 257-263. Thesaurus absconditus; 4. ISBN 80-7108-228-7.

Ediční poznámka. In: *Bible kralická: šestidílná: kompletní vydání s původními poznámkami*. 1. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2014. 2813 s. ISBN 978-80-87287-78-1., s. 18-21.

HALADA, Jan. 1992. *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. Praha: Nakladatelství Akropolis. 197 s. ISBN 80-901020-3-4.

HALADA, Jan. 1993. *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. II*. Praha: Nakladatelství Akropolis. 189 s. ISBN 80-85770-04-0.

HAVEL, Rudolf, ed. a kol. 2006. *Editor a text: úvod do praktické textologie*. 2. vyd. Praha: Paseka. 182 s. ISBN 80-7185-653-3.

HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav a NOVÝ, Rostislav. 2002. *Vademecum pomocných věd historických*. 3., opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H. 544 s. ISBN 80-7319-004-4.

JUST, Jiří. 2011. Jazykové zásady edice. In: *Kněžská korespondence Jednoty bratrské v českých diecézích z let 1610–1618: hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*. Editor Jiří JUST. Praha: Scriptorium, s. 55–62. ISBN 978-80-87271-32-2.

KOSEK, Pavel. 2001. Transkripční poznámka. In: TANNER, Matěj. *Hora Olivetská*. Editor Jan MALURA, editor Pavel KOSEK. Brno: Host, s. 181–189. ISBN 80-7042-594-6.

Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://madla.ujc.cas.cz/>.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. 2004. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, 697 s. ISBN 807185669X.

PORÁK, Jaroslav. 1983. *Humanistická čeština: Hláskosloví a pravopis*. 1. vyd. Praha.

Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://psjc.ujc.cas.cz/>.

RATAJOVÁ, Jana a Lucie STORCHOVÁ. 2008. Ediční poznámka. In: *Nádoby mdlé, hlavy nemající?: diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*. Editor Jana RATAJOVÁ, editor Lucie STORCHOVÁ. Praha: Scriptorium, s. 384–397. ISBN 978-80-86197-95-1.

Slovník literární teorie. Vyd. 2., rozš. Editor Štěpán VLAŠÍN. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984, 465 s.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>.

STEINER, Martin. 1999. Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. In: *Listy filologické*, Praha: Ústav pro klasická studia Akademie věd České Republiky, 122, č. 3-4, s. 232-240.

ŠIMANDL, Josef et al. 2004. *Jak zacházet s náboženskými výrazy: pravopis, výslovnost, tvary, význam*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. 116 s. ISBN 80-200-1193-5.

VINTR, Josef. 1998. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, Praha: Ústav pro klasická studia Akademie věd České Republiky, 121, s. 341–346.

Vokabulář webový [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>.

ODKAZY

https://aleph.vkol.cz/F/QA186BVNTSSUSJMB43QFREYINRPNKDJTFGUV4SFSPYDV3A3Q-92432?func=full-set-set&set_number=006126&set_entry=000023&format=999

https://aleph.vkol.cz/F/QA186BVNTSSUSJMB43QFREYINRPNKDJTFGUV4SFSPYDV3A3Q-93073?func=full-set-set&set_number=006126&set_entry=000024&format=999

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Č. číslo

r. rok

gen. Genitiv

sg. singulár

m. maskulinum

dat. Dativ

např. například

lok. lokál

n. neutrum

pl. Plurál

instr. Instrumentál

f. – femininum

mj. – mimo jiné

adv. Adverbium

lid. lidově

ANOTACE

Příjmení a jméno autorky:	Mášová Jana
Název katedry a fakulty:	Katedra bohemistiky Filozofické fakulty, Univerzita Palackého v Olomouci
Název diplomové práce:	Edice a komentář dvou vybraných textů Bartoloměje Paprockého
Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.
Počet znaků:	223 770
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	20

Klíčová slova: Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle, dialog, hádání, rozmlouvání, žánrová hybridizace, edice

Resumé

Cílem práce je vytvořit moderní edici raněnovověkých tisků *Rozmlouvání aneb Hádání chudého člověka s bohatým, z kteréhož se jeden každý muž naučit dobrých a pobožných skutkův* a *Rozmlouvání kolátora s farářem velmi pěkné, každému křesťanskému člověku užitečné*. Základem ediční úpravy je přepis do novočeského pravopisného systému při zachování zvukové podoby jazyka a jeho tvaroslovných zvláštností. V teoretické studii daná díla probíráme analýze a zkoumáme je z hlediska žánrové hybridizace.

Summary

In our thesis, we intent to make a modern edition of the early modern prints *Rozmlouvání aneb Hádání chudého člověka s bohatým, z kteréhož se jeden každý muž naučit dobrých a pobožných skutkův* and *Rozmlouvání kolátora s farářem velmi pěkné, každému křesťanskému člověku užitečné*. The author of the text was a Polish writer Bartolomej Paprocky of Hloholy, who was famous for his literary and historical works in Poland and in the Czech lands, where he lived, and he printed his works in the Czech language. The basis of editorial modifications is the transcription to the modern czech spelling system while maintaining a phonetic and morphologic specifics of contemporary language. The theoretical study analyzes both texts and discusses the genre.